ઇન્તેકામ.

આખો નાટક.

પુરે ગાયન પુરે ભાશન સાથે.

મુન્શી સુલેમાન "આસીફ" ની કલમ થી રચાયલો.

પ્રગટ કરનાર,

શેઠ. એચ. એસ. હુરી એન્ડ કો.

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

ડી. ૩૮/૪૮ ફાકલેન્ડ રોડ, ખેતવાડી, બોમ્બે થીએટર

પોસ્ટ નં. ૪, મુંબઇ.

AHMEDABAD.

Manhar Printing Press.

કિમ્મત ૦-૬-૦

બનામે ખુદા.

ઇન્તેકામ.

મુન્શી મુહેમાન "આસીફ" ના કલમ થી રચાયેલો.

આખા નાટક.

પબ્લીશર્સ.

શેઠ. એચ. એસ. હરી એન્ડ કો.

પુસ્તકો વેચનાર અને છપાવનાર,

ઘા. ૭૪૯ ફાકલેન્ડ રોડ, ખેતવાડી, બોમ્બે થીએટર

પોસ્ટ નં. ૪, મુંબઇ.

AHMEDABAD.

Manhar Printing Press.

સંવત ૧૯૬૬ સને ૧૯૧૦.

કિમ્મત ૦-૬-૦

તખતઐ નાટક.

મશરીખ—વજીરે સલ્તનત, બાદશાહ કા ભાઈ.

ટેડ઼ેમીરજા
બાંકેમીરજા } —વજીર કે દોસ્ત.

મુનીર—ટેડ઼ે મીરજા કા ભતીજા.

નાદીર— ,, ,, ,, નોકર.

જહીર— ,, ,, ,, લડ઼કા.

બશીર
સલીમ } બાંકે મીરજા કે મુલાજીમ.

જવ્વાદ—સબીલા કા આશીક.

તાહર—એક કીસાન અર્થાત જમીંદાર.

સાબીર—અકીલા કા ખાવીન્દ તાહર કા દામાદ.

ખેરઅન્દેશ—શાહ કા વફાદાર સાથી.

સીપાહી, વકીલ, પીયાદા, નોકર, વગયરા.

આજુબા—વજીર કી બેગમ.

ઇકબાલ—નાદીર કી લડ઼કી.

જકીયા—જહીર કી બીવી.

સબીલા—બાંકે મીરજા કી લડ઼કી, જવ્વાદ કી માશુકા.

અકીલા—તાહર કી લડ઼કી, સાબીર કી બીવી.

શગુફા—ટેડ઼ે મીરજા કી બીવી.

શબ્બો—અકીલા કી સહેલી.

સહેલીયાં, બાંદીયાં, વગયરા, વગયરા.

ઇન્તેકામ.

બાબ પહેલા.

પરદા પહેલા. **સાબીર કા મકાન.**

(સહેલીયોં કા ગાતે હુએ આના.)

ગાના.

દાતા પ્યારા આલમ આરા જગ કા, ફુલા ફલા ગુલશન
મહુકત બન, જગત જપત નિસદિન, ગાવેં ગુન તેરા,
તેરો નામ દુખ નીવાર, સંકટ હરતા, હય નીસર, વારડાર,
તોપે મન, જગત પતી, જગતઅતી, "આસફ" તુમ્હારે શરન,
લાગત ચરન, બિનતી યહ સુન.

(જાના સબકા.)

બાબ પહેલા.

પરદા દુસરા. **સાબીર કા મકાન.**

(અકીલા કા સખીયોં કે સાથ આના)

પહેલી સહેલી—યહ પ્યારા ગુલશન બના હય દુલહન ચમન મે ઠન્ડી હવા ચલી હય.

ફઇઝુજ઼ રહમત સે પ્યારી પ્યારી શગુફતા હરસુ કલી કલી હય.

દુસરી—કહીં ખુશ ઇલ્હાની તુતીયોં કી જો દીલ કે કાનોં મે આ રહી હય.

ખુદા કી વહદાનીયત કા ગાના સુનાકે બયખુદ બના રહી હય

તીસરી—જો કુક રખતી હય પ્યારી કોયલ પીહા પીયુ સુના રહા હય.
વહ દીલ કો ઘાયલ બના રહી હય વહ ઉસપે મરહમ લગા રહા હય.

એક સખી—પ્યારી બહના! તુમ ભી કીસી ગુલ કી તઆરીફ મે જુબાન ખોલો કુચ્છ બોલો.

અકીલા—પ્યારી શબ્બો, મય ગુલ કી તઆરીફ કરને કો બુલબુલ કી જુબાન કહાં સે લાઓં ? જો તુઝે સુનાઓં. હાં, અગર તુ કહે તો મય ઉસ ગુલ કી તઆરીફ કર સકતી હું જો મુઝે જાનસે પ્યારા હય.

શબ્બો—વહ કોન ?

અકીલી—યહી ઝાં પડ ?

દુસરી સખી—ઝાં પડા ઔર ઉસ કી તઆરીફ ?

અકીલા—હાં હય પુરાના દોસ્ત બચપન કી મ્હોબ્બત ઉસ સે હય. કયોં ના મય ખુશ હું કે મેરે દીલકો રાહત ઉસ સે હય. ઉસ કી ઝીનત મુઝ સે હય ઔર મેરી ફરહત ઉસ સે હય. ઉસ કો ઉલ્ફત મુઝ સે હય ઔર મુઝ કો ઉલ્ફત ઉસ સે હય.

તીસરી સખી—ઝાં પડા ઔર ઉસ સે ફરહત ? વાહ બીબી વાહ વાહ ! ! !

ચોથી સખી—સુખી રોટી ઉસમેં લજ્જત ? વાહ બીબી વાહ વાહ ! ! !

શએર.

શબ્બો—ખુવાબમે બીતો કભી મહલોં કી સુરત દેખના.
ઉસ કી ફરહત દેખના ઔર ઉસ કી શોકત દેખના.

શએર.

દુસરી—કસરે સુલતાની કે આગે ચીજ હય કયા ઝાં પડા ?
વહ ભી કયસા કુંસ કા પતોં કા અયસા ઝાં પડ ?

અકીલી—અરી દીવાની. (મુસદ્દસ.)

કસરે સુલતાની બના હય સો બખેડા કે લિયે,
રહ કર ઉસમે મોલ શાહને કિસ કદર ઝગડે લિયે.
ઉસસે બઢ કર કયા ખુશી કી બાત હય અપને લિયે.
ખાસ હમ ઉનકે લિયે હય ખાસ વહ અપને લિયે.
કયોં ના ભાએ દીલ સે ફિર હમ કો રહુ અપના ઝોપડા
જો કે હય મહલોં સે ભી સો દરજે બઢ કર ઝોંપડા.

શબ્બો—લો બી દુલહન તો અભી સે વાઇઝ બન ગઇ હય.

દુસરી—કયોં નહીં, ઇનકે મીયાં ભી તો મુનસીફ મીજા-
જ હંય.

ચોથી—નુકેલી બીબી રંગીલે જવાન, ખુદા કી શાન!

ગાના.

આજ પીયા પ્યારે કો આને દો પ્યારકા નકશા જમાયેંગે.
બનાકે, હંસાકે, લુભાકે જરા, ન્યારા ગુલ્હા ખીલાંયગે.
(મુખમ્મસ) ગોકે મગરૂર હય દીલદાર તુમ્હારા પ્યારી.
ફિરભી હો ચર્ખ પે તુમ ચાંદ વહ તારા પ્યારી.
એક અદા એક નઝૅર એક ઇશારા પ્યારી.
જિસ પર ચલ જાય તેરા તીર નજારા પ્યારી.
દીલ હો પત્થર ભી તો હો જાયગા પારા પ્યારી.

(અકીલા કા મુંહ ફેર કર દુસરી તરફ જાના.)

ચોથી—લો વહ તો ખફા હો ગઇ!!

દુસરી—હંય! હંય!! પસીને મેં ડુબ ગઇ.

તીસરી—પાસ જાકર-હે બુવા, ખુદા કે લિયે કુચ્છ હંસો,
બોલો, જુબાન ખોલો?

શબ્બુ—મીયાં કી યાદ મેં બેચારી હમેશા સર ગરદાં
રહતી હય.

ચોથી—જબ દેખો વહી સુર વહી તાન રહતી હય.

તીસરા—અહના ! મીયાં ના કહો દુલ્હા ભાઇ કહો દુલ્હા ભાઇ.

પહલી—હાં ખુબ કહી !

દુસરી—વાહ વાહ અચ્છી કહી !!

ચોથી—વાહ, વાહ, કયા સચ્ચી કહી, યહ બહન વહભાઇ....

અકીલા—ચુપ ઓ સોદાઇ !

[સાબીર કા આના]

શબ્બો—આખ્ખાહ ! આપ આ ગયે જનાબ આલી ? યહ કોન સા દસ્તુર હય કે બચચારી નઇ દુલ્હન કો ઘર મેં બિઠલાએ રખના ઔર આપ દીનભર કામ મે મશગુલ રહના, દીલદારી ના ગમ ખ્વારી, પ્યાર ના મોહબ્બત ?

અકીલા—હૈ હૈ આફત !

ચોથી—પાસ બીઠાના ના ગલે લગાના ?

અકીલા—દેખ ઓ શબ્બો, ખુદા કે લિયે મુઝે જલીલ ન કરો, જાઓ અબ તો મેરા પીછા છોડ દો.

સબ મિલકર—તસલીમ ! બીવી સાહીબાકો તસલીમ !!

(સબકા જાના)

સાબીર—પ્યારી અકીલા, બસ સબ હમે ઝ્યાદા પેચો તાબ ના દો, આઓ મેરે ગલેસે લગ જાઓ, આજ મેરે દીલ પર જો વહશત સી છાઇ હય ઉસકે દુર કરને કા કુચ્છ ઇલાજ બતાઓ.

અકીલા—પ્યારે શોહર ! કુચ્છ બચેની કા સબબ ?

સાબીર—મેરે દીલ કી માલિક, મેરે કલેજે પર હાથ રખ કર દેખ ! આજ મેરા દીલ ધડક ધડક કર સાફ જતા રહા હય કે કોઇ ન કોઇ આફત હમ પર આને વાલી હય ઔર હમારી કિસમત હમકો બહોત જલ્દ જુદા કરને વાલી હય.

અક઼ીલા—મેરે જાન સે જીયાદા અઝીઝ શોહર, અયસે દીલ દહલાને વાલે અલફાજ જુબાન સે ના નીકાલો, મય ફુલ હું તુ ખુશબુ હય, મંય કાલિબ હું તુ રૂહ હય.

જાબીર—અગર તુમકો મેરી બાત કા યક઼ીન ના આતા હો તો લો ઇસકો પડ્હો. (ખત દેતા હય.)

અક઼ીલા—ખ઼ત દેખકર—ખુદાયા! યહ તો ઉસી વઝીર મલાઉંન કા ખ઼ત મઆલુમ હોતા હય ?

સાબીર—હાં, યહ ઉસી ખ઼ાના ખ઼રાબ ને દુબારા લિખા હય.

[મજ઼્નુને ખ઼ત]

અગર આજ મેરે ઇસ હુકમ કી નાફરમાની કરોગે ઔર અક઼ીલા કો મેરે મહલ મે દાખિલ ન કરોગે તો અપની જાન હલાકત મે ડાલોગે. [યા અલ્લાહ! મંય ક્યા પડ્હ રહી હું ?]

[એક જમાદાર કા આના]

જમાદાર—જો કુચ્છ તુમ પડ્હ રહી હો વહ બીલકુલ દુરૂસ્ત હય, ઔર ઉસકે સાથ હી યહ હુકમ સુનાયા જાતા હય કે અગર તુમને વઝીર સાહેબ કે હુકમ કી નાફરમાની કી તો આજ હી તુમકો ઇસ સર જ઼મીન સે કીસી ઔર તરફ નીકલ જાના હોગા.

અક઼ીલા—હમ કભી ન જાંયગે હમ ઇસી સરજ઼મીન મેં પયદા હુએ હંય ઔર ઇસી મે મરંગે.

જમાદાર—યહ જ઼મીન વઝીર સાહેબ કી હય ઇસ મે તુમ્હારા જોર નહીં ચલ સકતા હય.

અક઼ીલા—ક્યા તુ કહતા હય ?

જમાદાર—હાં, મંય કહતા હું.

અક઼ીલા—તુ નાદાન હય, અગર યહ જ઼મીન વઝીર સાહેબ કી મીલકીયત હય તો બોલ! યહ આસમાન કીસકી મીલકીયત હય? અગર ઇસ સરજ઼મીન પર વઝીર

સાહેબ કી હુકુમત હય તો બોલ! ઇસ આસમાન પર કીસ કી હુકુમત હય?

જાબીર—અરે ડરો! ડરો!! ઉસ આસમાન સે, કે જિસ કે સાએ મેં તુમ જીતે જાગતે હો જિસ કી જમીન પર તુમ ચલતે ફિરતે હો, હમ કો ભી ચંદ રોજ કયોં નહીં જીને દેતે?

અકીલા—અગર તુમ્હારી યહી મરજી હય કે હમ ઇસ જમીન કો છોડ દે તો કહો? [શએર.]

હમ જાંય કિસ તરફ યહ સીતમગર કહાં નહીં?
વહ સર જમીં હય કોન જહાં આસમાં નહીં

જમાદાર—હમ અપને આકા કે હુકમ સે મજબુર હુંય.

અકીલા—આખિર તુમ કયા ચાહતે હો?

જમાદાર—હમ તુમ્હારે શોહર કો અપને સાથ લે જાવેંગે.

અકીલા—કહાં ઔર કિસ તરફ?

જમાદર—વઝીર સાહેબ કે પાસ?

સાબીર—પ્યારી બીવી, યહ સરકશ કભી ના માનેંગે, ઔર જબરદસ્તી લે જાવેંગે, ઇસ લિયે તુમ મુઝે થોડી દેર કે લિયે રજા દો ઔર મેરે લિયે હકતઆલા સે દુઆ માંગો.

અકીલા—નહીં, મેરે દીલ કે માલિક નહીં!

રૂબાઇ.

તુમ જુદા મુઝ સે હો ઔર ફિર દુન્યા મે મંય જીન્દા રહું.
કિસ વાસ્તે કિસકે લિયે કિસ જીન્દગી કા દમ ભરૂં.
દફન હો જાયગે ઇસ પ્યારે ચમન મે દોનો.
એક હી કબ્ર મે ઔર એક હી કફન મે દોનો.

[વઝીર કા આના]

વઝીર—દો નહીં, એક!

સાબિર—કોન?

વજીર—તુ. (તાહુર કા આના)

તાહુર—હુંય! હુંય !! યહ કયસા શોરો ગુલ હય ?

લડકી—બાજી મેરી બાજી !

(સબકા જાના.)

બાબ પહેલા.

પરદા તીસરા વજીર કા મહેલ.

[આઝુબા કા સોતે હુએ નજર આના]

સહેલીયોં કા ગાના.

પ્યારી પ્યારી બાદે સબા ઝુમતી દીલ કો હય લુભાએ,
જાગો જાગો પ્યારી, રાજ કી દુલારી,
દીલદારી સે કોયલ્યા કુક સુનાયે,
શએર—ફુલ ચુનચુન કર જો માલન ને સંવારી પંખા.
ખિલકે ખુશબુ સે બના ફુલ હજારા પંખા.
આન કર બાદે સબાને જો હમારા પંખા.
તુહી ઇસ ગુલ કો જગાદે કે પ્યારા પંખા.

સુબેહ હય, નુર હય, નુર જહુર હય, હર દીલ મસરૂર હય વહશત દુર હય, ઝીકરે ગફુર હય, સંન્સારવા મેં નહરંગ લાયે.

[આઝુબા કા ખ્વાબ મે ચીલ્લાના.]

આઝુબા—ખુન ! ખુન ! ! ખુન ! ! !

સહેલી—પ્યારી કયસા ખુન ? કીસકા ખુન ?

આઝુબા—ખુન કા મુઝ કો જુનું હયઔર ખુનકા મજમુન હય ખુન હય બસ ખુન હય બસ ખુન હય.

સહેલી—હજુર જરા દીલ કો કાબુ મે રખીયે.

દુસરી—ઇસ્તકલાલ કે સાથ દીલકો સંભાલયે.

આજુબા—એ ખુદા ! મંયને ક્યસા ખોફનાક ખ્વાબ દેખા ! "ખુંખ્વાર છુરી"

[એક નોકર કા આના.]

નોકર—બેગમ સાહેબા !

આજુબા—ક્યોં ક્યા ખબર લાયા ?

નોકર—યહ !

આજુબા—હમીદા, (સહેલી કા કાનામ) ખોલતો ઇસે ?

[હમીદા ખોલતી હય ઔર દેખતે હી ફેંક દેતી હય]

ક્યોં ? તુને ઇસે ફેંક ક્યોં દીયા ?

હમીદા—પ્યારી યહ તો.

આજુબા—યહ તો......

હમીદા—એક...........

આજુબા—એક ? આખીર હય ક્યા ?

હમીદા—ખુની..................

આજુબા—ખુની ?

હમીદા—ખંજર !

આજુબા—ખંજર ! ક્યસા ખંજર ? કહાં હય ખંજર ? જરા મંય ભી તો દેખું (ખુસદદસ).

ખુન કે પ્યાસે બતો કીસ કા લુહુ ચાટા હય તુ.
કોન હય વહ બય ગુનહ જિસકા ગલા કાટા હય તુ ?
હુલ્ક પર મજલુમ કે જિસને તુઝે ફેરા હય કોન ?
કોન હું મંય ઉસકી બતા વહ મેરા હય કોન ?
હાં, સાથ એક બેરહમકે જબ તુ શામિલ હો ગયા.
વહ બના જલ્લાદ ઔર તુ ઉસ કા કાતિલ હો ગયા.
આખીર કીસકા ?

[ચંદ દીહાતીયોં કા ૧ લાશ કો લિયે હુએ આના]

એક દીહાતી—(લાશ કી તરફ ઇશારા કર કે) "ઇસકા." "ઇસ બે ગુનાહ કા" "ઇસ મજલુમ કા"

૨૯૩૬

આજુબા—[લાશ કો દેખ કર] કોન? "**તાહર**"! એ ખુદા! કયસા જુલ્મ, કયસા સીતમ, જાલીમ શોહર ર્‌હે તુને કયા કીયા. **શાએર.**

શાએર—પડા આખીર નસીહત કા મેરા તુઝ પર અસર ઉલ્ટા. તુ ઉલ્ટા, બાત ઉલ્ટી, કાર ઉલ્ટા ઓર જર ઉલ્ટા.

દુસરા દીહાતી—બેગમ સાહેબા! હમ આપ સે ઇનસાફ ચાહતે હુંય, હમ આપ કે પાસ ફરયાદ લાએ હુંય, હમ આપ કો પૈશતર ભી જીતા ચુકે હુંય, આપને હમારે હક મેં કુચ્છ ના કીયા, "હમ બરબાદ હો ગયે" "હમ તબાહ હો ગયે" "લુટ ગયે."

આજુબા—નહીં મેરે પ્યારે ભાઇયો! તુમ નહીં મંય બરબાદ હો ગઇ, મુઝે તુમ સે જીયાદા રંજ હુય દેખો મંયને તુમ્હારે હક મે જો કુચ્છ કીયા વહ યહ ઇકરારનામા મોજુદ હય, વહ મુઝ સે વાયદા કર ચુકા થા તોબાહ કર ચુકા થા કે આજ સે મંય કીસી કી બહુ બેટી પર નીગાહે બદ ના ડાલુંગા........

પહલા દીહાતી—હાં, મગર અકીલા ઓર ઉસ કા શોહર વહ દોનોં કેદ કર લિયે ગયે.

આજુબા—હુંય! કયા કેદ કર લિયે ગયે? યા અલ્લાહ! ઉન કા કયા હશ્ર હુઆ હોગા.

દુસરા દીહાતી—હમ ઇસ લાશ કો બાદશાહ સલામત કે પાસ લે જાવેંગે.

આજુબા—નહીં, મેરે ખેર ખ્વાહો! નહીં, મંય તુમ્હારે સામને સર ઝુકાતી હું તુમ ઇસ કો મઆફ કરો, ખેર! જો કુચ્છ હોના થા હો ચુકા તુમ ઇસ કા ગમ મત કરો મંય આજ હી અકીલા ઓર ઉસકે શોહર કો કેદ સે છુડા લુંગી.

પહલા—વહ સફેદ સરત પર કભી ના આયગા વહ ઉનકી

જાન લિયે વગૈર કભી ના માનેગા.

આન્જુબા—અગર ઉનકી જાન કો જરા ભી દુખ પહોંચા તો મંય કુસમ ખાતી હું રબ્બુલ ઇજ્જત કી, કે મંય ખુદ અપને શોહર સે ઇન ગરીબોં કા ઇન્તેકામ લુંગી.

શએર–ફલક સે બીજલી ભી કડકે તો ઇન્તેકામ કીહો.
જમીં સે ચીખ ભી નીકલે તો ઇન્તેકામ કી હો.

અચ્છા અબ ઉસ કે આને કા વકત હો ગયા, જાઓ લાશ કો લેજાઓ ઔર તજહેજ વ તકફીન કરો (લાશ કો દુખરા દેખ કરે) હાં વહી, વહી.

(જાના સબકા.)

બાબ પહલા.

પરદા ચોથા. વજીર કા કમરા.

(વજીર કા ગાતે હુએ આના.)

ગાના.

વજીર—(શએર) બર્કે થરરાએ મેરી તેગો તબર કે સામને.
ખમ કરે શયતાત સર મેરે મકર કે સામને.
મેરા મીઠા જહર હય જબ ખુનકે મજલુમ કા.
જહર તલ્ખ હય બે અસર દુન્યા મે.......
(ટેડહે મીરજા વ બાંકે મીરજા કા આના.)

બાંકે મીરજા—અફલાતુન કા.

વજીર—મેરે પ્યારે દોસ્તો, ઇસ રકીબે રૂશીયાહ કી કીશ્તી તો એક હી થપેડ મે ગર્કે દર્યા હો ગઇ.

ટેઢહે મીરજા—અબ રહા બાદશાહ સલામત કા બેશકાન જહાજ.

વઝીર--ઉસકો ભી હમ આસાની કે સાથ હુઆ દેખેંગે. મેરે વફાદાર દોસ્તો, અબ કહો કે વહ શાહી પહરે દાર ?

બાંકે મીરજા--હાજીર તય્યાર !

(દો ચોકીદારોં કા આના.)

ચોકીદાર--હુજુર કો હમ તસલીમાત બજા લાતે હૈંય.

વઝીર--અય મેરી મહરબાનીયોં સે સરફરાજ હોને વાલો ! પહલે ચારોં તરફ અચ્છી તરહ દેખો ભાલો, ફીર જો મંય કહું ઉસ પર ગૌર સે નજર ડાલો, ક્યોં કે મુઝે તુમ સે એક દુશવાર ગુજાર મઆમલે મે કુચ્છ સલાહ વ મશવરા કરના હય.

દોનોં—હમ સે ?

વઝીર—હાં, તુમ સે ?

૧ **ચોકીદાર**—ઇર્શાદ ?

વઝીર—સુનો, એક જહાજ દુન્યા ભરકે મુસાફીરોં સે ભરા હુવા (ફર્જ કરો) કે દર્યા કે બલા એજ તુફાન મે આકર ટકકેરેં ખા રહાં હો તો ઉસકે બચને બચાનેકા દારો મદાર કિસ પર હો સકતા હય !

૧ **ચોકીદાર**—ખુદા પર.

દુસરા—યા ઉસકે નાખુદા પર

વઝીર—અગર ઉસ જહાજ કા નાખુદા કમ હવસ્લા, બુજ દીલ, નાતજુર્બેકાર હો કે જિસ કે સબબ સે એક આલમ કા બયડા ગર્કે દર્યા હો રહા હો ઔર ઉન લોગોં કે જીનકો અપની જાનેં પ્યારી હોં મંઝીલે મકસુદ પર પહોંચને કે લિયે કયા કરના ચાહિએ ?

દુસરા—એક બુલંદ હીમ્મત તજુરબેકાર નાખુદા કો કે જિસકે સબબ ઉમ્મેદોં કા કીનારા હો રહા હય જલ્દ તજવીજ કરના ચાહીએ.

ટેડ઼ે મીરજા—આહા હા ! વાહ !! વાહ !!!

વજીર—ઔર ઉસ બેવકુફ નાખુદા કો કે જીસ કે સબબ સે હજારોં જાનદારોં કી જાન પર પાની ફીર રહા હય ઉસકે લિયે કયા કરના ચાહીએ ?

૧ લા સીપાહી—ઉસી દર્યા મે ડુબો દેના ચાહીએ.

બાંકે મીરજા—આહાહા, શાબાશ ! મેરે શયરો શાબાશ !!

વજીર—ઇસી તરહ જો બાદશાહ આદીલ નામુન્સીફ હો ઉસમે મુસ્તકીલ ઇરાદા નાવ ન્ત કી પાબંદી જીસ મે બહાદુરી નાફતેહમંદી હો, અયસા બાદશાહ તખ્ત કે લાયક હો સકતા હય ?

દોનોં સીપાહી—હરગીજ નહીં ?

વજીર—તો ફીર ઉસકે લિયે કયા સજા ઠેરાઇ જાયે?

૧ લા સીપાહી—તખ્તે સલાન્તસે ખારીજ કર દીયા જાય.

દુસરા—નહીં વોહ ભી ઉસી નાખુદા કી તરહ સજા પાય.

ટેડહેમીરજા—આહા, વાહ મરહેબા ! વલ્લાહ ! ! જવાબે સાફ ઇસ કા નામ હય.

બાંકે મીરજા—હહ ઇસકા નામ હય ઇન્સાફ ઇસ કા નામ હય.

વજીર—અબ દીલ કે કાનોં સે સુનો યેહે વહી બાદશાહ હય કે જીસ કી તુમ હમેશા રખવાલી કરતે હો.

૧ લા સીપાહી—કયા ? કયા ? હમારે જહાં પનાહ ?

દુસરા—આપ કે હકીકી ભાઇ ?

વજીર—હાં, વહી મકબુલે સોદાઇ !

૧ લા સીપાહી—તો ઇસ સે હજુર કી મુરાદ ?

વજીર—ખંજર દીખાકર, બસ યેહે.

૧ લા સીપાહી—કયા મજમુન ?

દુસરા—કયા ખુન ?

વજીર—ચુપ !

૧ લા ચોકીદાર—યા અલ્લાહ ! કહને વાલી જુબાન મે

આગ કયું ન લગ ગઇ, સુનને વાલે કાન બહરે કયું ન હો ગયે.

દુસરા—હજુર, આપ બાદશાહ સલામત કે હકીકી ભાઇ હંય યા આપ કે ભેસમે કોઇ ઔર શયતાન હમેં ધોકા દે રહા હય.

૧ લા સીપાહી—હજુર! હજુર જીસ શખ્સને આપ પર કામીલ ભરોસા કરકે કુલ કારોબારે સલતનત કી કુંજી આપ કે હવાલે કર દી, આપ ઉસી કો તયગે દગા સે હલાલ કરના ચાહતે હંય?

વજીર—મંય નહીં.

દુસરા—ફીર કોન?

વજીર—ઉસ કા "બય રહમ દીલ" ઉસકી "જાલમાના કારરવાઇયાં" કયા તુમ નહીં જાનતે કે જીસને અપને બાપ કો તખ્તો તાજ કે લિયે લશકર કશી કર કે કયદ કર લિયા, ઔર ઉસકે સાથ હજારોં ખલ્કે ખુદા કો સુલી પર ચડ્હાયા, કયા તુમ નહીં જાનતે કે ઉસને જરા સી બાત પર અપની ખાસ મલકા કો શહર બદર કરા દીયા ઔર એક ખાનમાં બરબાદ લડ્કી કો મલકા બના લિયા, શબો રોજ ઉસી કા પરવાના ઉસી કા દીવાના ઉસીકા મહેલ સરા કચ્હેરી ઔર દરબાર ઉસ કા હુકુમ ઉસી કા તાબેદાર, ફીર કહો સલ્તનત ઔર રય્યત કા કીસ પર દારોમદાર, કહો ખયર ખ્વાહ રય્યત કો કયા કરના ચાહીએ?

ટેડ્હે મીરજા—મેરે ભાઇઓ, વોહ નાપાએદાર મકાન જો એક આલમ પર કોહ પડ્ના ચાહતા હય ઉસ કો સબસે આગે ગીરા દેના ચાહીએ.

બાંકે મીરજા—આસમાન અપની રહમ દીલીસે બરસાત મે ચંદ બુંદે ટપટાતા હય તો દંન ચંદ દીનોં કે

લિયે દુન્યા વાલે છત્રાંચોં કા ઇન્તેજામ કરતે હુંય ફીર એક બાદશાહ જો અપની રય્યત પર કહેર વ ગજબ કા મેંહ બરસાવે, ઉનકે સરોં પર નંગી તલવારે ચમકાવે તો કયા રય્યત અપને સર કે બચાવ કે લિયે ઢાલે બુલંદ ન કરેં ઔર ઉસ જાલીમ કો જમીન કે તહખાને મે બંદ ન કરેં ? કયા યહ નહીં હો સકતા હય ?

૧ લા સીપાહી—જી નહીં ? દુધ દેને વાલી ગાય અગર્ચે અપને માલિક કો લાતોં સે માર માર કર હયરાન કર દેતી હય તો ભી માલિક ઉસ કો જાન સે મારને કા કોઇ હક નહીં રખતા હય, વોહ બાદશાહ જીસ કા હમનમક ખાતે હુંય, વોહ આકા જીસ કે હમ નીગહેબાન કહલાતે હુંય, વોહ નોકર જો લાખોં મે ચુન કર નીકાલે ગયે ઔર કાબીલે ઐતબાર માને ગયે કયા અપને માલિક સે નામક હરામી કર સકતે હુંય ?

દુસરા—નહીં, જનાબ નહીં ! ઇધર કી દુન્યા ઉધર હો જાય કોહ સે કોહ ટકરા જાએ, સર જાય મગર હમારા નેક ઔર મુસ્તેકિલ ઇરાદા હમ સે કભી ન બદલેગા, હમારે ખુન કા એક એક કતરા ભી ઉસ કે **કદમોં પર નીસાર હોગા.**

(આજુબા કા આના.)

આજુબા—**આફરીં ! શયરો આફરીં !! અય અપને આકા કે નામ પર મર મીટને વાલે બહાદરો આફરીં !! વફાદારી ઇસી કા નામ હય, જાં નીસારી ઇસી કો કહતે હુંય, મેરે પાસ દગાબાજ તવંગરોં સે તુમ જયસે ગરીબ નોકર હજાર દરજે અચ્છે હુંય ?**

વજીર—**નાદાન ઔરત ! તુ યહાં કયોં આઇ ?**

આજુબા—(શએર) તુમ કો ખુદા કે ખોફ સે આગાહ કરને કે લિયે. ઇન પર ખુદાકી લાઅનત વ ફટકાર કરને કે લિયે.

વજીર—મગર તુઝ કો હમારે સલાહો મશવરે મે દખ્લ દેને કી કયા જરૂરત હય? કોનસા હક હય?

આજુબા—હક? બહોત બડા હક! વોહ હક જો કાલીબ મે રૂહ કો હય, શોહર મે બીવી કો હય. સીર્ફ યહી નહીં બલકે.

શએર—નેકી મે સાથ દેના ઔર શાન પર ભી હક હય.
બદ સે તુમ્હેં બચાના ઔર જાન પર ભી હક હય.
બીવી કા હર અમર સે મરકર ભી હશ્ર કે દીન.
શોહર કે દોનોદામન ઇમાન પર ભી હક હય.

ગાના—જબ કે સમંદર ગાહ મે હરસુ હય મંઝધાર.
સબ કા બયડા પાર કર તુ ભી હોગા પાર.

આજુબા—પ્યારે શોહર, ફીર મંય પુંછતી હું કે ભાઇકા ખુન કરાના કોન સી દાનાઈ હય?

વજીર—સલ્તનત કે લિયે.

આજુબા—ઔર આકીબત કે લિયે?

વજીર—તુઝે ઇન બાતોં સે કુચ્છ વાસ્તા નહીં હય.

આજુબા....મગર આપ જીસ રાસ્તે પર જા રહે હંય વોહ રાસ્તા ઠીક નહીં હય.

વજીર—નાદાન! સલ્તનત ખુદ પુકાર પુકાર કર કહ રહી હય. કે મેરી આરજુ મે ભાઇ કે ગલે પર ખંજર ફીરાના પડેગા, હકુમત સાફ તોર સે જીતા રહી હય કે. શએર.

હજારોં જાન સે જાતે હંય તબ મંય હાથ આતીહું
ગલે લાખોં કે કટ જાતે હંય તબ મંય હાથ આતીહું.

નાદાન! કયા તુ નહીં જાનતી કે જીસકે સરપર તાજ હોતા હય ઉસ કે કબજે મે દો જહાન કા રાજ હોતા હય.

આજુબા—નહીં ! જીસ કે સર પર તાજ હોતા હય વોહ દીન વ દુન્યા કા મોહતાજ હોતા હય.

વઝીર—મોહતાજ હોતા હય ! બતાઓ કીસતરહ ?

આજુબા—(શએર) હર ફીક્ર કા હરજીક્ર કા હર સુબેહ કા હર શામકા.
હર દામ કા હર દામ કા સુખ ચયન કા આરામ કા.
બલકે મેરે નજદીક ઉસ તાજવર સે દો આને કા મજદુરી કરને વાલા મજદુર અચ્છા હય.

વઝીર—મજદુર અચ્છા હય ?

આજુબા—તાજવર અગરચે નીઆમત ખાતા હય મગર જહરકે અંદેશે કે સાથ, ઔર મજદુર સુખી રોટી ચબાતા હય મગર બેફીકરી ઔર મજે કે સાથ, તાજવર અગરચે મખમલ કે નર્મ નર્મ બીછોનોં પર સોતા હય મગર જાન કે ખોફ કે સાથ, ઔર મજદુર જમીન કી નંગી પીઠ પર સોતા હય મગર આજાદી ઔર આરામ કે સાથ, અબ તુમ હીબતાઓ કે ઇન દોનોં મે કીસ કી જીન્દગી કા સમર અચ્છા હય વહી મજદુર અચ્છા યાકે તુમ સા તાજવર અચ્છા ?

શએર—પાસ તુમ્હારે તાજ કી ટોપી ગો કે રહાની અચ્છી હય.
પાસ મેરે મજદુર કે ટોપી ફુટી પુરાની અચ્છી હય.

વઝીર—આસાની સે હાથ આને વાલી દવલત પર કબજા કરના યહ આકીલોં કા કામ હય.

આજુબા—કલ કી મીલને વાલી નાઅમત પર આજ કી સુખી રોટી ફેંક દેના યહ અહેમકોં કા કામ હય.

વઝીર—ઇન્સાન એક ચાર ઉંગલ કે ચીથડે કે લિયે ભી ઝગડા કરતા હય ઔર યહ તો એક સલતનત કહ લાતી હય.

આજુબા—મગર આખરી વક્ત વહી ચીથડા કામ આતા

હય કુચ્છ સલ્તનત સાથ નહીં જાતી હય. (રૂબાઇ)
કારૂન કા હય ઘર કહાં કસરા કા માલો જર કહાં ?
નમરૂદ કા લશકર કહાં સરવર કહાં કમતર કહાં ?
નવોહ ખાન્દાં મેરહા કોઇ નવોહ જાત હય નવોહ સીફાત હય.
ન વોહ લોગ હય ન વોહ બાત હય ન વોહ દીન રહે ન વોહ રાત હય.

ટેડહે મીરજા—હજુર, આપ કયોં એક કમ સમઝ આરત કે સાથ બકબક કર સીના તોડતે હંય, કયા તુમ નહીં જાનતે કે જો ઔરત નાજુક વ ખુબસુરત હોતી હય ઉતના હી દીલ પત્થર સે જીયાદા સખ્ત હોતા હંય.

આજુબા—બયશક ! જીસ તરહ હીરા ચમક દમક મે અપની નજીર નહીં રખતા હય, જીસ તરહ ખુદાવંદ દો આલમને ઉસે નજરે બદ સે બચાને કે લિયે પત્થર સે જીયાદા સખ્ત બના રખા હય ઉસી તરહ ખુબ સુરત અવરતેં ભી અપના દીલ પત્થર કા રખતી હય તાકે તુમ જૈસે બદકારોં આર ખુશામદીયોં કા અસરે બદ ન પડે આર વોહ હરતરહ મહફુજ રહેં.

બાંકે મીરજા—હંય ! કયા હમ ખુશામદી ?

વજીર—કયા મેરે દોસ્ત ખુશામદી હંય ?

આજુબા—બયશક ! મેરે દીલ કે માલિક ઇનકા નામ ખુશામદી દોસ્ત કે એવેજ ખુશામદી ટટ્ટુ રખો. ઇન કી જુબાન પર ખુશામદ કી લગામ હય ઉન કી પીઠ પર એક બય હાઇ કી જીન હય આર પીઠ પર વોહ મુરદા ચમડા હય કે જીસ પર હજારોં લાઅનત વ મલામત કે હન્ટર પડને પર ભી કુચ્છ અસર નહીં હોતા આર ઇનકી સવારી કરને વાલા ભી.......

વજીર—કોન ?

આજુબા—આપસા ના તજુરબે કાર ! કે જો આપ કી આંખો પર હીર્સ વ હવા કી પટ્ટી બાંધ કર મેરે સા-

મને જહેન્નુમ કે ગાર મેં ઢકેલના ચાહતે હુંય.

વજીર—બસ અય નાદાન અવરત! સરકે બચાવ કે લિયે જુવાન કો કાબુમે રખ ઔર ખંજર કી ધારસે બચા.

આજુબા— **રૂબાઇ.**

પરવા નહી જો સર મેરા ખીચ જાય દાર પર.
ચડ હુ જાય ગર જુવાન ભી ખંજર કી ધાર પર.
કટ કર તડંપ તડંપ કર જમીં પર ભી યેહે જુબાં.
હરદમ યહી કહેગી કે તુ નેક કાર કર.

ટેડંહે મીરજા—ખાવીંદ કે હુકમ કે ખીલાફ ચલના યહ નેક કાર બીવી કા તરીકા નહીં હુય.

આજુબા—દોસ્ત કો બદી કી તરફ રાગીબ કરના યેહે ખયર ખ્વાહ દોસ્ત કા તરીકા નહીં હુય.

બાંકે મીરજા—મગર તુમ બીવી હોકર શોહર કા સાથ નહીં દેતી હો ઔર હમ દોસ્ત હોકર જાન દેને કે લિયે તય્યાર હુંય.

વજીર—બસ મેરે દોસ્તો, આજ સે મુઝે માલુમ હો ગયા કે ઇસ સે હજાર દરજે તુમ અચ્છે હો.

આજુબા—યેહે તો ખુદા ભી જાનતા હુય.

વજીર—કયા?

આજુબા—કે યેહે બદકાર ઔર બદમાઅશો મેં દો હુંય ઔર મંય ઇમાન્દારોં મે એક હું.

વજીર—તેરી જાન ઇતની છોટી ઔર જુબાન ઇતની દરાજ!

આજુબા—તુમ્હારી જીંદગી કા તાર ઇતના છોટા ઔર હવસ કી રસ્સી ઇતની દરાજ!

ટેડંહે મીરજા—અદબ સે બાત કરો?

આજુબા—નેક રાહ પર ચલો.

બાંકે મીરજા—ખાવીંદ કી નમક હરામ ન બનો.

આજુબા—દોસ્ત કી દોસ્તી મે દગા ન કરો.

વજીર—મેરે દોસ્ત ઔર ઉનકે સાથ યેહ બદ જુબાની!

આજુબા—અફસોસ ! ભાઈ ઔર ભાઈ કે સાથ યેહ બે ઇમાની ?

વજીર—મંય ઉસકા ગલા કાટુંગા ઔર તુઝે દીખા દુંગા, તુ દેખેગી ઔર પચતાયગી.

આજુબા—વોહ જીએગા ઔર જીન્દા રહેગા. મંય દેખુંગી ઔર તુઝે દીખા દુંગી.

વજીર—તુ દીખાયગી ? તો દેખ ઔર અચ્છી તરહ દેખ મંય તુઝે અભી દીખા દેતા હું. કહો ? અય પક્કી હુઇ ખેતી કે નીકલતે હુએ દાનોં કહો કયા ઇરાદા હય ?

ચોકીદાર—હજુર હમ તો.............

૧ લા ચોકીદાર—સોંચ કર...........

વજીર—ઇસમે સોચને કી કોનસી બાત હય, કયા તુમ અપના નફા નુકસાન નહી સમઝ સકતે.

દુસરા ચોકીદાર—હમ સમઝેંગે.

વજીર—કબ ? કીસવક્ત ? જબ શીકાર હાથ સે નીકલ જાવે ગા ?

૧ લા ચોકીદાર—નહીં, ઉસસે પૈશતર !

વજીર—કયા તુમ સચ કહતે હો ?

દોનોં—હાં હમ આપ કો કૌલ દેતે હંય.

વજીર—શાબાશ !

આજુબા—અરે નાદાનો ! કયા તુમ ભી અપને માલીક સે બદલ ગયે ?

૧ લા ચોકીદાર—હમ અપને મુનાફે કે લિયે અયસા કરેંગે.

આજુબા—અયસા ન કરો, ખુદા સે ડરો.

વજીર—બસ ! ચુપ ! ! જાવ ! ! !

૧ લા ચોકીદાર—એક હાથ !
દુસરા ચોકીદાર—એક વાર !

(બાંકે ટડંહે મીરજા વ દોનોં સીપાહીયોં કા જાના.)

આજુબા—ઠેરો ! ઠેરો ! ! મેરી એક બાત સુનો.
વજીર—હેર ! અવ બદકાર ઓરત !

શએર.

તુઝે મેરે ગુસ્સે કા ડર કુચ્છ નહી હય.
તુઝે ખોફે જાં બદ ગોહર કુચ્છ નહીં હય.

આજુબા—તુઝે અપને મરને કા ડર કુચ્છ નહીં હય.
ખુદા કા ભી ખોફો ખતર કુચ્છ નહીં હય.

વજીર—બસ જુબાં દરાજી ન કર !
આજુબા—દેખ જાલસાજી ન કર !
વજીર—ગર તેરી આંખોંમે મેરી ઇજ્જતો હુરમત નહીં.
મય તેરા શોહર નહીં તુ મેરી બીવી નહીં.
આજુબા—બસ તો તુ ભી આજસે અપને સીફ હએ દીલ પર લિખ રખ.

શએર.

તુ નહીં વ્હે ઘર નહીં વ્હે દર નહી વ્હે સર નહીં.
મંય તેરી બીવી નહી ઔર તુ મેરા શોહર નહીં.

વજીર—અબ બે હયા ! કસમ હય મુઝકો ખુદા કી અગર દુ-ખારા તુને યું વ ચરા કી તો યાદ રખ.

શએર.

ચમન મે ઉલફત કી બુ ન હોગી.
યહ છુરી ન હોગી યા આજ તુ ન હોગી.

આજુબા—અફસોસ ! અવ બે હયા બે મરવ્વત ક્યા હંસી
પ્યારો મહોબ્બત પર હમેશા ઇતરાતા થા ક્યા હંસી
ઝુંટી મહોબ્બત પર મેરા સચ્ચા આશીક કહલાતા થા?

શએર.

બેટા ભાઇ બાપ બીરાદર દૈખા સારા જમાના ઝુંટા.
ગમ ઝુંટા શાદી ઝુંટી દુન્યા કા ગાના બજાના ઝુંટા.

ગાના.

કોઇ ક્યા સમઝે રમજે આશકો પ્યારે પીયા.
યેહે બાગે દુન્યા હય દહર ઝુંટા ખેલ દમકા.
ઝોંકે યેહે બહાર કે ગુલજાર કે ગુન્ચે ઝુંટે.
રંગત ઝુંટી ઝુંટી રે ફલયાં, નહીં યેહે રંગે વફા
ઇનમે યહ હંય બુટે ઝુંટે-ઝોંકે યહ બહાર.

બાબ પહેલા.

પરદા ચોથા. ટેડંહે મીરજા કા મકાન.

ટેડંહે મીરજા—નફરત, નફરત, નફરત, હજાર નફરત, પચાસ હજાર નફરત, લાખ હજાર નફરત, સખત નફરત, બીલકુલ નફરત વગયરા વગયરા સબ નફરત. લુચ્ચે, શોહદે, પાજી, નાલાયક, નામાઅકુલ, કુત્તે કી ઝુલ, કીરકૂ કાઢેલા, મુરદે કી ચટાઇ, ઉલ્લુ કે પઠે નાસમજાઇ ને મેરી સલાહ કભી નહી ઔર એક ગરીબ કી લડકી સે શાદી કરલી. ગરીબ ! વોહ ગરીબ કે જીનકે નામ સે નરફત ! જીન કે જીક સે નફરત "નફરત."

(જહીર કા આના.)

જહીર—મેરે અચ્છે અબ્બા !

ટેડંહે મીરજા—દુર હો નાફરમાની કા ડબ્બા, જબ લગા ચુકા શરાફત મે જિલ્લત કા ધબ્બા તો આકાર કહને લગા અબ્બા.

જહીર—એં ! કયા આપ મેરે બાપ નહી ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—અબે તેરા બાપ નહીં બલ્કે તેરે બાપ કા બાપ નહીં.

જહીર—હંય ! મેરે બાપ કે બાપ ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—હાં, તેરે બાપ કા બાપ, તેર દાદા કા બાપ તેરે સકડ઼ દાદા, કકડ઼ દાદા કા બાપ, છાની ચચુંટી, ચરચચુંટી વગયરા સબ કા બાપ પર તેરા બાપ નહીં.

જહીર—તો કયા મંય આપ કા બેટા નહીં ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—અબે ઉલ્લુ કે પઠે, ન કોઇ મેરા બેટા ન મંય કીસી કા બેટા.

જહીર—અબ્બા જાન આપ કયસે ખબ્તુલ હવાસ બન ગયે હંય ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—ખબ્તુલ હવાસ ! ખબ્તુલ હવાસ !! અરે કોઇ હય જલ્દી આઓ ઔર ઇસ ખબ્તુલ હવાસ કો મેરે ઘરસે નીકાલો જલ્દ ટાલો.

જહીર—ઠેરીયે, ઠેરીયે, ઝ્યાદા શોર ન મચાઇયે, સારે મહોલ્લે કો સર પર ન ઉઠાઇયે. યેહ તો ફરમાઇયે કે મેરા કસુર ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—બસ યહી કે તુને એક ગરીબ કી લડ઼કી કે સાથ શાદી કર લી ઔર મેરી સલાહ ભી ન લી, અરે અબ ના ખલ્ફ તુઝે મેરી ઇસ સુફેદ ડાડ઼ી કી ભી શરમ ન આઇ ખાનદાન કે ઐબજ઼ કાલક લગાઇ "શરમ" "શરમ."

જહીર—ઇસ મે શરમ કી કોન સી બાત હય, કયા ગરીબ બચયારે જલીલ હંય ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—હાં જલીલ હંય બલકે જલીલ સે ભી ઝ્યાદા જલીલ હય.

(જહીર કા જાના.)

જકીયા—જનાબઆલી ! ગ઼રીબ આદમીયોં ને આપ કા કયા બીગાડા હય જો ઇસ કદર સખ્તી સે પેશ આતે હો ?

ટેડ‘હેમીરજા—અરે અગર મેરા બસ હોતા તો મંય ગ઼રીબોં કો પયદા હી ન હોને દેતા, ઉન કા ઇન અમીરોં કી દુન્યામે કામ હી કયા ગરીબ ચીથડે પહન્ને વાલે, ગ઼રીબ ભીક માંગને વાલે, ગ઼રીબ ટુકડા ખાને વાલે, ગ઼રીબ જુતીયાં ઉઠાને વાલે ગ઼રીબ.

જકીયા—બસ ! બસ ! ઇન કાનોં સે ઝ઼ીયાદા નહી સુના જાતા. અય દવલત પરસ્તો.

શએર.

ચીલે હંય તુમકો જો ચાર પૈસે ઉસી પર કુલે હુએ હો અયસે.
ખુદા કો ભુલે હુએ હો કયસે બને હો હોસે વ હવસ કે બન્દે.
ગ઼રીબ કી કરતે હો હીક઼ારત જ઼લીલ હય ઉનકી નેક ખસલત.
નહીં ગ઼રીબોં મે શરમ વ ઇસ્મત નહીં હંય કયા વોહ ખુદા બન્દે

ટેડ‘હેમીરજા—અમીર દોનોં જહાં કે માલીક યહાં કે માલીક વહાં કે માલિક.

મકીં કે માલિક મકાં કે માલિક જ઼મીં કે માલિક જ઼માં કે માલિક.

અમીર ચાહેં સો કર દીખાવેં જ઼મીં પે જીન્નત યહીં બનાવેં.

ગ઼રીબ ફાકોં સે મર ભી જાવેં તો કબ્ર મેં ભી જગહ ન પાવેં.

જકીયા—અય નશએ દવલત સે મતવાલો ! ગ઼રીબોં કો હકીર જાનને વાલો ! કયા અમીરોં કી કબ્ર મેં નુર બરસતા હય ઔર ગરીબોં કે અંગારે હંય કયા અમીરોં કે મહલોં પર આફ઼તાબ ચમકતા હય. ઔર ગરીબોં કે ઝોંપડો પર સીતારે હંય.

શઓર.

કીસી જા સુર કા તડ'કા કહીં મખમલ કે બસ્તર હ'ય.
મગર અલ્લાહ કે નજદીક વોહ દોનોં બરાબર હ'ય.

ટેડ'હેમીરજા—અરી અબ કુડ'ક મુરગી ! કયા કુડ'કુડાતી હય ટાપે કે અંદર હી અંદર બડ' બડાતી હય બસ તેરે સબ સવાલોં કા એક હી જવાબ હય કે યહાં સે અપના બોર્યા બંધના ઉઠાઓ કીસી ઔર કે દરવાજે પર જાઓ, ટુકડે' માંગ ખાઓ.

જકીયા—સરકાર !

ટેડ'હેમીરજા—ચલ દુર હો બદકાર !

જહીર—જનાબ !

ટેડ'હેમીરજા—નિકલ મેરે ઘર સે ખાના ખરાબ !

જહીર—માફ કીજીએગા.

ટેડ'હેમીરજા—માફ ! માફ તો એક હુબ્બા બી નહીં કરૂંગા.

જહીર—મેરા આખરી સલામ !

ટેડ'હેમીરજા—સલામ, સલામ, દુર વ દફે હો શયતાન નફરત ! નફરત !

[જહીર વ જકીયા કા જાના.]

[શગુફા કા આના.]

શગુફા—મીયાં અભી જહીર આયા થા કહાં ગયા ?

ટેડ'હેમીરજા—ચુલ્હે મે ગયા, જહેન્નુમ મેં ગયા.

શગુફા—હ'ય ! હ'ય ! ખુદા ન કરે યહે દીન ઉસ કે દુશમનોં કો નસીબ હો.

ટેડ'હેમીરજા—અરી અબ દુશમન કી બચ્ચી, વોહ ઐસા અલીલ હય.

શગુફા—યહે ખયાલ આપ કા બાતીલ હય.

ટેડ'હેમીરજા—અરી તુજ કો કયા હો ગયા હય જો તુ

ઉસ નાશુદની કી શીફારીશ કર રહી હય.

શગુફા—યહી કે વોહ આપ કી આંખોં કા નુર હય.

ટેડ'હેમીરજા—હરગીજ નહી. જબ ઉસને એક ગરીબ કી લડ'કી સે શાદી કરલી, તો ફીર ઉસ સે કુચ્છ વાસ્તા નહીં, બસ આજ સે મેં'ને ઉસકો અપને ઘર સે નીકાલ દીયા ઓર ભતીજે કો તમામ મીલકીયત કા મુખતાર બના લીયા.

શગુફા—અજી હજ્રત હોશ મે આવો, કયોં દાનાઇ કે નામ કો બટ્ટા લગાતે હો, ગયર કી દહી કો મીઠા ઓર અપની દહી કો ખટ્ટા બતાતે હો.

શએર.

ગયર અપના નહીં હોતા હય જનાબ આલી.
ઓર એક હાથ સે બજતી નહીં હરગિજ્ તાલી.
આપને જીસકો સમઝા હય પીસર ભાઇ કા.
ઉસ્તરા હય અજી હજ્રત વોહ કીસી નાઇ કા.

ટેડ'હેમીરજા—આખીર કાર?

શગુફા—મુંહ પર પ્યાર, બગલ મે તલવાર, ગરદન પે વાર મીલકીયત કા મુખ્તાર.

ટેડ'હેમીરજા—એં! એં!! કયા યેહ સચ હય?

શગુફા—અગર આપ કો યકીન ન આતા હો તો મંય બહોત અચ્છી તરહ સબુત કે સાથ શક કો રફે કર સકતી હું.

ટેડ'હેમીરજા—વોહ કયસે?

શગુફા—સુન્યે જનાબ. આપ કે ભતીજે કે આને કા યહી વકત હય જબ વોહ આવે તો તુમ ઉસ કો બાતોં મે લગાના ઉસકે આને કે થોડી દેર કે બાદ મંય આઉંગી ઓર આપ કો ખ્વાહ મખ્વાહ બીમાર બતાઉંગી. આપ ભી જાન બુઝ કર બીમાર બન જાઇયે

ગા. ઔર મેરે દહને કે સાથ ખવાહ મુખવાહ ચલ કર પલંગ પર લેટ જાઇયેગા, થોડી દેર મેં મંય આવુંગી ઔર આપ કે મરને કા ખબર ભતીજે સાહેબ કો સુનાવુંગી. ફીર જો જો બાતેં હોંગી ઉસ કે કીરીશ્મે ઉડાવુંગી.

ટેડ હેમીરજા—બોહોત ખુબ "નફ્રત" "નફ્રત"

(શગુફા કા જાના મુનીર વ નાદીર કા આના.)

મુનીર—ચચા જાન, તસલીમ ?

નાદીર—કોબલા, મેરી તરફ સે ભી કુરનીશ અર્જ હય.

ટેડ હેમારજા—આઓ, મેરે પ્યારે ભતીજે આઓ મંય અભી તેરા હી જીક્ર કર રહા થા.

મુનીર—ચચા જાન, મંય આપ કો જબ દેખતા હું શરાબ કે નશે મે માઅમુલ બે માઅમુલ હમેશા મશગુલ રહતે હંય.

ટેડ હેમીરજા—બેટા અભી તું ઇસ કી લઝ્ઝત કો નહી જાનતા ક્યું કે અભી તું બચ્ચા વ નાદાન હય. મેરા તો યેહ મકોલા હય હર આન.

શએર.

જાહિદ બડા મજા હો જો યું સવાબ હો.
દોઝખ મે પેર હાથ મે જામે શરાબ હો.

ગાના.

યેહ મેરા પ્યાલા "નફ્રત" "નફ્રત."
અબે જા જા ભટીયારા તુ ક્યા જાને ક્યા પહછાને.
હય ફીટા આ ખરા.
યેહ પરી બડી સન ભરી હુન સેરી.
યેહ હય દીલ કી ચેન સિડી.
ચુલ્લુ મે દરતી હય ઉલ્લુ જીસ કે યેહ મુંહ ચડહી.

શએર—કહતે હંય સબ હરામ યેહ ઝુંટા કલામ હય.
અયસે હરામ કો મેરા સૌ સૌ સલામ હય.
પીયું પીલાઓં તુઝે અબ ચખલે તુ યેહ મજા.
સુ સુ બડી સડી હય "નફરત" હજરત જરા.
[શગુફા કા આના.]

ગગુફા—હંય! હંય! મેરે આકા યેહ કયા ગજબ હય?
અરે દેખો તો ચહરે કા રંગ કયું ફીકા હોતા જાતા હય?

ટેડ'હેમીરજા—કુચ્છ સમજ મે નહી આતા હય દીલ આપ સે આપ બયઠા જાતા હય.

શગુફા—અજી જનાબ યેહ તો વહી પુરાની બીમારી કે આસાર નજર આતે હંય જીન કી નીસબત હકીમ સાહેબને ફરમાયા થા કે અબકે આયગી તો જાન હી લે કર જાયગી.

ટેડ'હે મીરજા—હકીમકા કોલ બરાબર હય, વાકઇ મેરી હાલત નીહાયત હી અબતર હય અરે કોઇ જાઓ ઓર કીસી વકીલ કો બુલાઓ ઓર યેહ તમામ જાયદાદ મેરે ભતીજે મુનીર કે નામ લિખાઓ.

નાદીર—કયા હજુર મયં જાઓં? બુલાકર લાઓં?

ટેડ'હેમીરજા—નહીં નહીં તુ ન જા કીસી નોકર કો ભેજ કર બુલા.

મુનીર—જા જા જલદી ભેજ દે કહીં અયસા નહો કે ઇસ બુડ્ઢે કા દમ નીકલ જાય ઓર અપના કામ બીચ હી મે રહ જાય.

ટેડ'હેમીરજ—ઉફ્! મેરે કલેજે મે દરદ ઉઠા, મેરા તો ખાતમા હુઆ.

શગુફા—અરે મેરે અલ્લાહ! મંય મર ગઇ.

નાદીર—ઓર મંય ભી જીંદા દર ગોર હો ગયા.

મુનીર—અફસોસ! મેરા ભી નસીબા સો ગયા.

ટંડહેમીરજી—મેરા મુનીર મયં તુજે સલાહ દેતા હું કે તુ ગવાહ રહના અબમેરા દમ નીકલતા હય. "ગડબડ ઘુટાલા" "ગડબડ ઘુટાલા"

નાદીર—હજુર ! વ્હે બુડ્ઢા તો મર ગયા ઔર આપ કો બીચ હી મેં લટકતા ધર ગયા મગર જાયદાદ કી નીસ્બત તો કુચ્છ ભી ન કર ગયા.

મુનીર—ખયર અબ ક્યા કરના ચાહીએ ?

નાદીર—હજુર, ન્હીલાને કે લિયે પાની ભરના ચાહીયે.

મુનીર—કમ્બખ્ત ! અબે પાગલ હય ?

નાદીર—જી હાં, અપને ધર મે છાગલ હય.

મુનીર—કમ્બખ્ત ! અભી છાગલ લેકર ક્યા કરેગા?

નાદીર—જી હજુર, અભી નહીં તો થોડી દેર કે બાદ પાની તો જરૂર ભરના પડેગા.

મુનીર—અરે અવ શયતાન !

નાદીર—જી હાં મંય જાનતા હું ક્યા બચ્ચા હું નાદાન.

મુનીર—કમ્બખ્ત પુરા ગધા હય.

નાદીર—જી હાં ગધા ન હોતા તો બેવક્ત ક્યોં મરજાતા

મુનીર—ક્યું બી શગુફ્તા, મરને વાલા તો મર ગયા હાએ જુદાઈ ધર ગયા મગર જાયદાદ કી નીસ્બત તો કુચ્છ ભી ન કર ગયા, અબ કોઈ અયસી પેચીદા તરકીબ બતાઓ કે વકીલ કે સામને મેરે હી નામ કી લીખત કરાવ. જીસ મે સાંપ ભી મર જાય ઔર લાઠી ભી ન ટુટે.

શગુફ્તા—હૈ ! હૈ સાહેબજાદે અબ આપ કે સીવાય ભી કોઈ હક્દાર હય વ્હે આપ ક્યા ફરમાતે હંય.

મુનીર—અચ્છા તો મેરી વ્હે રાય હય નાદીર કો ચચા કી જગહ બીમાર બના કર સુલાયા જાય ઔર વ્હે બીમાર કી તરહ હાંપ હાંપ કર વકીલ કે સામને લિખવાય.

નાદીર—હાં, હાં, મ્હે ઠીક હુય.

શગુફા—લો વકીલ સાહેબ ભી આ પહોંચે.

મુનીર—અચ્છા ઇસ બુડ્ઢે કી લાશ કો લેજાકર સામને વાલે પયખાને મે બંદ કર દો.

(લાશ કો લેજાના વકીલ કા આના.)

વકીલ—કયું સાહેબ આપને મુઝે કયું યાદ ફરમાયા?

મુનીર—દેખીયે મેરે ચચા જાન કા આખરી વક્ત કરીબ આયા.

વકીલ—કયું સાહેબ ખબર તો હુય?

નાદીર—કુચ્છ ખબર નહીં અબ મેરા આખરી વક્ત આયા મંય કહું ઉસ પર અમલ કીજીએ કયું કે અબ મેરા આખરી વક્ત હુય ઇસ લિયે જો મંય કહું ઉસ કો આપ લિખ લિજીયે તાકે મેરે મરને કે બાદ કોઇ ઝગડા ન પડે.

વકીલ—અચ્છા ફરમાઇયે?

નાદીર—હાં જનાબ કયા લિખાવું?

મુનીર—દેખ જીસ તરહ મંય કહું ઉસી તરહ લિખવાના.

નાદીર—અચ્છા!

મુનીર—મેરી પુરાની નોકરાની શગુફા કો દો હજાર રૂપયે ઇનામ.

નાદીર—હાં લિખયે સાહેબ વકીલ સાહેબ મેરી પુરાની નોકરાની શગુફા કો (૪) ચાર હજાર રૂપયે ઇનામ.

મુનીર—એં! બીસ્મીલ્લાહ હી ગલત, દો કે ચાર નકદ યા ઉધાર?

નાદીર—હાં જનાબ આગે?

મુનીર—અબે ખુન્તુલ ભડક મેરે કહને પર તો ધીયાન રખ ઔર ફીર લિખવા.

નાદીર—બહોત અચ્છા!

મુનીર—ઔર પાંચ હજાર રૂપયે મેરે નોકર નાદીર કે નામ.

નાદીર—હાં જનાબ લિખયે **પાંચ** હજાર રૂપયે મેરે ભતીજે મુનીર કે નામ.

મુનીર—અબે કયા કહતા હય ગુલામ?

નાદીર—બસ! ઇસ સે જીયાદા એક કોડી ભી હરામ.

વકીલ—હાં જનાબ ઔર?

નાદીર—હાં સાહેબ-ઔર કયા લિખાવું?

મુનીર—અબે કમબખ્ત મંય કયા કહતા હું ઔર તુ કયા લિખવાતા હય.

નાદીર—જો મેરે જી મે આતા હય.

મુનીર—તો કયા યહ સબ તેરે બાવા કા હય?

નાદીર—જો હસ્તે ચડંકુ જાય વહી અપને બાવા કા માલ હય. હાં સાહેબ વકીલ સાહેબ લખયે.

વકીલ—ઇરશાદ?

નાદીર—લિખયે બાકી કુલ નકદ રૂપયા, ઘોડા, બાગ, બહારી, વગયરા સબ મેરે નમક હલાલ બાવરચી જીસ કા નામ **નાદીર** હય ઉસ કે નામ લિખ દીજીયે.

મુનીર—હંય! હંય!! ચચા જાન યેહ આપ કયા ફરમાતે હંય? બાવરચી કે નામ કુલ જાયદાદ લિખવાતે હંય. જનાબ **વકીલ** સાહેબ યેહ વસીયત નામા હમ કો પસંદ નહીં હય કયું કે યેહ બેહોશ હંય.

નાદીર—નહીં! નહીં!! સાહેબ મંય બાહોશ હું બાહોશ!!!

વકીલ—તો જનાબ મંય ભી આપ સે સવાલ કરતા હું કે આપ અપની કુલ જાયદાદ એક બાવરચી કે નામ કયું લિખવાતે હંય?

નાદીર—અરે સાહેબ ઉસને મેરી બડી ખાતરી કી હય મરતે દમ તક સાથ દી હય ઔર વોહ કહા ભી કરતા થા કે જનાબ મંય બહોત ગરીબ હું કોઇ રોજ

સુઝ કે: દંતના માલ દીજીયે કે મંય માલદાર હો જાઓંસો વોહ ભી કયા યાદ કરેગા એહે સબ ઉસ કે નામ લિખ દીજીયે.

મુનીર—અફસોસ! મંય કયા કરના ચાહતા થા કયા હુઆ.

શગુફા—બેટા અફસોસ ન કર જો હોતા હય હોને દો.

મુનીર—અરે હોને દો કી બચ્ચી! ઇસ જાલ સાજને અપના ઘર ભર લિયા ઔર મેરા ઘર ઉજાડ દીયા.

શગુફા—તો કયા તુમને નહીં સુના (રૂબાઈ.)

જો ઔર કે મુંહ મેં મીસરી દે તો વોહ ભી શક્કર ખાતાહય.
જો ઔર કો ટક્કર દેતા હય વોહ ખુદ ભી ટક્કર ખાતા હય.
કુચ્છ દેર નહીં અંધેર નહીં ઇન્સાફ હય અદલ પરસ્તી હય.
ઇસ હાથ કરો ઉસ હાથ મીલે યાં સૌદા દસ્ત બ-દસ્તી હય.

નાદીર—હાં વકીલ સાહેબ! દસ હજાર આપ ભી અપને નામ લિખ લિજીયે.

વકીલ—અજી જનાબ યેહે આપ કયું તકલીફ ફરમાતે હંય?

નાદીર—અજી જનાબ તકલીફ કી કોનસી બાત હય યહાં તો સખીયું કી શબ બરાત હય, નંગે આયે હંય ઔર નંગે જાના હય, ધરમ ઔર ઇમાન કે સીવાય યહાં સે કયા લે જાના હય.

(ટેડહે મીરજા કા આના.)

ટેડહેમીરજા—વાહ મહારાજા હરીશ્ચંદ્ર વાહ.

મુનીર—બાપરે! કોન? "ચચા જાન"?

નાદીર—ઇંસાન કે શયતાન!

વકીલ—બાપરે! યહ કયા ગડબડ ઘુટાલા?

ટેડહેમીરજા—નીકાલ દો ઇન કો મેરે ઘર સે ઉતાર લો સબ કી ટોપીયાં, મગર હાં પહલે ખુબ કચુમર બનાઓ ઔર ફીર રસ્તા દીખાઓ.

ગાના.

લુચ્ચે પાજી રંહોંકે પુરફન દુશમન ઘર કે
ટોપીયાં ઉતારો અબ સીધારો ઘર સે.
હાથ ન ઉઠાઓ દેખો માનો ભાઈ મેરે. (મારતાહય)
હડ્ડી પસ્લી ટુટી મેરી અરરર.
હુઆ સબ ઉલ્ટા ખેલ બીગડા બાન ઠન કે ફીરે.
તન ભરહી માંહિ ગયે ગુજરે,
ખાલો ખાલો પહલે મકતી હલવા
નીકલે તુમ્હારા બને ખુબ ભુરતા.

બાબ પહેલા.

પરદા પાંચવાં. ખ્વાબ ગાહ.

[સહેલીયોં કા આના.]

પહલી સહેલી—કયા સુખ યેહ જામે શરાબ હય.
દુસરી—આબ હય તાબ હય કયા મતવાલા હય.
તીસરી—યેહ પ્યાલા હય યા ગુલે લાલા હય?
ચોથી—જો ઇસ કો પીયે ખુશ વ ખુરરમ હો.
પાંચવી—હમ હો તુમ હો જમ હો દમ હો,
છટી—ફીર જામ યેહ દસ્ત બદસ્ત ચલે.
સાતવી—ઇસરાર બડ્હે તકરાર બડ્હે.
આઠવી—હાં યાર ભી હો દીલદાર ભી હો.
નવીં—સુલતાન હો રાજા ન્યાજ ભી હો.
દસવી—મલકા પ્યારી રહેનાજ ભી હો.

[મલકા વ બાદશાહ કા આના.]

ગાના.

પીયા ન કરો મોસે રાડ કી બાતે'
દેખો હર પલ જગવા મે સર સબ્જ મોહીની સુરત.
દેગી સીરત શમાયલ, મોરી ન બડાઇ કરો પ્યારસે.
હાં પલપલ તુમરી પ્યારી સુરત સીરત કે કાયલ.

બાદશાહ—પ્યારી મલકા. **શએર.**

ફુલા નહીં સમાતા હય ગુલ પયરહન મે કયું ?
ગુન્ચે ચટખ્તે જાતે હંય અપને દહન મે કયું?
બુલબુલ જો ગુલ કે પાસ સદા ચહે ચહાતી હય.
કયા બાત હય હરેક કી સમઝ મે કમ આતી હય.

મલકા—બુલબુલ ભી આપ હી સદા ચહચહાતી હય.
પહેલુએ ગુલ મે બયઠકે ખુદ ગીત ચાતી હય.
ફીર કયું નહીં જનાબ પે હોતા હય આશકાર.
યેહે બાત તો મશહુર હય..............

બાદશાહ—કયા ?

મલકા—ઇશ્ક ઔર..............

બાદશાહ—પ્યાર. મરહેબા ! શાબાશ !! અયમેરે દીલ કે જીન્નત કી હુર શાબાશ ! ! !

રૂબાઇ.

જવાબ તુને દીયા કરકે લાજવાબ મુઝે.
ગુલામ કર હી લિયા ઇન્તેખાબ કરકે મુઝે.
અબ ઇન હાતોં સે ભર કે પીલા જામે સુબુ મુઝકો.
મજા જબ હય કે મંય તુઝ કો પીલાઓં ઔર તુ મુઝકો.

ગાના.

આઓ પીયો પીલાઓ શરાબ હો બહાર આંખોં મે.
ઇશ્ક કા હો ખુમાર બાર બાર હો બહાર આંખોં મે.
જામ જમ કા ઉડે', નશા ચડ'હે ચમકે સીતારા, હાં,
યેહે જામ હમારા, ફીર ગરદીશ મે દુબારા, રંગ મે રંગ

જમાય દીખાયેં વોહ ગુલઝાર આંખોં મે.

(સહેલીયોં કા જાના.)

બાદશાહ—રાત હો ચુકી પ્યારી મલકા અબ ચલ કર બીસત્રે રાહત પર આરામ કરો.

મલકા—જાન સે જીયાદા અઝીઝ સુલતાન પહેલે આપ કયું નહીં આરામ ફરમાતે.

બાદશાહ—પહલે તુમકો તુમ્હારી ખવાબગાહ તક પહોંચા આવું ઔર ફીર અપને લિયે ઇન્તઝામ કરૂં.

[બાદશાહ કા મલકા કો પહોંચા કર વાપીસ આના ઔર એક ખત પડા હુઆ પાના.]

હેંય ! આજ યેહ ખત બેમાસુલ યહાં કીસને ડાલા ?

[**મજમુનખત**] અય મહલોં કી બારહદરી મે બે ખબર સોને વાલે બાદશાહ ઉઠ ઔર હોશીયાર હો.

રૂબાઇ.

દુન્યા હય ચલ ચલાવ કા રસ્તા સીંભાલ કે ચલ.
સાયે ને બગકે અહલે ફરેબો દગલ કે ચલ.
અંધા ન બનકર બયઠ ન ગફલત કી નીંદ સો.
સોયા જો આજ શબ તો કયામત કી નીંદ સો.

હાં, "**કયામત કી નીંદ**" કયા મોત ? ઔર વોહ ભી મેરીમોત, "ગઝબ" "સીતમ" "જુલ્મ" "અંધેર" અરે કોઇ હય**?** જમાદાર?

જમાદાર—સરકાર!

બાદશાહ—જાઓ ઇસી વકત હમારી સલતન્ત કે ખૈર ખવાહ વઝીર **મરરીખ** કો હાજર કરો. ઔર સાથ હી ઉસ કે ચાર સીપાહી હમારી ખવાબ ગાહ કે આસપાસ છુપા કર ખડે કરદો,

જમાદાર—જો હુકમ સરકાર.

બાદશાહ—જાવો, હવા કી તરહ જાવો, (જાના) અય મેરે

ઇકબાલ ! ક્યા ઇસ કારરવાઇ સે મેરા ભાઇ બીલકુલ બે ખબર હોગા ? "દગા" "દગા" "સરાસર બેઇમાની"

[વજીર કા આના.]

વજીર—જુલ્લે સુબ્હાની !

બાદશાહ—આબાહ તુમ આ ગયે જીનતે તાજે શહાની ? મંય હુકમ દેતા હું કે આજ ઇસ પલંગ પર મેરી જગાહ તુમ આરામ કરો.

વજીર—હંય ! હંય ! ! હજુર આલી યેહ આપ ક્યા ફુરમાતે હંય ?

બાદશાહ—તુમ કયું ઘબરાતે હો, ફકે કરો બીજલી કીસી આલીશાન મકાન પર ટુટ પડે તો ઉસકા વાર સબસે પહલે કીસ પર હોગા ?

વજીર—મકાન કી છત પર.

બાદશાહ—બાદ અજાં ?

વજીર—મકાન દાર પર.

બાદશાહ—તો બસ તુમ યકીન કરો કે આજ કીસી બેરહમ આસમાન કી કડકડાતી હુઇ બીજલી ઇસ શાહી મહલ પર ગીરને વાલી હય ઔર ચુંકે ઉસ મહલ કી છત તુમ હો ઇસ લિયે ઉસ કા વાર સબ સે પહલે તુમ પર હોના ચાહિયે, જાઓ સોરહો, મેરે હુકમ કી તાંઆમોલ કરો.

(વજીર સો જાતા હય.)

વજીર—(ખુદસે) ગજબ !

બાદશાહ—જમાઆદાર ?

જમાઅદાર—મુસતઓઇદ !

બાદશાહ—હુશીયાર ! [દો સીપાહીયોં કા આના.]

પહલા સીપાહી—રાત સીયાહ.

દુસરા—વક્ત સીયાહ.

પહેલા—તખ્ત સીયાહ.

દુસરા—બખ્ત સીયાહ.

પહેલા—અબ ખંજરે આબદાર હુશીયાર હો જા.

દુસરા—મદદગાર, જાં નીસાર, તય્યાર હો જા.

પહેલા—જમીન ચુપ.

દુસરા—જમાં ચુપ.

પહેલા—મકીં ચુપ.

દુસરા—મકાં ચુપ.

પહેલા—શર્મ.

દુસરા—રહમ.

(વજીર કા જાગ ઉઠના.

બાદશાહ—બાંધ લો ઇન ખુંખવાર ભેડીયોં કો.

વજીર—જકડ લો ઇન દગાબાજ શેરાં કો.

બાદશાહ—ફોડ દો ઇન કી આંખે.

વજીર—ખીંચ લો ઇન કી જબાંન.

બાદશાહ—કાટ લો ઇન કે સર.

વજીર—નમક હરામો ! અપને પાલને વાલે કે સાથ યહ બેઇમાની યહ દગાબાજી.

બાદશાહ—યહ બેઇમાની યહ જાલ સાજી.

વજીર—ઔર વોહ ભી કોન શાહી ચોકીદાર "બયદાદ" "બયદાદ."

બાદશાહ—તુમ ખુદ અપની આંખોં સે દેખ લો ઔર અપની કાહેલી વ સુસ્તી પર નજર કરો કે એક મુદબ્બીર વજીર કે હોતે હુએ સલતન્ત મે અયસા અંધેર હો, હુકુમત કે આસમાન પર સય્યારોં કા અયસા ઉલ્ટ ફેર હો, મંય ઇન દોનાં બદમાઅશોં કો તુમ્હારે સુપુર્દ કરતા હું લે જાઓ ઇન કો કૈદ કરો.

ઇન કો વોહ સજા દેના: કે વ્હે ભી યાદ કરેં ઔર દુન્યા વાલે દેખ કર કાનોં પર હાથ ધરેં, જમીન લરજે આસમાન કાંપે હાતફ સે રહમ કી સદા આયે.

રૂબાઇ.

બાલદ કો તરસ આયે ઔર હફતે જમી રોયે.
ગોગો હો સમંદર મેં ઔર ચખ ભરીં રોયે.
ખુની કફન રંગાઓ ઓર ખુનમે નહી લાના.
પાની અગરચે માંગે તો ખુન હી પીલાના.

[જાના શાહકા.]

વજીર—ખુદાયા! મંય જીન્દા હુંયા મુરદા? મંય ઇસ દુનીયાં મે હું યા ઊસ દુનીયામે, મંય શાહી ખ્વાબ ગાહ મે સોયા થા યા અદમ કી ખ્વાબગાહ મે? મેરે છોડે હુવે સાંપ મુઝ કોહી ડસને આયે થે. મેરા બનાયા હુવા તીલીસ્મ મુઝ પર હી ટુટ પડા થા. મગર નહીં મંય બચ ગયા. અય મેરે ઇકબાલ! હંય! વ્હે કાગજ કયસા? (પડહતા હુવા) રાકીમ=ખેર અંદેશ પ્રેહેજ ગાર!

અવ જલીલ કમીને કુત્તે, કમ અકલ બુડ્ઢે યાદ રખ માલુમ હોતા હય કે તેરી મોત કા વકત કરીબ આ પહોંચા જીસ તરહ તુને મેરે અરમાનોં કો ખાક મે ગીલાયા હય ઉસી તરહ મંય તુઝ કો ઇસ દુન્યા સે નેસ્તો નાબુદ કર દુગા. (ખેર અંદેશ કા આના.)

ખેરઅંદેશ—નેક બંદોં કો ફલક નાબુદ કર સકતા નહીં.
જીસ્મ મર સકતા હય નામે નેક મર સકતા નહીં.

વજીર—કોન? તું હય.

બાબ પહલા.

પરદા છટા. મહેલ.

(સબીલા કા ગાતે હુએ આના.)

ગાના.

દર્દ ઉઠ કર જો પહલુ બાદલતા હય.
કોઇ મેરા કલેજા મસલતા હૈ.
દીલ કા આના ભી હકીકત મે હય કહરે ખુદા.
દીન વ દુન્યાં મે બશર કા ફીર નહીં લગતા પતા.
આબરૂ જાય યા ઇજ્જત ખાક મે.
કુચ્છ નહીં સુઝતા આંખો સે કે કરતી હું મેં ક્યા
જી મે આતા હય કે ખુદ કાટલું અપના ગલા.
ન રહે કમબખ્ત દીલ હય સીનામેં સાલતા.

[જબ્બાર કા આના.]

જબ્બાર—ઓહો, રહે હોકયા રહે સીકાયત, પ્યારી સબીલા. (શએર.)
મરી જે ઇશ્ક કે ગમ કી દવા ઠેરી તો ક્યા ઠેરી.
હમારે વસ્લ કી આખીર સલાહ ઠેરી તો ક્યા ઠેરી.

શબીલા—મહોબાં મુલાકાત નહીં હોતી ઉમર ભર બાત નહીં હોતી.

ગાના.

ઠમકી રે તોરી ચાલ, બુલબુલ કો ફંસાયા પીછાકે જાલ.
કરકે ગમકો ઝુંટી કસમેં, મેરા દીલ તો દીવાના તેરે લિયે જાન.
લો રહે સુનો ચોર, કરો ટુક ગોર, બહદા હુવા તોર, બસ-
વહ્યા બડા ગલે ન પડના.

આંકે ...રજા—ખુદા કા કહર ઇતના બડા શહેર ઔર મુનશી લોગોં કા કાલ.

સબીલા—સુના પ્યારે, આજ કલ હમારે વ્હાં એક મુન્શી કી બડી જરૂરત હય, ઇસ સે બઢ઼કર ઔર ક્યા હોગા કે તુમ મુન્શી કી જગહ નોકર હો જાઓ ઔર હમેશા કે લિયે ગુલ છડ઼ે ઉડાઓ.

જવ્વાદ—યેહ તો મેરી અયન ખુશ નસીબી હય.

સબીલા—અચ્છા તો મંય અપને કારકુન સે પુરા બંદોબસ્ત કર દુંગા. તુમ અયન દોપહર કે વક્ત બે ધડક પાસ આના, જાઓ ખુદા હાફીજ !!

બાંકે બીરજા—એક, દો, તીન, ચાર અખબારોં મે ઇશ્તીહાર કરાયા. ઢંઢોરા ફીરવાયા તો ભી એક મુન્શી નહીં મીલા.

કારકુન—જી નહીં.

બાંકે બીરજા—સબ સે પહલે બાવરચી કી તલાશ કરો, જાવો અંદર હો યા બાહર, ચીન મે હો યા [illegible] મે વીલાયત મે હો યા જન્જીબાર મે, બાવરચી લાકર [illegible] દો વહ ભી દીન મે ચારચાર.

બશીર—બડે મીયાં ભી અપને વક્ત કે એક હી હુંયે લોગ સારા કહતે હુંય કે અયન દો પહર કે વક્ત જાફરાન કે ખેત મે તવલ્લુદ હુએ થે. યેહ કોન ? સાહેબજાદી.

સબીલા—ક્યું ક્યા ઝક માર રહા હય !

બશીર—હજુર મંય ઇસફીકર મે ગલતાં હું કે મુનશી ઔર બાવરચી કો લાવું તો કહાં સે લાવું !

સબીલા—મંય બતાવું ?

બશીર—ઇરશાદ !

સબીલા—દેખ, આજ હમારે વ્હાં એક બડા હી મુનશી નોકરીકી તલાશમે ખુદ આનેવાલા હય.

બશીર—યેહ તુમ્હેં ક્યોં કર માલુમ હુઆ?

શબીલા—મુઝે મેરી સહેલી સે માલુમ હુવા અગર વોહ અપના નામ જબ્બાર બતલાયે તો ફ્રોરન બીલા શક વ શુબેહ નોકર રખ લેના, ક્યોં સમઝા.

બશીર—જી હાં સમઝા.

(દોનોં કા જાના નાદીર કા આના.

નાદીર—લોગ કહતે હય કે દુન્યા ઠગના મકર સે ઔર રોટી ખાના શક્કર સે છુટ, છુટ, મંયને જરા સાં મકર કીયા તો ઉમર ભર કે લિયે શક્કર રંજી હો ગઇ વોહ જુતીયાં પઠી કે ખોપડી ગંજી હો ગઇ નોકરી સે ભી ગયે ઔર ઇજ્જત સે ભી "લાહોલ વીલા કુવ્વત ! બાજ આયા મંય અય સે મકર સે, અબ નમાજી બનુ તો અચ્છા હય નહીં, નહીં, યેહ ભી બુરા હય લોગ કહેંગે કે ભટીયારા નમાજી હય તો જરૂર કુચ્છ ન કુચ્છ દગા બાજી હય, મંયને સુના હય કે યહાં કીસી આદમી કી જરૂરત હય ઔર યહ એક અમીર આદમી કા મકાન હય ઇસી સે મંય ચોર બાજાર સે યહ પોશાક ખરીદ લાયા હું અબ જો કોઇ મુઝે દેખેગા વોહ યહી કહેગા કે યેહ કોઇ મોલવી યા મુહબ્બીર હય યા કોઇ બડા હી મીર મુન્શી યા મ્હોરીર હય.

ગાના.

સોમે હજારોં મે પાંચવેં સવારોં મે સારે ભઠીયારોં.
મે હું નામવર, હૈહાત મેરા સબસે પ્યારા કહે કોન ભઠીયારા.
જયસા મીઠા વયસા ખારા, જીસ્સે હારા ઉસ કો મારા.
બોલે ભાલે ઘોડેવાલે કા હન્ટર, શિકલ સુંદર રાજા.
ઇન્દર, સુરકો અંબર સે બોઅ-તર, શાન અફસરી.
તાન સુર ભરી જાત બડી મેરી ઠાઠ સરવરી બાત ખરી.
ખરી, ચુલ્હે પે ધરી ચાય કી કેતલી.
દેગાં કે દમ પર ઘર ઘર ક્દર ક્દર હરદમ ફીરતા હું.

તન દર, ઇધર ઉધર કરત નજર નહીં કોઇ મેરા હમસર.

(બશીર કા આના.)

બશીર—હય યેહ કૌન? હાં શાયદ વહી શખ્સ હય જીસ કે લિયે સબીલાને કહા થા. હાં સાહેબ આપ કા ઇસ્મેશરીફ ?

નાદીર—(ખુદસે) બન્આ નાદીર! અગર યહાં અપના અસલી નામ બતાયા તો ખુબ હી જોતેકારી હોગી [ઇસ લિયે હું જી] બન્દે કો જબ્બાદ કહતે હંય.

બશીર—ક્યા જબ્બાદ આપ હી કા નામ હય? તો આઇયે ઔર ઇસ કુરસી પર બયઠ જાઇયે મંય યકીન કરતા હું કે જો કામ આપ કે સુપુર્દ હોને વાલા હય ઉસ સે આપ જરૂર માહીર હોંગે?

નાદીર—જી હાં, આપ કી દુઆ સે મંય હમેશા વહી કામ કરતા આયા હું.

બશીર—જભી શાહજાદીને આપ કી શીફારીશ કી થી?

નાદીર—હંય? મેરી શીફારીશ ઔર આપ કી સાહેબજાદીને ?

બશીર—જી નહીં હમારે આકા કી લડકી જો ઇસ ઘર કી માલિક વ મુખ્તાર હય.

નાદીર—હંય! આકા કી લડકી? જાન ન પહછાન ઇસ કા સબબ ક્યા? હાં, હાં, મંય સમજા, ઘર મેં આતે હી ઉસને ખુબ સુરત ચહરા દેખ લીયા હોગા યા કહીં મેરે હાથ કા લજીજ ખાના ખા લિયા હો ગા, બસ! યહી, યહી.

બશીર—ઔર પંયતીસ રૂપયે તનખવાહ.

નાદીર—હંય! પંયતીસ (૩૫) રૂપયે. ક્યા સચ કહતા હય ખબીસ દાદા જાન ને જો બહોત તરક્કી કી ।

સવા ઉન્નીસ [૧૯|] રૂપયે ઔર ખાના બન ને જો બહોત જોર મારા તો સાડંઉ ઇક્કીસ [૨૧||] ઔર મેરી તન્ખ્વાહ પંચતીસ (૩૫) અબ મેરે બાપ રે બાપ ! !

બશીર—ઔર ખાના બડે હજુર કે સાથ ખા લિયા કીજીયેગા.

નાદીર—સાડી પોલ કો શીકારીશ, પંચતીસ રૂપયે તન્ખ્વાહ ઔર ખાના બડે હજુર કે સાથ? અબ મેરી અમ્માં કો અમ્માં મેરા તો નસીબા હી જાગ ગયા.

બશીર—હાં લિજીયે સાહેબ, વોહ સામને વાલા કમરા ભી આપ કે લિયે આરાસ્તા હય.

નાદીર—એહે કમરા ઔર મેરે લિયે? યહાં તો હાંડી ન ડોઇ ઝાડુ ન ચટાઇ, ચક્કી ન ચુલ્હા, કમરા ઔર મંય અકેલા.

બશીર—ટેબીલ, કુરસી, કલમ કાગજ સીયાહી સબ મોજુદ હય.

નાદીર-(ખુદ સે) હંય સીયાહી કલમ કયસા? લિખના પઢના તો મુઝે યાદ નહીં હય **અલ્લાહ** મગફેરત કરે. વાલિદ ને **આકીર** સે **લામ** તક પઢાયા થા સો વોહ ભી ભુલ ગયા (બસીર સે) હાં સાહેબ આપ મહરબાની કર કે બતલા સકતે હંય કે મંય યહાં કીસ કામ કે વાસ્તે આયા હું?

બશીર—મીર મુનશી કે લિયે?

નાદીર—કમ્બખ્તી, મર મીટે યહાં ભી જુતીયાં ખાને કી નવબત આઇ.

બશીર—આઇયે અગર આપ કો નોકરી દરકાર હય તો ઇસ કુરસી પર બયઠ જાઇયે.

નાહીર—જરા મંય ઇસ્તંજા કર કે આતા હું "ઇસ્તંજા."

બશીર—"લા હોલ વીલા કવ્વત" મુન્શી ઔર અયસા બદ તમીજ હંય વહ કોન? શાયદ કોઇ બાવરચી માલુમ હોતા હંય.

(જવ્વાદ કા આના.)

જવ્વાદ—જનાબ મંયને સુના હય કે યહાં કીસી આદમી કી જરૂરત હય?

બશીર—હાં હય, મગર તન્ખવાહ જીયાદા ન મીલેગી.

જવ્વાદ—આપ જો કુચ્છ દેંગે મુઝે મંજુર હય.

બશીર—તુમ કો ખાના કે સીવાય ચાર રૂપયે ઔર મીલેંગે.

જવ્વાદ—ચાર રૂપયે? કયા મુન્શી ઇતને સસ્તે હો ગયે? એક મજદુર જો મહીને મે પંદરહ રૂપયે કમાતા હય ઉસ સે ભી ગયે ગુજરે.

બશીર—સીર્ફ ચાર આદમીયોં કા ખાના પકાના હય.

જવ્વાદ—સીર્ફ ચાર આદમીયોં કા ખાના?

બશીર—હાં હજુર, ઔર આપ કી શાહજાદી તીસરા મંય ઔર ચોથા મીર મુન્શી.

જવ્વાદ—કયા મીર મુન્શી નોકર રખ લિયે ગયે?

બશીર—હાં ઉન કો અભી રખા હય.

જવ્વાદ—તો મેરે લિયે કોનસી જગેહ બાકી હય.

બશીર—બાવરચી કી, કહીયે આપ કો નોકરી દરકાર હય યા નહીં? અગર હય **બીસ મીલ્લાહ** તશરીફ લાઇયે.

જવ્વાદ—(ખુદ સે) અબ કયા કરૂં? અગર સણીલા સે મુલાકાત કરની હય તો હાં મે હાં મીલાઉં [બશીર સે] હાં સાહેબ મંજુર હય.

સલીમ—મીયાં બશીર, સાહેબ જલ્દી સાહેબ ચાય માંગતી હય.

બશીર—અબે સુનતા હય સાહેબ જલ્દી કે લિયે ચાય બનાની હંય.

જવ્વાદ—લો બીવી કે લિયે મીયાં ચાય બનાતે હંય.

બશીર—તુ અભી નયા નયા યહાં આયા હય ઇસ લિયે મંય ચાય કા કુલ સામાન યહાં મંગાએ દેતા હું, **સલીમ** ચાય કા કુલ સામાન કેતલી, ચુલ્હા, ચાયદાન વગયરા સબ ઉઠા લા.

સલીમ—બત દેકર, ગૈંઆર લિજીયે બડે હજુર ને ઇસ કા જવાબ લિખને કે લિયે ફરમાયા હય.

બશીર—અચ્છા જા.

નાદીર—હંય યેહ કોન?

બશીર—યેહ બાવરચી હય, ઇસ કો મયને અભી નોકર રખા હય.

નાદીર—હય બાવરચી કયસા? તમામ દુન્યા કે બાવરચીયોં કો તો મંય જાનતા હું લેકિન ઇસ કો તો આજ તક મંયને નહીં દેખા અરે મીયાં યેહ ખાના પકાના જાનતા હય? નમક મીર્ચ સમઝતા હય યા યોંહી નોકર રખ લિયા હય લો મંય ખુદ ઇમતીહાન લેતા હું કયું બે તુ કીસકા લડકા હય?

જવ્વાદ—અબ મુઝે કીસી ભઠીયારે કા નામ બતાના ચાહિયે. મુન્શી સાહેબ મંય કલ્લુ ભઠીયારે કા લડકા હું

નાદીર—હંય! યેહ તો મેરે હી બાપ કા નામ બતાતા હય અબે કયા બકતા હય મંય તેરા નામ પુંછતા હું?

જવ્વાદ—મેરા નામ હય સો કે નાદીર હય નાદીર.

નાદીર—હંય! યેહ તો મેરા હી નામ બતાતા હય અચ્છા તુ રહતા કહાં હય?

જવ્વાદ—વોહ છોટી ગલી પે ઉંચી ભઠીયારે કી દુકાન નજર નહીં આતી બસ વહીં.

નાદીર—હંય! યેહ તો મેરી હી દુકાન કા પતા ભી બતલા હય હાં શાયદ યેહ મુઝે જાનતા હય ઇસ લિયે મુઝે બનાતા હય અબ મંય ભી ઇસે બનાઓં મગર હાં સુન યેહ એક અમીર કા મકાન હય ઇસ લિયે યહાં ઉમદા ઉમદા લઝીજ ખાને હોને ચાહીયે મંય નહીં સમઝ સકતા કે તુ ખાના પકાના જાનતા હો અચ્છા મંય તુઝ સે એક છોટા સા સવાલ કરતા હું ક્યા કે લિયે મુરગી કા શોરબા કયસે બનાના ચાહિયે? અગર તુ સચ્ચા ભઠીયારા હોગા તો જરૂર બતલાયગા હાં સાહેબ અબ સબ હાલ ખુલ જાયગા.

જવ્વાદ—મુહસે, ક્યા બતાઓ તેરે બાપકા સિર.

નાદીર—અબે બોલ! બોલ!

જવ્વાદ—મુન્શી સાહેબ મુઝે ક્યસે ભારી પકવાન બનાનેકા ઇતફાક નહીં હુઆ ઔર અગર હુઆ ભી તો કીતાબોં સે દેખકર બના લેતા હું.

નાદીર—હું અબ બાતકો ઉડાતા હય યેહ નહીં કહતા કે મય ભઠીયારા નહીં હું.

જવ્વાદ—મુન્શી સાહેબ માલુમ હોતા હય કે આપને પકવાનકી કીતાબેં બહોત દેખી હંય.

નાદીર—હું હું હું; કીતાબોં ઔર લીખને પઢનેકી બાતેં રહને દે મંય તો અલીફ કે નામ ભાલા ભી નહીં જાનતા ઇસ લિયે તો મંય સવાલ કરતા હું. સુન મંય બતાતા હું પહેલે તો મુરગી કો હલાલ કરના ચાહીયે.

જવ્વાદ—યેહ તો મંય ભી જાનતા હું.

નાદીર—બસ ઉસકો ગરમ પાની મેં ડાલકર નોંચનાચાહીયે.

જવ્વાદ—એહે તો એક મામુલી બાત હય.

નાદીર—અબે ચુપ ! તુતો બડાહી વાહીયાત હય. ફીર ઉસકો ધોકર ચુલ્હેપર પાની રખ કર ઉસીપર ચડહા દેના ચાહીયે તય્યાર.

જવ્વાદ—આગે?

નાદીર—આગે ક્યા થોડાસા ગરમ મસાલ્હા ડાલ દેનાચાહીયે.

બશીર—અજી કહાં કા **શેર**બા કહાં કા **આચાર.** જબ એહ ખાના પકાકર લાયગા તો ખુદ બ ખુદ માલુમ હો જાયગા.

નાદીર—અજી ઇમ્તીહાન તો લેને દો.

બશીર—અજી ઇમ્તીહાન કી ક્યા જરૂરત હય હાં મુન્શી સાહેબ આપને ઉસ ખત કો બ–ગૌર મુલાહેજા ફરમાયા હય ફીર ઇસ કા જવાબ બહોત જલ્દ લિખ દીજીયે, ચલ તુ ચાય તય્યાર કર.

નાદીર—અબ ક્યા કરૂં ક્યા કીસ્મત કો રોઓં, ઉમ્ર ભર મકતબ કી સુરત નહીં દેખી અલીફસે લામ તક પઢા થા વોહ ભી ભુલ ગયા.

જવ્વાદ—અબ ક્યા કરૂં? ઇસ ચુલ્હે સે ક્યા સર કો ફોડું ચાય તો મય દીન મેં છે છે બાર પીતા હું મગર પકાના નહીં જાનતા ખેર પાનીતો ચુલ્હેપર રખ દું.

નાદીર—સું તો મય ટુટા ફુટા નામ લિખના જાનતા હું મગર ઇસકા જવાબ કયસે લિખું [જવ્વાદસે] અરે દેખ ભાંપ નીકલી જાતી હય કેતલીકા મુંહ બંદ કર. (જવ્વાદ–નાદીરસે) એહે હરફ હંય યા મુરગી કી ટાંગે? (નાદીર–જવ્વાદસે) મુરગીકી ટાંગ યા બકરી કી રાન હોતી તો ચીર ફાડ કર કેટલસ કબાબ બના દેતા. કમબખ્ત બાવરચી બન કર આયા હય ચાય તક પ-

કાના યાદ નહીં ચલ બયઠ.

જવ્વાદ—મુન્શી સાહેબ આપ તો હર કામમેં દખલ ર-
ખતે હય.

નાદીર—હાં મય તેરે કહને કા મતલબ સમઝા તેરા યેહ
મંશા હય કે મંય તુઝે ચાય પકાઈં ચલ હટ, અરે
હાં, તુઝે લિખને ભી યાદ હય ?

જવ્વાદ—જી હાં.

નાદીર—તો કયા તુ મુઝસે ભી જલ્દ લિખેગા?

જવ્વાદ—જી હાં અજમાયશ કર લિજીયે.

નાદીર—અચ્છા હેમેં ઇસ બાત કા જવાબ તો લિખકર લા
મગર હો સાફ મુસફ્ફા.

જવ્વાદ—મુસફ્ફા!

નાદીર—ઇસ કમબખ્ત કે બડે નસીબ જો મુઝ સા રહમ
દીલ આદમી ઇસ કો મિલ ગયા વરના ખુદા જાને
ઇસકા કયા હાલ હોતા ઔર જી યેહ ભી કયા યાદ
કરેગા.

જવ્વાદ—લિજીયે મુન્શી સાહેબ યેહ આપકે ખતકા જવાબ.

નાદીર—શાબાશ! શાબાશ! બહોત ખુબ લિખા હય.

જવ્વાદ—લિખના પઢના તો મય આપકે તુફેલ સે બચ્ચોં
કા ખેલ સમઝતા હું ઔર અપને બાત તો મયને
હજારોં લિખ ડાલે હંય.

નાદીર—શાબાશ! શાબાશ! હાં ચાય ભી તય્યાર હય જા
અપનેહી નામસે ખા કમા ઔર પહલે સાહેબજાદી કે
લિયે ચાય લેજા.

જવ્વાદ—બહોત ખુબ!

નાદીર—અબે ગધે કયા તુઝે ઇતની ભી તમીજ નહીં કે
ચાય કયુંકર લે જાની ચાહીયે.

જવ્વાદ—કેયોં કર લેજાની ચાહીયે ?

નાદીર—રખ દે ઇસે, ઉઠા લે દુવાલ, રખલે ઇસે કન્ધેપર.

જવ્વાદ—(દુવાલ રખકર) રહે લો.

નાદીર—અબે સું નહીં ઇધર લા દેખ સચ્ચે બાવરચી અ-
ચસે હોતે હય.

જવ્વાદ—હાં અબ સમઝા સચ્ચે બાવરચી અયસે હોતેહય.

શએર. જો મુન્શીયું મે પહલે થે નામે ખુદા અધુરે
બાવરચી બનકર મુન્શી બન ગયે હય અબતોપુરે.

બશીર—કયું ચાય તય્યાર હો ગઇ ?

જવ્વાદ—જી હાં સરકાર !

બશીર—[નાદીરસે] ચાર ખતકા જવાબ?

નાદીર—તય્યાર !

બશીર—સલીમ ઉઠાલે યહ ચાયદાન !

જવ્વાદ—અરે સાહેબ મુઝે ?

બશીર—તેરી કોઇ જરૂરત નહીં હય.

નાદીર—તેરી કોઇ જરૂરત નહીં હય.

જવ્વાદ—સો યહાં તો બાવરચી કી ઇજ્જત હી નહીં હય.

નાદીર—રફતે રફતે હો જાયગી.

ગાના—વલ્લાહ મંય તો મુન્શી હૂં હરેક ફનમે આલા;
લિખના પઢના તો ગોયા જયસા ભાજીપાલા.
ભઠીયારોંકા ભઠ્યારા ચુપ બે ચાય વાલા.
અરરર મેરા ચાયકા પ્યાલા લે ભાગા.
ધત, તેરી દુમમે ધાગા.
કયસી શામી હય કયા આફત હય.
યા ઇલાહી યેહ કયસા ગડબડ ઘુટાલા.

બાબ પહેલા.

પરદા સાતવાં. કયેદખાના.

(વજીરકા બાતેં કરતે હુએ આન.)

વજીર—અકીલા, અકીલા, સર ઉઠા ઔર દેખ એક તરફ જર વ જવાહરકા અંબાર હય ઔર દુસરી તરફ મુફ્લસીકા બાર હય મેરે એક હી ઇશારે મે દીલ ફરેબ શાહી ઇવાનમે હુકુમત કરેગી. ઔર દુસરે ઇશારે મે ઉસ જલીલ ઝોંપડેંમે જા પડેગી.

(શએર) બોલ દોનોં મે કોનસી ઇજ્જત પસંદ હય.
શાહી હય અજીજ કે ગુરબત પસંદ હય.

અકીલા—તેરી એક શાહી તો કયા અગર જમીનો આસમાંકા ખજાના ભી મીલતા હે તો ભી ઉસકો અપની હાલતસે ન બદલું. (રૂબાઇ)
ન બદલુ નીયામતેં તેરી મંય અપની સુખી રોટીસે.
નહીં અચ્છા યહ મલબુસે જરી ઇસ મેરી ચંદરી.
હય તેરી શોનો શોકત સે મેરી યહે સાદગી અચ્છી
તેરી શાહી ઇમારત સે મેરી વોહ ઝોંપડી અચ્છી.

વજીર—અબ જ્યાં દરાજ અવરત! જીસતરહ તુને જુબાનકે ખંજરસે મેરી ઇજ્જત વ હુરમતકા ખુન કીયા હય કીસીને નહિં કીયા હાશા અગર તુ મેરા સીના ચાક કર દેતી તો મંય કભી ઊફ ન કરતા, અબભી મેરી અજમાયશ કર દેખ લે, યહ ખંજર ઔર મેરા સીના ચાક કર, એક તરફ યહ ખંજર હય ઔર દુસરીતરફ મંય હું એક તરફ મેરી મ્હોબ્બત હય ઔર દુસરી તરફ ઇન્તેકામ અગર તુજકો મુઝસે ઇન્તેકામ લેના

મંજુર હુય તો ઉઠા યેહ ખંજર ઔર મેરા સીના ચાક કર ઔર અગર મેરી મ્હોબત મંજુર હુય તો આ મેરે ગલેસે લગ જા.

અકીલા—ખબરદાર ! મેરો પાક દામની કો નાપાક હાથ ન લગા મુઝકો તેરી **દોલત** ચાહીયે ન હુશમત ઉલ્ફત ચાહીયે ન મહોબ્બત, ફકત એક ચીજ?

વઝીર—કયા ?

અકીલા—વહી મેરા ગરીબ શોહર ઔર ઉસકી જાન.

વઝીર—યેહ ઉસ વકત હો સકતા હુય કે તુ મેરે ગલેલગ જાયે.

અકીલા—યેહે ઉસ વકત હો સકતા હુય કે જમીનો આસમાનકા તખતા પલટ જાયે.

વઝીર—દેખ મંય ફીરભી કહુતા હું કે ઉસકા ખયાલ દીલસે નીકાલ દે. ઔર મુઝે કબુલ કરલે.

અકીલા—શેરની ભુકી મર જાયગી મગર ઘાસ કભી ન ખાયેગી.

વઝીર—નાદાન વોહ એક દીહાતી ગરીબ હુય.

અકીલા—મગર તુઝ જયસે બદકાર અમીરોં સે હઝાર દરજે અચ્છા ઔર ખુશ નશીબ હુય.

વઝીર—તેરે લિયે ઇસસે બડ઼્હ કર કયા ખુશ નશીબા હો સકતી હુય કે તુ ઉસકા ખયાલ દીલસે નીકાલ દે ઓર મુઝકો કબુલ કરલે.

અકીલા—યેહ કભી નહીં હો સકતા.

વઝીર—અયસા હોના મુમકિન હુય.

અકીલા—તુ કયા ચીજ હુય અગર **ખુદા**ભી એક બાર કહે તુ ઉસકા ખયાલ દીલસે નીકાલ દે તો અમરે મુહાલ હુય.

રૂબાઇ.

દે ચુકી દીલ જીસ કો મંય બસ. ઉસ કા તહેફા હો ચુકા.
હો ચુકી મંય જીસ કી વોહ દીલદાર મેરા હો ચુકા.
એક દીલ હુય એક જુબાં ગોબદ યા નેક હું.

એક માદર એક મીદર એક શોહર ઔર મંય એકહું.

વજીર—દેખ તુ અપની નાફરમાની પર પછતાયગી.

અકીલા. **રૂબાઇ.**

મુસીબત મે અગરચે મેરી હીમ્મત છુટ જાયગી.
બલા સે જીંદગી કી તુલ રશ્શી ટુટ જાયગી.
મગર યાદ રખ, મર કર ભી મેરી બુ ન જાયગી.
હીના કો જીતના પીસેગા વોહ ઉતના રંગ લાયગી.

વજીર—હાં, એક બાત હય, અરે કોઇ હય ઉસ દીહાતી કો હમારે સામને હાજીર કરો. (રૂબાઇ.)

કસમ સે અપને મંય હરગીજ ન બદલું ગર જહાં બદલે.
ફલક બદલે હવા બદલે જમીનો આસમાં બદલે.
ખુદા બદલે તો બદલે ખુન ઉસ કા કરકે છોડુંગા,
મંય ઉસકે ખુન મેં યેહ હાથ દોનોં ભરકે છોડુંગા.

અકીલા—ખુદા જબતક હય ઉસ કે સર પે તેરા વાર ખાલી હય.
અરે એક ઉસ કી ઢાલ કે આગે.......

તાહેર—તેરી તલવાર ખાલી હય. (રૂબાઇ)

કીધર હય ધીયાન તેરા તુ કહાં હય.
સુન હતીફ સે યેહ ઈબરત કા બયાં હય.
જરા ખોફ ખુદા સે કાંપ ઇન્સાં.
જમી નીચે હય ઉપર આસ્માં હય.

અકીલા—જેર દસ્તોં પર જુલ્મ ન કર.

તાહેર—મજલુમોં કો ન સતા,

અકીલા—કીસી કા ઘર ન બીગાડ.

તાહેર—કીસી કી આબરૂ ન લે.

અકીલા—દોલત વ હશમત પર ન ફુલ.

તાહેર—ખુદા કો ન ભુલ.

અકીલા—હવા કે સહારે કચ્ચે ધાગે કે તાર પર ઝુલા ન ઝુલ.

તાહેર. રૂબાઇ.

જીંદગાની હય યેહ હર સુરત બસર હો જાયગી.
રાત હય બાતોં હી બાતોં મે સહર હો જાયગી.
જીન્દગી કી દો ઘડીમે રાત દીન કા ફેર હય.
દીન ગયા જબ ડુબ તો અંધેર કા અંધેર હુંય.

અકીલા—અય મેરે ગરીબી કે હમરાજ. મેરે દમસાજ મંય કયસી બદ નસીબ હું કે મેરે સબબ સે તુઝે બી કેદ નસીબ હુઇ અય જાલિમ જફા ન કર.

શાએર.

હે મુઝ કો રાજા તેરી ખતાવાર તો મંય હું.
સીલને સે તેરે બર સરે ઇન્કાર તો મંય હું.

(જબાની) યેહ કીસ લિયે સુરીદે સજા હુઇ ? બતા, બતા, કયા ખતા હય? કયા તકસીર હય?

વજીર—યેહી કે યેહ તેરે લાયક ન થા ફીર તેરા શોહર કયું બના ?

અકીલા—અફસોસ ! કયસા જુલ્મો સીતમ હય કે કસાઇ ગરીબ બકરી કો જીબાહ કર રહા હય ઓર ઉસ પર ઇલજામ લગાતા હય કે તુ બકરી કયું પયદા હુઇ, ચોર સરે બાજાર ચોરી કર રહા હય ઓર ફીર મુંહ પર જવાબ દેતા હય કે તુને દવલત કયોં જમા કી.

વજીર—અય કમીની મુરદાર ! કયા તુ મેરી શાનો શોકત પર બી ખયાલ નહીં કરતી, કયા મંય તેરી નજરોં મે અયસા હકીર હો ગયા હું કયા ઇસ ચરવાહે સે બી ગયા ગુજરા હું ?

અકીલા—બયશક ! તેરી ઓર ઇસ કી બુન્યાદ મે જમીં વ આસમાં કા ફર્ક હય યેહ અગરચે જાત કા ચરવાહા

હય મગર તુ તો જાત કા કસાઇ હય તેરે હાથ મે છુરી હય ઔર ઇસ કે હાથ મે ચારા હય તુ ખુન મે ભરે હુએ ગોશ્ત કા ભુકા હય ઔર યેહે પાક હુધ કા આશના.

શએર.

ભલા ફીર કયું નહો ફર્ક તુઝમે ઔર ઉસમે જો રીશતા હય.
તુ હય શયતાન બેઇમાન ઔર યેહે એક ફરીશતા હય.

તાહર—આફરીં ! અય ઇસમત કી દેવી, આફરીં ! ! અંય ગલાઓાન દેખ, એક ઔરત કી ઇસ રસમે વફાદારી કો દેખ, અપની ગદ્દારી કો દેખ ઔર ઇસ કી નેકો કારી કો દેખ. (શએર.)

ડુબા કર શર્મ કર ગયરત પડ કર ઇસ દાર ફાની મે.
અગર ઇન્સાન હો તો ડુબ કર એક ચુલ્લુ પાની મે.

વજીર—અય ગુલામ બાચ્ચે "તુ" ઔર મેરે મુંહ પર "જવાબ."

તાહર—(શએર) હાં આઇના હું મુંહ પર દુંગા મંય-
બરાબર કા જવાબ.

નર્મ દીલ સે નર્મ દીલ હય સખ્ત ગો સે સખ્ત ગો.
શીશે કા શીશા યહાં પત્થર કા હય પત્થર જવાબ.

વજીર—ફોડ દો ઇસ કી આંખે.

આજુબા કા મએ ચંદ સીપાહીયોં કે જેલખાને કો તોડ કર તાહર વ અકીલા કો બચાના ઔર કહના કે મારો પકડો. "ખબરદાર"

(ડ્રાપસીન.)

બાબ દુસરા.

પરદા પહેલા — મહેલ.

(મલકા વ ખેર અંદેશ કા આના.)

ખેરઅંદેશ---સું બે ખબર ઇસ સાએ અફલાક મે સોના.
એક દીન એહ મીલાહેગા હમેં ખાક મે સોના,
અફસોસ સદ અફસોસ! સલતનત તખ્ત વ બાલા હો રહી હય, બે ગુનાહોં કે ગલે પર તેગે જફા વ જુલ્મ ચલ રહી હય ઔર તુ સું બે ખબર મહલોં કી બારહ દરી મે સો રહી હય, ઉસ મસાઓન વઝીર મગરીબ કી ખુફીયા કારરવાઈઓં સે આગાહ હોને પર ભી તુને [illegible] તક ફુરસત ન કીયા, તોહ મેરી જાનો માલ કા દુશમન ખુન કા પ્યાસા હો રહા હય વોહ તુઝે બાયના બનાને કી ટીક મે હર વકત શામો સહર લગા રહતા હય.

શએર.

લગ રહી હય ગરદીશે આગાઝ અપની જાન મે.
ડુબને કો આફતાબે બખ્ત હય જુલ્મ [illegible] મે.

મલકા—ચચા જાન, મંય ઉન કી જાલગાના કારરવાઇયોં સે ખુબ વાકીફ હું મંય ઉસકી દાનસેહરકત લગી રહતી હું, મય ઉસે કુહેર સુલતાનીમે હંમેશા કે લિયે અસીર કરને કો-કોઇ કામિલ સાબુત ઢુંડતી હું.

ખેરઅંદેશ—પ્યારી બેટી, ઇસસે જીયાદા કયા સાબુત મીલ સકતા હય કે શાહી ચોકીદાર જો બાદશાહ કે કાતિલ બનકર આયેથે વોહ ખુદ અપની જબાનસે ઇકરાર કરેં ઔર ગવાહી દે.

મલકા—હાં અગર અયસા હય તો મંય આજહી સુલતાન

કે એક ઐસે જલસે મે શરીક કર લેતી હું જીસમેં ઉસકો અપને ભાઇ કી જાલ સાજી અચ્છી તરહ જાહેર હો જાય ઔર તુરરા યેહ કે ખુદ બ ખુદ જાહેરહોવે.

બેહરઅંદેશ—અચ્છા તો અબ મય જાતા હું ઔર ઉન સીપાહીયું કો રાહપર લાતા હું.

મલકા—ખુદા હાફીજ !!

(બેહર અંદેશકા જાના).

બાબ દુસરા.

પરદા દુસરા. જંગલ.

(બાંકે, ટેડેહ મીરજા વજીરકા આના.)

વજીર—કોન થા ? કયા થી શયતાન થા વોહ યા ફરીરતા થી?

(શએર)

તેગ ચમકી બીજલી કડકી કયસા યેહ અંધેરથા ।
કહેર થા આફતથી યા જંગલસે છુટા શેર થા ?

ટેડેહ મીરજા—જી નહીં.

વજીર—ફીર કોન બેઇમાન થી કોઇ ઉસકા મદદગાર થી મેરે દોસ્તો અગર વોહ શેરકા બચ્ચા ગીરીફતાર હો ગયા તો ફીર હમેં કીસી બાતકા ખટકા ન રહેગા.

બાંકેમીરજા—મગર જનાબ આલી, સબસે જીયાદા ખટકા તો ચોકીદારોંકા હય અગર ખુદા ન-ખ્વાસ્તા વોહ હમસે બદલ જાય તો ગજબ હી હો જાય.

ટેડેહ મીરજા—બયશક ! બયશક !! ફીર હમારે બચનેકા કોઇ રાસ્તા નજર ન આયે.

વજીર—તો ફીર ઉસકી ક્યા તદબીર કરની ચાહીયે ?

બાંકેમીરજા—આજહી ઉનકા ફેંસલા કર દેના ચાહીએ?

વજીર—યાની ?

બાંકે મીરજા—યાની કતલ, એકદમ ગોલીસે માર દેના ચાહીએ.

વજીર—શાબાશ! અય મેરે જાં નીસારો શાબાશ!! મુઝે ફક્ત તુમ્હારી રાય દરકારથી દેખો મંય પ્હલે હી સે ઉનકા ઇન્તેજામ કર ચુકા હું.

બાંકેમીરજા—યાની !

વજીર—યાની (૨) દો બેહરમ જલ્લાદોં કો બુલાને કે લીયે આદમી ભેજ ચુકાંહું દેખો વોહ આ ગયે.

બાંકેમીરજા—આહા શાબાશ !!

ટેડેહમીરજા—મરહેબા !! (બે જલ્લાદોંકા આના).

પહલા જલ્લાદ—જોશ કહતા હય કે સીનેસે ઉબલ જાઉંગા. હાથ કહતા હય કે મંય સરસે ઉછલ જાઉંગા.

દુસરા—તેગ઼ં કહતી હય કે ફૌલાદ પર ચલ જાઉંગી. તોડકર સીનએ ફૌલાદ નીકલ જાઉંગી.

વજીર—જાઓ હુશીયાર! ખબરદાર !! ધોકા ન ખાના !!! (સીપાહીયોંકા આજુબાકો પકડકર લાના)

પહલા—એક લુકમા.

દુસરા—એક નીવાલા.

બાંકેમીરજા—વહી.

વજીર—કોન ?

બાંકેમીરજા—વહી દીલેર બદમાઅશ.

આજુબા— (રૂબાઇ)

જંન્જીર આજ યારબ મુઝપર લગી હુઇ હય.
ઇન જુલમોં કે દીલપર ખંજર લગે હુએ હંય.
તન પર મેરે ખુદાયા જંન્જીર ક્યા લગી હય.
એક એક રગ મેં સો સો નશ્તર લગે હુએ હંય.

વઝીર—હાં, હાં [શએર.]

યેહ તેરી બાલ સાજી ઔર કોર બદસે તેરે,
જન્જીર યેહ નહીં હય નમ્બર લગે હુએ હુંય.

આજુબા—કાહે બદ ?

વઝીર—બદકાર.

આજુબા—બદકાર ? બદકાર તુ હય કે મંય ?

રૂબાઇ—કીસકી સુરતસે નુમાયાં હુંય બદી કે આસાર.
કીસકી સુરતપે બરસ્તી હય ખુદાકી ફિટકાર.
દીલકે આઇનેમે સુરત તો જરા દેખ અપની.
ફીર કહ તુ હય સરકશ બે હયા યા મંય હું બદકાર

વઝીર— (શએર)

સરકશોંમે ફર્દ હું મેરા લકબ જલ્લાદ હય.
ફેરદે કોઇ મેરા દીલ યેહ તરીકા યાદ હય.

આજુબા—ફેરને કો સરકશોં કે સરકશી દો ચીજ હુંય.
પાસ મજલુમોં કે એક ફરયાદ ઔર એક નાલા હય.

વઝીર—તુ ફરયાદ કીસસે કરેગા ?

આજુબા—ખુદા સે ?

વઝીર—ખુદા તેરી ફરયાદ સુન નહીં સકતા.

આજુબા—ઉસકે કાન બહોત તેજ હય વોહ જમીનો આસ્માન કા શેહનશાહ વ માલીક કહલાતા હય.

વઝીર—મંય ભી ઇસ સલ્તનત કા વઝીર હું.

આજુબા—કોન કહતા હય ?

વઝીર—દુન્યા ?

આજુબા—દુન્યા વાલે અંધે ઔર બેવકુફ હય.

વઝીર—કયસે ?

આજુબા—કયસે ! સુન, તુજસા જીનાકાર, બદકાર, બદ અતવાર ઔર વઝીરકે નામ કા હકદાર, અગરચે તુ દુન્યા વાલોંકી નીગાહમે આઅલા દરજે પર મુસ્તકીમ હય મગર મેરી નજરોંમેં એક ઝુંટી હડ્ડી બબાડે

વાલે કુત્તે સે ભી જીયાદા હકીર વ જલીલ હય.

વજીર—હંય ! સબબ ?

આજુબા— રૂબાઈ.

તુ હયવાનોંસે બદતર ફેલે બદ કરને યે મરતા હય.
તુ ઇન્સાનોંકી પ્યારી આબરૂકા ખુન કરતા હય.
તેરી ઇસ શાનો શોકત પર ભી શુ હય ઔર લા
અનત હય.
તેરે ઇસ નામો સુરત પર ભી શુ હય ઔર લાઅ
નત હય.

વજીર—બસ ! બસ ! અબ જલીલ કમીને કુત્તે જબાન બંદ કર. આહ ! તુને મુઝે ક્યા છેડા હય ગોયા એક કાલે નાગકો પીંઠપર પૈર રખ કર મલીકુલ-મોત કો નોતા દીયા હય.

આજુબા— મગર આબ ઉસકે દાંત તોડકર પીટરે મેં બંદ કરને કે લિયે ગારોડી બન્ના બાકી હય.

વજીર —મેરે સામને યેહ દલેરી, મેરે સામને યેહ ગુસ્તાખી? યેહ મુઝે કોઇ જાસુસ માલુમ હોતા હય.

આજુબા—બેશક મય જાસુસ હું.

વજીર—કીસકા ?

આજુબા—તેરા. અગર મુદ્દા કે બાદ તેરા કોઇ જાસુસ હય તો મંય હું અગર કયામતમે ભી તેરા કોઇ જાસુસ હોગા તો મંય હુંગા. રૂબાઇ.

તેરે ગુમકા દમકા જાનો માલકા જાસુસ હું.
મંય તેરે હર નામએ અેમાલકા જાસુસ હું.

વજીર—નામ અ અયમાલ મેરે કુચ્છ બતા શકતા હય તુ?

આજુબા—હાં બતા શકતા હું સુન.

વજીર—તુ કતા હય તુ મેરે સેહોં કો કયા જાનતા હય.

આજુબા—મંય તુઝે ખુબ જાનતા હું મગર અફસોસ !

તુ મુઝે નહીં પહેછાનતા હય.   શએર.

મય હું બેદી તેરા મત પુંછ કીસ મંન્જીલમે રહતા હું
તેરી આંખોમે રહતા હું મંય તેરે દીલમે રહતા હું.

વજીર—મેરે દીલમે રહતા હય ?

આજુબા—હાં !   રૂબાઇ

ઇસી વાસ્તે કહતા હું બદકારી ન કર.
વાસ્તે હકકે અરે જાલિમ સીતમગારી ન કર.
અપને હાથોં અપની રૂસ્વાઇ ન કર ખ્વારી ન કર.
છોડ દે હટ માનલે બદકાર બદકારી ન કર.

વજીર—બસ ! બસ ! ! જબાન બંદ કર ઔર જલ્દ બત-
લા, કે અકીલા ઔર ઉસકા શોહર કહાં હય ?

આજુબા—મંયને ઉનકો અસફહાનકી તરફ રવાના કર
દીયા હય.

વજીર—ઔર મયને ભી ઉનકે તાઆકુબ મે ચાર આદમી
રવાના કર દીયે હંય ઔર મંય ખુદ ભી જલ્દ જાને
વાલા હું.

આજુબા—અબ કયા હો સકતા હય, જીસ તરહ નેકી તેરે
દીલસે દુર હો ચુકી ઇસી તરહ વોહ ભી તુઝસે કો-
સોં દુર હો ચુકે.

વજીર—કીસવાસ્તે તુને યેહ કામ કીયા ?

આજુબા—રહમ વ ઇન્સાફકે લિયે.

વજીર—તુઝે ઇતની જુરરત દીલાને વાલા કોન?

આજુબા—ખુદા !

વજીર—તુઝે હમારી દુશવાર ગુજાર ઘાટીયોં કા રાસ્તા
બતલાને વાલા કોન?

આજુબા—નેકીકા ફરીસ્તા "આજુબા"

વજીર—"આજુબા" કહાં હય "આજુબા?"

આજુબા—વોહ તેરે હક મેં મર ગઇ (સીપાહીકા આના)

સીપાહી—હજુર વોહ દોનોં ગીરીફતાર હો ગયે.

વજીર—"માશા અલ્લાહ ! ખુબ !! જાઓ મેંય ઉનકી ખબર લુંગા (આજુબાસે) ઔર ઉનકે પૈચતર તુજે વોહ સજા દુ કે.

કુબાઈ.

ખુનમા પુશ્ત બનકે વરસે કજ હર રફ્તારસે
ખુન કે ફબ્બારે ઉડે હર દરો દીવાર સે.
ચમકે ખંજર ખુને તર ઇસ સીનએ બે બાક પર.
વોહ ઉડે છીંટે કે પહોંચે સીનએ અફલાક પર.

(તલવાર નીકાલ કર મારના ચાહતા હય).

આજુબા—ઠેર ! જલદી ન કર, તુ ભી જી ઔર મુઝે ભી કોઇ દીન ઔર જીને દે મુઝે તુજસે બહોત બડા કામ લેના હય બેગુનાહોં કા ઇન્તેકામ લેના હય.

વજીર—યેં કયા કહા ? "ઇન્તેકામ."

આજુબા—હાં, "ઇન્તેકામ" (મુખમ્મસ).

આસમાં ચીલ્લા રહા હય સર પર કહ કર ઇન્તેકામ.
બીજલીયો કડકો ગીરો ઔર લો ચમક કર ઇન્તેકામ
બાદલો અન્ધેર કરદો તાહો અઝહર ઇન્તેકામ
હાથસે ખીંચકર તડપ કર બોલે ખંજર ઇન્તેકામ
ચીખ ઉઠે કહકર મલીક અલ્લાહ વ અકબર ઇન્તેકામ

(આજુબાકા ભાગ જાના)

વજીર—દોડો, પકડો, ભાગો, સીપાહીયોં કો દોડાઓ. થાને મે રીપોર્ટ કરાઓ. આહ નીકલ ગયા, શીકાર હાથસે છુટ ગયા.

બાંકે મીરજા—આલી જાહ !

વજીર—કયા ?

ટેઢે મીરજા—વોહ નીકલ ગયા.

વજીર—તુમભી જાઓ ઉસકા પીછા ન છોડો જહાં તક હો સકે જલ્દ પતા લગાઓ ઔર ખબર દો.

(સબકા જાના).

બાબ દુસરા.

પરદા તીસરા. મહેલ

(જવ્વાદકા આના).

જવ્વાદ—લા હોલ વીલા કુવ્વત ! ! મેરી કીસ્મત ભી ક્યા બુરી હય બાવરચી બનને પરભી સબીલાસે મીલને કી કોઇ સુરત નજર ન આઇ. (બશીરકા આના)

બશીર—કયોંબે કયા બડબડા રહા હય ?

જવ્વાદ—અરે સાહેબ બસ કુચ્છ ન પુંછો ઇસ વકત મય ગુસ્સેમે દીવાના હો રહા હું, કલ સાહેબઝાદીકે લિયે ચાય લે જા રહા થા કે કમબખત નોકર આયા ઔર મેરે હાથસે પ્યાલા છીનકર લે ગયા. આખીર મુઝેભી સાહેબઝાદીસે મુલાકાત કરના ચાહીએ યા નહીં ?

બશીર—કોઇ જરૂરત નહી. જા બાવરચી ખાનેમે ખાના તય્યાર કર.

જવ્વાદ—ખાના જાએ જહેન્નુમમે, તુમ્હારે યહાં બાવરચીકી કોઇ ઇજ્જત નહીં હય.

બશીર—રફ્તે રફ્તે હો જાયગી, સમઝા ? લે એક નઇ ખુશખબરી સુનાતા હું. મયને સુના હય કે કલ સાહેબઝાદીકી શાદી હોને વાલી હય જબ તુ ઉમ્દા ઉમદા ખાને બનાયેગા તો ઇજ્જતહી ઇજ્જત હો જાયગી.

જવ્વાદ—શાદી ! કીસકે સાથ ?

બશીર—હમારે નયે મીર મુન્શી કે સાથ. અચ્છા ચલ બાવરચીખાનેમે ચાય તય્યાર કર.

જવ્વાદ—મીર મુન્શી કે સાથ શાદી ! ખુદાયા યેહ કૈસી બરબાદી ?

અબ સબીલા ! સબીલા !! કયા તુને સબ મય દગા દી, બેઈમાન હો ગઈ મીયાં જવ્વાદ ભડીયારા બનને પરભી કીસ્મત સો ગઈ અબ કયા કરૂં જન્તર મંતર? બસ અસ ઘુસ જાઓં ઘરકે અંદર બન જાઓં ઘન ચક્કર કરદું સબીલા કો ઠાર, હો જાઓં દીવાર ફાંદ કર ફરાર, બન જાઓં જેલખાનેકા જમીંદાર.

ગાનાં.

પાંચો હત્થીયારોંસે હોકર મુસલ્લહ કરદું ઘરમે ધમા ધમ.
બાતકી બાતમે, એક હી હાથમે હો જાવે સારે ખતમ.
રાતકી રાત ટલ ન જાએ,
તલવાર બન્દુક ચલ ન જાએ,
રાજી ના રાજી યેહ બારી હય નીકલ ન જાએ.
સજા પાએં મચે શોર ઘરમે માતમ રોવેં માદર બીરાદર.

(જવ્વાદકા જાના, બાંકે મીરજા વ સબીલાકા આના)

બાંકે મીરજા—બેશક ! ઉસકી ઇલ્મી લીયાકત ઇસ ખત-સે સાફ જાહેર હય મગર વોહ હય કોન છોકરા ?

સબીલા—અબ્બા જાન, ઉસકો તો આપ અચ્છી તરહ જાનતે હય.

બાંકેમીરજા—આખીર નામો નીશાન ?

સબીલા—વહી સરદાર મંજુરઅલીકા..................

બાંકે મીરજા—બેટા ?

સબીલા—અજી............નહીં પોતા.

બાંકે મીરજા—કયા કુદરતઅલીકા ફરજંદ સાઆદતમંદ ? આહા હે ! એક વક્ત ઐસા થા કે મંય ઉસકે ખુનકા પ્યાસા ઔર વોહ મેરી જાનકા દુશમન થા. મગર હાં.......બેટી ઉસે યહાં કોન લાયા ?

સબીલા—અબ્બા જાન મંયને ઉસે ય્હાં બુલાયા.

આના.

લાયક્ ફ્રાયક્ ચાતર દાના, ભોલા ભાલા સુરત વાલા
બાંકા જવાન.

હોનહાર, તાબેદાર, જાં નીસાર મહેરબાંન, ફરમાંબરદાર
ઘરકા મુખ્તાર હય.

અબ્બા કી શાન બઢે દુન્યામેં મામુર.
શરાફતસે ભરપુર લીયાક઼તસે ભરપુર.
મંજુર અગર કીજીયે કબ ઉલ્ફતસે હો દુર.
અમ્માં જો ચલી આયેં, કયોં ખુશી ન હો જાયેં.
બજેં શાદીયાને કીજીયે હમરાજ઼ બતીયાં=લાયક઼.

બાંકે મીરજા—હાં યેહે બાત હય, અચ્છા તુ બેફીક્ર રહે. મંય કલહી ઉસકે સાથ તેરી શાદી કર દુંગા મગર હાં પહલે વોહ માબાફી કા ખત લીખ દે કે મંય જો સબીલા સે બગેર ઇજાજત ચોરી સે મહોબ્બત કી હય ઉસકી માફી ચાહતા હું.

સબીલા—જી હાં યેહે હો સકતા હય.

બાંકે મીરજા—તો ફીર વોહ હય કહાં ?

સબીલા—બાહર કમરે મે હોગા.

બાંકેમીરજા—[કમરેમે ઝાંકકર] ય્હાં તો કોઇભી નજર નહીં આતા અચ્છા તો ફીર મંય ઉસસે મીલુંગા ઔર ઉસ કા જો કુચ્છ મતલબ હોગા દર્યાફ્ત કરકે કહુંગા.

બાબ દુસરા.

પરદા ચોથા. જંગલ.

(અકીલા વ સાબીર કા મએ દો જલ્લાદોંકે દીખાઇ દેના.)

અકીલા.— શએર

ઉમ નસબ સબ ઉઠ ગયે દુન્યામે જબ હલ ચલ પડી
અય ખલલ અંદાજ ગરદું અબતો તુઝ કો કલ પડી
(વઝીરકા લડકીકો લેકર આના)

લડકી—મેરી બાજી?

અકીલા—મેરી બચ્ચી ?

લડકી—બાજી મુઝે તુમ અકેલી છોડ કર યહાં ક્યાં આઇ હો?

અકીલા—મેરી બચ્ચી મંય તુઝે ખુદાકો સોંપકર આઇથી.

લડકી—હંય! હંય! બાજી તુમ કયું રો રહી હો?

વઝીર—અબ બદ નસીબ લડકી તુ ભી ઇસકે સાથ દીલ ખોલકર રોલે. કયું કે કોઇ દમમે યહે તુઝસે ઔર તુ ઇસસે જુદા હોને વાલી હય.

અકીલા—તો કયા તુ ઇસકા ભી ખુન કરેગા?

વઝીર—અગર તુ કહના ન માનેગી તો મંય ઇસ કે ખુન મે અપના હાથ ભરુંગા વરના........

શએર—અબ ભી માનલે નાહકકી હુજ્જત છોડદે.
બહતરી તેરી ઇસી મે હય કે ઇસ્મત છોડદે.

અકીલા. રૂબાઇ.

અહેર સે બેસુદ હય કહના તમાજત છોડદે.
અબ્ર સે કહના કે બરસાને કી આદત છોડદે.
મંય ન છોડુંગી ઇસ્મત ચાહે જમાના છોડદે.

છોડ'દે મુઝકો યેહ કહના તુ કે હિમ્મત છોડ'દે.

વજીર—મુશકીલ હય સખ્ત તર યેહ ઘડી દો ઘડી કે બાદ
ઉલ્ઝન પડે'ગી તુમકો બડી દો ઘડી કે બાદ.

શાબીર—જીન્દા રહેગા કોન ઘડી દો ઘડી કે બાદ.
સર પર અજલ હય સબકે ખડી દો ઘડીકે બાદ.

વજીર—એહે તડ'પતી આયેગીં તુઝ કો નજ઼ર અચ્છી તરહ.
તબ ખુલેગીં આંખ તેરી બે ખબર અચ્છી તરહ.

અકીલા—આહ મે જબ તક નહો પેદા અસર અચ્છી તરહ
તુ સતાલે બે હયા દીલ ખોલ કર અચ્છી તરહ.

વજીર—ક્યા યું મેરી જાનીબસે સચ મચ દીલ તુમ્હારા ફીર ગયા.
યાદ રખના કે તુમ સે એક સારા જમાના ફીર ગયા.
હલ્ક પર ઇસકે અભી ખંજર હમારા ફીર ગયા.

સાબીર. **શએર.**

સર પર લાખ આરે ફીરેં શાકીર હું મંય યું જીસ તરહ.
જીકરીયા ને દમ ન મારા સરપે આરા ફીર ગયા.

વજીર—આહ! કાટલો ઇસ કા સર.

અકીલા—અય ખુદા! મેરે ગરીબ શોહર કો ઇસ જાલીમ કે પંજે સે બચા.

વજીર—હાથ મેરે બાલ તેરે તેગ઼ મેરી સર તેરા.

અકીલા—ઠેર! જાલીમ ઠેર!!
મુઝ પર જો ચાહે જુલ્મ કર જીન્દા રહે શોહર મેરા.

વજીર—અબ ભી માન લે વરના અભી ખંજરે આબદાર કી કસમ ઇસ લડ'કી કે ભી ટુકડે' ટુકડે' બના કર છોડુ'ગા, ઔર તુઝકો દીખાદુ'ગા.

(વજીર લડ'કી કો મારના ચાહતા હય લડ'કી શોર કરતી હય.)

લડ'કી—બાઇ જાન!!

અકીલા—ફેર ! ફેર ! ! જાલીમ ફેર ! ! ! મુસદ્દસ.

ભાતો સે ક્યા રહે હંય ચરખે કોહન કે ટુકડે
વોહ દેખ ઉડ રહે હંય બાદલ કે બનકે ટુકડે
જાલીમ ન કર ખુદારા મેરી બહન કે ટુકડે
હાં શોક સે તુ કર દે હમ મરદ વ જન કે ટુકડે
મર કર ભી વરના દીલ કી હસરત રહી રહેગી.
તુરબતમેંભી બનેંગે મેરે કફન કે ટુકડે

વજીર—તુ ઇસકે આડે કબતક આયેગી?

અકીલા—જબ તક જીસ્મ મે જાન હંય.

વજીર—તુ ઇસ કા ગમ કબ તક ખાયગી?

અકીલા—જબ તક સર પર આસમાન હય.

વજીર—તુ ઇસમત કહાં તક બચાયગી ?

અકીલા—જબ તક દીલ મે ઇમાન હય.

વજીર—અગર યેહ સબ તેરે દુશમન હો ગયે તો ?

અકીલા—ખુદા મેરા નીગહબાન હય.

વજીર—કમીની !

સાબીર—સરદાર !

શએર

વજીર—ભલાઇ સે જો ન માનેગા તુ અબ બદઓ સાફ.
બુરાઇ સે હોગા તેરા ભલા બુરા ઇન્સાફ.

સાબીર—જફાઓ જોરો સીતમ જીતના ચાહે તુ કરલે.
ખુદા કે સામને હોગા મેરા તેરા ઇન્સાફ.

વજીર—ફોડદો ઇસ કી આખેં, કરદો ઇસ કો તીરોં કા નીશાના

અકીલા—અય ખુદા.

વજીર—ખબરદાર! બદકાર ! !

લડકી—ભાઇ જાન !

અકીલા.

રૂબાઇ.

કયા ઘટા ફલક પર શમ્શો કમર કહાં હંય?
હોકા ફીરસ્તો હુઆ વોહ શાહેબર કહાં હય?

મુસા કો સેજ ચારબ ફુરાકોન અબ કહાં હયી
મેરી મદદ કો પહોંચ અબ-હજરતે ખીજર કહાં હયી

સાબીર—પ્યારી બીવી અફસ.

અકીલા—પ્યારે શોહર, અબ ઇન આંખો સે યેહ સીતમ નહીં દેખા જાતા.

સાબીર—પ્યારી બીવી તુ મેરા ગમ ન કર, તુ મેરે લિયે ન રો, અબ મેરા તુઝ પર કોઇ હક ન રહા, અબ મંય તુઝે હુકમ દેતા હું કે અગર તુ સચ્ચી ઓર વફાદાર બીવી હય તો મુઝે ઇસ ગમ સે નીજાત દીલા ઓર અપને ફર્જ સે અદા હો જા.

અકીલા—બસ મંય ઇસી હુકમ કી મુન્તજીર થી અય જહાન વાલો! તુમ સબ ગવાહ રહો અબ મંય અપને શોહર કા સાથ છોડ઼તી હું [વજીરસે] અબ બાનીએ જફા મંય તુઝસે સવાલ કરતી હું કે તુ મુઝ સે વફા કરેગા યા દગા?

વજીર—વફા! વફા!! પ્યારી અકીલા વફા!!?

અકીલા—કયા તુ મુંઝે સચ્ચે દીલ સે ચાહતા હય?

વજીર—સચ્ચે દીલસે, અકીલા સચ્ચે દીલ સે.

અકીલા—તો કયા ખુદા કો હાજીર નાજીર જાન કર મેરી સચ્ચી મોહોબ્બત કા સાબુત દે સકતા હય કે મય મરતે દમ તક તેરા સાથ દુંગા.

વજીર—મંય ખુદા કી કસમ ખાકર કહતા હું કે મંય ઇસ ઓરત કા સાથ દુંગા. અય ખુદા કે રાજદાર ફેરીશ્તો અય જહાન વાલો, તુમ સબ ગવાહ રહો, મંય ઇસ ઓરત કા મરતે દમ તક સાથ દુંગા, મંય ઇસ કા કબ્ર મે ભી સાથ દુંગા અયે મેરી હોચુકી મંય ઇસ કા હો રહુંગા.

અકીલા—પ્યારે શોહર આખરી સલામ.

શએર.

અય છુરી કરદે યેહ સાબીત કોન ગમ ખ્વારોં મે હય.
મંય વફાદારોં મે હું યા યેહ વફાદારોં મે હય.

[અકોલા કા છુરી માર લેના.]

વજીર—હંય! કયા કીયા?

સાબીર—હક અદા.

વજીર—દગા! દગા!!

સાબીર—ઓ બાનીએ જફા ઇસ કો કહતે હંય સાઆદત.

વજીર—ઇસકો કહતે હંય દગા ઇસ કો કહતે હંય હીમાકત

સાબીર—ઇસકો કહતે હંય વફા, ઓ મલાઊન દેખ, ગરીબ ઝોંપડોં મે રહને વાલી ઔરતેં અયસી હોતી હંય ઉન કી નેક ખસલતેં. ઐસી હોતી હંય. રૂબાઇ.

મહલોં કા ધોકા ન ખા કાફુરી શમઅ પર ન ફુલ.
બીજલીયોં કી રોશની પર કોર દીલ હરગીજ ન ભુલ.
ઝોંપડોં મેં હંય મનવ્વર શમઅ કુદરત કે ચીરાગ.
ઝોંપડોં મે હી જલા કરતે હય ઇસ્મત કે ચીરાગ.

વજીર—બસ! બસ!! અવ બદમાઅશ જબાન બંદ કર!!!

સાબીર—અગર તુ મર્દ હય અગર તુ શરીફ હય તો ઉઠા લે યેહ ખંજર ઔર સો જા ઇસ કે પહલુ મે હમેશા કે લિયે.

વજીર—મંય કયું અપની જાન કો હલાકત મે ડાલું?

સાબીર—તુને જો ઇસ કે સાથ મરને કા ઇકરાર કીયાથા.

વજીર—મંયને કોઇ વાઅદા નહી કીયા.

સાબીર—તો કયા તુ ઉસકા સચ્ચા આશીક નહીં હય?

વજીર—જબ તક યેહ જીન્દા થી અબ કોઇ વાસ્તા નહીં હું.

સાબીર—થુ હય તુઝ પર લાઅન્તી! કયા ઇસી પ્યારો મહોબ્બત પર સચ્ચી આશકી કા દમ ભરતા થા કયા ઇસી નીયત પર કબ્ર મે સાથ દેને કા ઇકરાર કીયાથા.

વજીર—બસ ! બસ !! અબ જબાં દરાજ ! જબાં બંદ કર વરના એક હી હાથ મે તેરી જીન્દગી કા ખાતમા હો જાયગા.

સાબીર—ગમ નહીં. રૂબાઈ.

કર ગુજર જો તુજે કરના હય.
આજ નહીં કલ મરના હય.
જીંદગી કયા હય મીસ્લ પાની કા ઘડા.
છલકા ઔર છલક કર રહ ગયા
કતરએ શબનમ હય ટપકા ઔર ટપક કર રહ ગયા.

વજીર જલ્લાદ ?

જલ્લાદ—જી હુજુર ?

વજીર—ઉડાંદ ઇસ કા સર બસ એક વાર.

આજુબા—ખબરદાર!

(આજુબા કા ગએ સીપાહીયોં કે આના સબ કા ભાગ જાના)

બાબ દુસરા.

પરદા પાંચવાં મહેલ.

(નાહોર કા આના)

અજીબ ઘર કા રંગ હય, રંગ મે રંગ તરંગ હય,
અકલ મેરી ગુમ હય, કાફીયા મેરા તંગ હય, હાથ મે
તીરોં તફંગ હય ચીન વ જાપાન કા જંગ હય.

અબ બાપરે બાપ, યહ કેસા હય ઇલાપ. આહોહો હોને તો હાળીયે લડાઇ, જરા બાત સે બાત સે હોગી, જો

ઝટપટ ઝટપટ સે, બાજે નકારે નોબતસે, છુટેંગી તોપેં દન દનસે, ફીર તો મંય ફીરૂં તનકે, કરૂં સબ સે મંય ફન, ચલે ખુબ મેરા ઢંગ, હોગા ઘર સે જર સે સર સે, ફીરન દમ મેં જંગ રંગ.

ખુદાકીપનાહ! યેહ મકાન હય યા તીલીસ્મે હોશરૂબા મંયને સુના હય કે આજ ખુદ બડે મીયાં મેરી મુલાકાત કો આનેવાલે હય, અગર કુચ્છ લીખને પઢનેકી નોબત આઇ તો ખુબહી જુતે કારી હોગી, અય લો વહી સામનેસે આ રહે હંય.

(બાંકે મીરજાકા આના).

બાંકેમીરજા—લડકે મંય બહોત ખુશ હું કે તુને છોટીસી ઉમરમેં ખુબ લીયાકત પૈદા કી તેરે લિખને પરતો મય તહસીન વ આફરીન કરતા હું.

નાદીર—આલા હજરત! લીખના પઢના તો મય બચ્ચોંકા ખેલ સમઝતા હું ઔર એસે ખત તો મયને આપકી જુતીયોં કે તુફેલસે હજારો લિખ ડાલે હંય.

બાંકેમીરજા—શાબાશ! શાબાશ!! તેરી તહરીર કી એકએક લકીર શહાદત દે રહી હય કે તેરે આગે યેહ કોઇ મુશકીલ કામ નહીં મગર મંય તુઝસે પુંછતા હું કે તુ એસા અકલમંદ હોકર બગૈર મેરી મરજી કે મેરી લડકીપર કયું આશીક હુઆ?

નાદીર—હંય! હંય!! હજુર કહીં એસા હો સકતા હય?

બાંકેમીરજા—બેશક હો સકતા હય, અલબત્તા હો સકતા હય, લડકીને ખુદ અપની જબાનેસે કુબુલ કીયા.

નાદીર—હંય! લડકીને ખુદ કુબુલ કીયા?

બાંકેમીરજા—મગર મંય રાજી હું ખુશ હું મગર એક શરત પર મંય તુઝે અપની લડકી બ્યાહ દુંગા.

નાદીર—કયા લડકી બ્યાહ દુંગા. યેહ ખુબ પાગલતો નહીં

હો ગયા હય. (બાંકે સે) કીબલે વ કાબા વોહ કયા શર્ત હય?

બાંકેમીરજા—વોહ યેહ હય કે તુ બગૈર મેરી મરજી કે મેરી લડકીપર આશીક હુઆ ઇસ લિયે તુ માફી કા એક ખત લિખ દે.

નાદીર—આહ! મોત કીબલે વ કાબા મંય તો ખત કે નામ સે હુઆ જાતા હું ફોત.

બાંકેમીરજા—અરે કયું? ડરતા કયું હય?

નાદીર—ખુદા જાનતા હય ખત કે નામસે મેરે દીલમે હોલસા હોતા હય?

બાંકેમીરજા—હાં અબ હોલસા હોતા હય જબ આંખે બંદ કરકે મેરી લડકીપર આશીક હુઆ જબ કુછ હોશ નથા.

નાદીર—અબ કયા કરૂં! સાફ સાફ કહદું હજુર મંય આપકો ધોકા દેના નહી ચાહતા, મંય સાફ લફ્જોંમે કહતા હું કે મંય ભઠીયારેકા લડકા હું.

બાંકેમીરજા—બદમાઅશ મુઝે ભી બનાતા હય. મંય તો તેરે બાપકા લંગોટીયા યાર હું.

નાદીર—હંય! લંગોટીયા યર? ખુદાયા યેહ કયા ઇસરાર.

બાંકેમીરજા—હમતો બરસોં સાથ રહતેથે.

નાદીર—બરસો સાથ રહતે થે? તબ તો યેહ બુઢા ભી ભઠીયારા માલુમ હોતા હય.

બાંકેમીરજા—મગર હાં યેહ સચ હય કે વોહ ખાના ઉમ્દા પકાતા થા.

નાદીર—જી હાં વાકઇ વોહ ખાના બહોત અચ્છા પકાતાથા.

બાંકેમીરજા—મગર વોહ તો સુબેદાર થે.

નાદીર—હંય! સુબેદારી યા અલાહ! મેરા તો ખાનદાન હી બદલ ગયા. કહાં ભઠીયારા કહાં સુબેદાર યેહ ખુદા

સોતા હય યા હુશીયાર?

બાંકેમીરજા—તુ ઉસ વકતમે બીલકુલ બચ્ચાથા જનજીઆર કી લડાઇમે હમ દોનોં શામીલ થે.

નાદીર—હજુર વોહ તો લડાઇ પર કભી નહીં ગયે.

બાંકેમીરજા—નાદાન, ઉસકી તલ્વારને તો બડે બડે કાંટ છાંટ દીખલાએ થે.

નાદીર—જી હાં વોહ તલવારકી જગહ પુલાવમેં કફગીર મારા કરતેથે.

બાંકેમીરજા—ઉસને બડે બડે તમગે હાંસીલ કીયેથે.

નાદીર—જી હાં જબ મેંને વાલીદકો દેખા હય અકસર તમગોંકી જગેહ મુંહપર કાલક લગી રહતીથી.

બાંકેમીરજા—ચલ એહ મસખરાપન છોડ દે ઔર માઆફી નામા લિખદે.

નાદીર—ફીર વહી મઆફીનામેકા જીક આયા. હજુર આપ મુઝે થોડી દેર કે લિયે ઇજાજત દે સકતે હય?

બાંકેમીરજા—કયોં? કીસ લિયે?

નાદીર—મંય જરા જાય ફરાગતસે ફારીગ હો આવું તો ફીર આપકે વાસ્તે મઆફીકા ખત લિખદું.

બાંકેમીરજા—નહીં પહલે મઆફીકા ખત લિખ દે ફીર જહાં જી ચાહે ચલા જા.

નાદીર—દેખીએ મંય દાઅવેસે કહતા હું કે મુઝસે એક હરૂફ ભી નહીં લીખા જાયગા.

બાંકેમીરજા—વોહ કયું?

નાદીર—વહી તો મુઝમે એબ હય કે જબ કોઇ મેરે સામને બેઠા રહતા હય તો મુઝસે એક હરૂફ ભી નહીં લિખા જાતા હય.

બાંકેમીરજા—હાં એસા હય તો ખેર લે મંય તેરી તરફસે મુંહ ફેર લેતા હું.

નાદીર—ખુદા કરે તેરા હમેશા કે લીયે મુહ ફીર જાએ ઔર હાં સુનો, મુંહ ફેરને કે અલાવ આપકો આંખે ભી બંદ કરના હોગા.

બાંકેમીરજા—અબે તુ મુઝસે મસખરી કરતા હય લે મંય આંખેં બંદ કર લેતા હું

નાદીર—લીજીયે મંય લીખના શુરૂ કરતા હું (ખુદસે)અબ કયા કરૂં? બાવરચી કે પ.સ ચલદું (મીરજાસે) હાં દેખીયે દેખીયે.

મીરજા—હુંય કયા હય ?

નાદીર—હય કયા, આપ તીરછી નજ઼રોં સે ઇધર દેખ રહે હેંય.

બાંમીરજા—યહે તો અજીબ માઅલમા હય કે લીખને કે વકત કોઇ ન દેખે યહે તો દુન્યા સે ઉલ્ટા રીવાજ હય દેખ તુ મેરા નોકર હય તુઝકો મેરા હુકમ માનના ચાહીએ. ઉઠાલે યહે કાગ઼જ કલમ ઔર લિખ પહલે અલકાબ લિખ.

નાદીર—અચ્છા લિખતા હું. હાં હજુર અલાકાબ કયા લિખું?

બાંકેમીરજા—અબે તુ મુન્શી હો કર અલકાબ ભી નહીં જાનતા.

નાદીર—જાનતા હું જાનતા હું.

બાંકે મીરજા—હાં જાનતા હય તો લિખ.

નાદીર—હજુર યહે કલમ તો ટુટા હુઆ હય. તુમ્હારે પાસ ચાકુ હય ?

બાંકે મીરજા—અબે મુન્શી ઔર ચાકુ નદારદ લે મંય દેતા હું.

નાદીર—ઔર દવાત મે સીયાહી ભી નહી હય.

બાંકે મીરજા—અભી થોડી દેર પહલે યહે સીયહી સે ભરી હુઇ થી અભી ખાલી હો ગઇ. જા સામને દુસરી દવાત

રખી હુય ઉઠા લી ઔર લિખ પડ્ટે અલકાબ લિખ.

નાહીર—આહા મોત, અબ અલકાબ ક્યા લિખુ? હાં **મહેરબાન**, કદરદાન.

મીમ હે રે જેર **મહેર**, બે અલીફ જબર બા નુન જબર નાં "**મહેરબાન.**"

"**કદરદાન**" યેહ તો બડા ભારી લફ્ઝ હુય કાફ સે બડે કાફ સે. કાફ દાલ જબર કદ રે જબર રા, દાલ અલીફ જબર દા "**કદરદાન.**" બાકી રહા નુન સો ઇસકે પેટ મે એક નુકતા ચલા **મહેરબાન** કદરદાન તો હો ચુકા, હાં સાહેબ અલકાબ તો લિખ ચુકા.

બાંકે મીરજા—અબ આગે લિખ.

નાહીર—હુંય અબ કહીં યેહ કમબખ્ત ભારી ભારી અલફાઝ તો નહીં લિખવાયેગા.

બાંકે મીરજા—મંય ચોરી સે આપકે ઘરમે ઘુસ કર આયા.

નાહીર—બાપરે યેહ તો ચાર હરફી લફ્ઝ હુંય. મીમ યે નુન જબર મંય ચોરી સે ઘર મે ઘુસ કર આયા.

બાંકે મીરજા—ઇસ લિયે શરમીન્દા હું.

નાહીર—ઇસ લિયે મંય શરમીન્દા હું.

(નાહીર કા ટેબીલ પર જોર સે હાથ મારના)

બાંકે મીરજા—હુંય ક્યા હુઆ? ક્યા હુઆ?

નાહીર—અરે યેહ તો મંય જાનતા હું.

બાંકે **મીરજા**—ઔર મઆફી ચાહતા હું.

નાહીર—અલ યેહ તો બડા ભારી લફ્ઝ હુય, **એન** સે હલક મે સે દમ નીકાલું ઔર મઆફી ચાહતા હું.

બાંકે મીરજા—ઔર આગે અપના નામ લિખ.

નાહીર—આહા શામત નામ તો મંયને પહલે હી બદલ

લીયા. અબ નામ કયા લિખું ? હાં અબ કોઇ બહાના કરૂં. અરરરર !

બાંકે મીરઝા—હુંય ? કયા હુઆ ? કયા હુઆ ?

નાદીર—ડાડ્હ મે દર્દ હોતા હય મંય જરા પેનકીલર કા ફોઆ રખ કર આતા હું.

બાંકે મીરઝા—નહીં, નહીં, ઠેર, મંય પેનકીલર અહીં મંગા દેતા હું તુ પહલે ખત તો પુરા કર.

નાદીર—ડાડ્હ મે તો દર્દ હોતા હય ખત કૈસે પુરા કરૂં.

બાંકે મીરઝા—થોડી દેર પહલે તો બડી બડી બાતે બનાતા થા કે લીખના પઢના બચ્ચાં કા ખેલ સમજતા હુ સો અબ કયા હુઆ ?

નાદીર—ડાડ્હ મે દર્દ હુઆ ઓર કયા હુઆ.

બાંકે મીરઝા—ચલ નામ લિખ ઓર લા.

નાદીર—લો.

(નામ લીખ કર દેતા હય બાંકે મીરઝા પઢતા હય.)

મહેરબાન મન—કહરન મે જો દસ ઘુસ કર ઘર મે ઘુસા ઇસ લિયે મંય સુર મે હું ઇસ કા લીખના પઢના ભી સુર તાલ મે હય ઓર મફત ચાહતા હું.

નાદીર—મઆફી, મઆફી, એન સે હલ્કમે સે દમ નીકાલો "મઆફી."

બાંકે મીરઝા—જવાન ! અબે એહ તુને કયા લિખા હય.

નાદીર—બરાબર તો લિખા હય.

બાંકે મીરઝા—બરાબર લિખા હય કે તુફાને બદ તમીજી કી હય.

નાદીર—હાં મંય તો આપ કો પહલે હી કહ ચુકા હું કે જબ કોઇ મેરે સામને બેઠા હોતા હય તો મુઝ સે

એક હરૂફ ભી નહીં લીખા જાતા હય.

બાંકે મીરજા—જબ તો તુ મુઝે ચાલ બાજ માલુમ હોતાં હય સચ બતલા યેહ ખત કીસને લીખા?

નાદીર—તુમ્હારે નયે બાવરચીને.

બાંકે મીરજા—નયે બાવરચીને? "બદમઆશ" જબ તો તુને મુઝે ધોકા દીયા અબે જબ તુ જાહીલ થા તો મેરી લડકી પર આશીક કયું હુઆ?

નાદીર—મંય આશીક કહાં હુઆ વોહ ખુદ મુઝ પર આશીક હો ગઇ તો ઇસ મે મેરા કયા કુસુર થા.

બાંકે મીરજા—ચુપ બદમઆશ!

નાદીર—ઔર ઇસકે અલાવહ આપ ખુદ મેરે સાથ શાદી કરને પર રાજી હો ગયે તો ફીર મંય કયું ઇન્કાર કરને લગા.

બાંકે મીરજા—ચુપ હરામખોર!

(સબીલા વ જવ્વાદ કા આના.)

સબીલા—હંય! હંય!! અબ્બા જાન યહાં તો અજબ ગડબડ ઘુટાલા હો રહા હય અસલ મેં તો મીર મુન્શી યેહ બીચારા હય.

બાંકે મીરજા—ફીર યેહ કોન?

સબીલા—યેહ તો ભઠીયારા હય.

બાંકે મીરજા—કોન ભઠીયારા, ભઠીયાર, અબે તુ ભઠીયારા હય?

નાદીર—જી હાં ભઠીયારા, કલ્લુ ભઠીયારે કા બેટા નાદીર.

(બાંકે મીરજા વ નાદીર કા જાના સબીલા વ જવ્વાદ કા ગાના.)

ગાના.

નજર્યાં કી કારી કટારી મોહે મારી,

ઉસ બાંકે સીપઇયા સાંવર્યા કો દીલ દેકર મંય હારી,
મોહની સુરત ભોલી ભાલી બતીયાં,
મન તન ધન સબ તો મે વારૂં પીયરવા તો સારી બતીયાં.
પીયા પ્યારે મંય તોપે જાઓં વારી.

બાબ દુસરા.

પરદા છઠા. દરબાર.

[બાદશાહ, મલકા, વઝીર કાં બેઠે હુએ દીખાઇ દેના.]

સખીયોંકા. ગાના.

સાકી હય સબ્જે જાર હય ઓગરે બહાર હય.
દીલમે સરૂર ઇશ્ક કા પહલુ મે યાર હય.
વ.હ કયા રંગીલા હય મય કા પ્યાલા, ગુલલાલા હય.
યેહ ગુન વાલા હય, યેહ પ્યારા પ્યારા શબ્બો કમર કા જોડા.
જમીં પર આજ દ્દ'ક સે ઉતરા હય,
સદકે નીસદીન પલ છીન બારી બારી,
જાએં વારી સખીયાં સારી શાહ વાલા હય.

૨. ગુલશન ખીલા હુઆ હય મજા હય, ખુશ
રંગ ફુલોં ભરા હય, ચલતી હવા ફુજા હય,
ચંફુલે બોલી બોલે ડાલી ડાલી ડોલે.
ફુલ નયે નયે સોહે જીગર દીગર મોહે,
ખીલ ખીલ કલી લાલી મે બાલી મે ગુલ સે
નીરાલી ફુસલે યજહાં હય મજા હૈ',

ઝુમ ઝુમ ચાલ આવે હીલ હીલ નાચેં ગાવે,
રંગ બને કરેં ધુમ ધુમ છમક છમક ઝુમ ઝુમ,
ભર ભર પીવેં આલી નીરાલી મય કી પ્યાલા.

[એક સીપાહી કા આના.]

સીપાહી—હુજુર કોઇ અજનબી શખ્સ દરે દોલત પર ખડા હય ઔર હુજુર કે કદમબોસી કી આરજુ રખતા હય.

વજીર—અચ્છા જાઓ જલ્દ હાજીર કરો.

(સીપાહી કા જાકર દો આદમીયોં કો લાના)

બાદશાહ—કયું અય શખ્સ તુ કયા ચાહતા હય?

આજુબા—ઇસ યતીમ લડકી કા ઇન્સાફ!

બાદશાહ—વજીર ઇસસે દર્યાફત કરો યેહ કયા ચાહતા હય?

વજીર—બહોત ખુબ! કયોં રી લડકી તુ કયા ચાહતી હય?

લડકી—બાજી, મેરી બાજી.

વજીર—હંય બાજી! કયસી બાજી?

લડકી—અચ્છે આદમી મંય તમાશા દેખના નહીં ચાહતી મુઝે બાજી સે મીલાદે ચલ ચલ બાજી કહાં હય મુઝે દીખાદે.

વજીર—અય લડકી તુ કયા ચાહતી હય? કયસી બાજી?

લડકી—તુને ઉસે કહીં છુપાયા હય ચલ મંય તુઝે દીખાતી હું બાજી ઉસ જંગલ મે બેહોશ પડી હોંગી ભાઇ જાન રો રહે હોંગે.

વજીર—ભાઇ જાન! કોન ભાઈ જાન?

આજુબા—અબ "સંગ દીલ શયતાન" જીસ કો તુને અપને હાથોં સે અંધા કીયા ઉસ કો ભી નહી પહછાનતા હય.

વજીર—(શાહ સે) ભાઇ જાન ઇસ કા મતલબ મેરી સમઝ મે નહીં આતા હય મંય યકીન કરતા હું યેહ શખ્સ ધોકા ખાતા હય યા પાગલ હય.

આજુબા—અબ ધોકે બાજ કેરા વોહ વકત ભી કરીબ આ-
તા હય.

સુસદદસ—કયામત હોગી જબ ખુરશેદ નેજે પર ખડા હોગા
જમીં તાંબે કી હોગી અરમાં ફેલાદ કા હોગા
સદાયે અલઅતશ હોગી હરેક સુ દર્દ કહ કહ કર
મલીક જીન વ બશર થર રાયેંગે ફરયાદ કહ કહ કર.
ન હોગા તેરે જોર વ જુલ્મ કા ગર કુચ્છ યહાં ઈન્સાફ
ખુદા કે યહાં તો હોગા બે ગુનાહોં કા મગર ઈન્સાફ.

વજીર—ઈન્સાફ! કીસ બાત કા ઈન્સાફ?

આજુબા—હા બે ગુનાહોં કે ખુન કા.

બાદશાહ—હય ખુનકા! યેહ મંયને કયા સુના? કયા યેહ
સચ હય?

વજીર—હજુર યેહ બીલકુલ ઝુંટ હય.

આજુબા—અલ્લે સુબ્હાની યહ બીલકુલ સચ હય.

વજીર—બસ અબ સફફાકે બે બાક અબ તેરી બદમાઅશી
યહાં ચલને વાલી નહીં, જબ તક મેરા ભાઈ ઈસ સ-
લતનત કા બાદશાહ મેરે સર પર મૌજુદ હય તબ
તક મંય તમ્હારી બદમાઅશીયોં સે ડરને વાલા નહી

સુસદદસ.

ગર ઝુંટે મોતીયોં કા બડા હો તવીલ હાર.
બાજાર મેં ન પાયેગા ઈજ્જત વોહ જીન્હાર.
ગર થોડે દામોં કો ભી લેવે કોઈ ઉધાર.
સબ ઉસ કી આબરૂ હય જમાને પે આશીકાર.
ઝુંટોં કા દાઅવા ઝુંટ હય સચ્ચોં કે સામને.
સચ હો તો કીસ કે સામને બચ્ચોં કે સામને.

બાદશાહ—વાકઈ તુને હમારી સલ્તનત કે એક અલીશાન
વજીર પર અયસી તોહમત લગાઈ હય કે જીસ કો
મંય દર ગુજર નહીં કર સકતા, મેરે સામને મેરે ભાઈ

કી મ્હે તોહીન? મ્હે તુફાન, અરે કોઇ હય જલ્દ
ઇસ જાલ સાજ દગાબાજ શયતાન કો ગીરીફતાર કરો
ઔર જલ્લાદ કો હાજીર કરો.

(સીપાહી કો જલ્લાદ કો લાના.)

બાદશાહ—અગ બતા કે મેરે ભાઇ ને કાસ કા ખુન બહાયા?

આજુબા—ઇસ લડકી સે દર્યાફત કીયા જાયે.

બાદશાહ—જબ તુ ઇસ કા ગવાહ બન કર આયા હય ફીર તુ ઇસ કા કયા સાબુત રખતા હય?

વજીર—એક અજનબી શખ્સ ઔર મુઝ પર બોહતાન લાયે, કોઇ ઐસા કાબીલે ઐતબાર જીસ કી બાત કા હુજુર કો યકીન આયે બતા સકતા હય?

બાદશાહ—દીખા સકતા હય? "નહી" જલ્લાદ જલ્દ ઉડા દે ઇસ કા સર, બસ એક વાર.

આજુબા—ઠેર!

(મરદાના લીબાસ ઉતાર કર ફેંક દેતી હય.)

બાદશાહ—કોન? "આજુબા"!

વજીર—અય ખુદા!!

બાદશાહ—કયોં બરરીખ તુને ઇસ કો પહછાના?

વજીર—જી હુજુર યેહ તો મેરી બીવી હય આજુબા.

બાદશાહ—બીબી ઔર શોહર કે ખીલાફ?

વજીર—જી યહી જમાને કી ખુબી હય ઔર ઇસ કી બેઇમાની હય.

આજુબા—મગર ઇન્સાફ ખુદા કી સીફત હય ઇન્સાફ સે જમીન વ આસ્માન ખડે હુએ હય.

રૂબાઇ

મંય ન કહતી થી કે બદકારોં કી સોહબત છોડ દે,
મંય ન કહતી થી કે જાલિમ ખુની આદત છોડ દે
યેહ તેરી બે ઇમાની આકે મેરી બે ઇમાની હય,

મગર યહાં તો દુધ કા દુધ ઔર પાની કા પાની હય.

બાદશાહ—આઝુબા, આઝુબા, સાફ સાફ બયાન કરો, કોન નાઝીના ઔર કીસકા ખુન કીયા?

આઝુબા—બે ગુનાહ તાહેર ઔર ઉસકી પાક ઇસ્મત લડકી અકીલા કા. યેહ વોહ ખુની હય કે ઉસ કી ઇસ્મત કા દુશમન બન કર ઉસ કે શોહર કો આંખો સે માઅજુર કર દીયા.

રૂબાઇ.

ન આયા બાજ આખીર યેહ ગરીબોં કે સતાને સે.
તો મંય ફરયાદી બન કર આઇ હું અબ ઇસ બહાને સે
નીસાની ઉનકી યેહ બાકી થી ઇસ કો સાથ લાઇ હું
યતીમો બે નવા હય યેહ ફલક કો મંય સતાઇ હું.

બાદશાહ—મુજી બે ઇમાન મલાઉન સરકશ નાબીકાર હય કોઇ જવાબ, બોલ ના. અરે કોઇ હય? લે જાઓ. ઇસ કો કેદ કરો ઔર આજ કી રાત બંદ રખો, કલકે રોજ સરે દરબાર હાજીર કરો.

મલકા—પ્યારે શાહ, મેરી યેહ રાય હય કે યેહ ભી નાટક કે તમાશે કો મુલાહજા ફરમાવેં.

બાદશાહ—ખેર અગર તેરી યહી મરજી હય તો છોડ દો ઇસ નંગે ખાનદાન કો આધ ઘન્ટે કી ઔર મોહલત દો પહલે તમાશે ગાહ મે લે આવો.

રૂબાઇ.

તાજવર કા તાજે જરરી અ.જ સર સે ગીર ગયા.
જો કે આંખો મે સમાયા થા નજર સે ગીર ગયા.
હોગા કલ ઇન્સાફ ઇસ કા મેરા ખંજર ઇસકા સર.
ઔર ઇસ મજલુમ નાબીના કી ઠોકર ઇસકા સર.

આઝુબા—યેહ પહેલા ઇન્તેકામ હય.

વજીર—અબ જાફીમ સમઝ રખ કે યેહ તેરા હી જુલ્મ હય.

આજુબા—મંય માનતી હું મગર તુને જો બે ગુનાહોં પર જોરો જુલ્મ કીયા ઉસ સે બઢ઼ કર નહીં,

વજીર—મગર યાદ રખ મર્દ કા ઇન્તેકામ સખ્ત હોતા હય જીસ સે જમીનો આસમાન બલ્કે ફરીશ્તે તક કાંપ ઉઠતે હંય.

આજુબા—ઔર ઔરત કા ઇન્તેકામ સગ સે જીયાદા સખ્ત હોતા હય જીસ સે અર્શ કીબરીયા ભી કાંપ જતા હય.

વજીર—અગર મંય યેહ જાનતા કે તુ બઇમાન દુશમન જાન નીકલેગી તો મંય કભી તુઝે અપની બીવી બનને કા મોકા ન દેતા.

આજુબા—અગર મંય જાનતી હોતી કે તુ બેઇમાન શયતાન ગરીબોં કે ખુન કા પ્યાસા નીકલેગા તો કભી અપને પહલુ મે જગહ ન દેતી.

વજીર—તુ પારસા બીવી હય?

આજુબા—જેસા તુ નેક મર્દ હય.

વજીર—તુ શોહર કા રૂતબા જાનતી હય?

આજુબા—તુ રઇયત કી બહુ બેટીયોં કા રૂતબા જાનતા હય?

વજીર—તુઝે ઉન સે કયા ગરજ હય.

આજુબા—યેહ નેક બીવીયોં કા ફર્જ હય.

વજીર—અબ બદકાર! અગર જાન સલામત હય તો મંય પહલે તેરે ફર્જ સે અદા હો જાઉંગા.

આજુબા—અગર જાન સલામત હય તો મંય તેરે ફર્જ સે પહલે અપને ફર્જ સે અદા હો જાઉંગી.

વજીર—કયા તુ મેરી જાન લેગી?

આજુબા—મંય ગેરોં કી બહુ બેટીયોં કી ઇસ્મત બચાને કે

લિયે બેવા હોના ક્યા સમઝુંગી. ખુદાઈ લાઅનત કી સજાવાર કહુ લાઓગી મગર તુઝે ઓ સીરતે શયતાન જબ તક તેરે નામઓ હસ્તી કો ઇસ દુન્યા સે નેસ્તોનાબુદ ન કર દુંગી કભી આરામ સે બેઠના નસીબ ન હોગા.

રૂબાઈ.

ઉફ કર કે મંય જમીં કો હીલાદું તો મેરા નામ.
જીન્દા હી તુઝકો દફન કરાદું તો મેરા નામ.
જહાં મે સબ કા તુ પહલે હીસાબ દે દેના.
ખુદા કે સામને મઝ સે જવાબ લે લેના.

(જાના.)

બાબ દુસરા.

પરદા સાતવાં બાંકે મીરજા કા મકાન.

(નાદીર કા ગાતે હુએ આના)

ગાના.

ક્યા ખુબ કી સફાઈ વાહ વાહ રે મેરે યાર.
ભઠીયારા બન કર આયા અય્યારોં કા અય્યાર.
લડકી કો ફાંસા ધોકા દે કર બાતેં બનાકર.
કર ડાલા ઘર કા સબ સફાયા નાબીકાર.
કમબખ્તી સખ્તી સારી જબ આઇ મીરજા કી.
બીઠલાકે ફુસલાકે મુઝકો બોલા સુન મેરે યાર.
કીસમત કી હેટી બેટી જેવર ગહના સમેટી.
બીસ્તર પે શબ કો લેટી ઔર સુબેહ કો ફરાર.

જવાની—લોગ કહતે હુંય કે ઇન્સાન કી કીસ્મત નહી

કહલાતી. ગલ્ત બીલ્કુલ ગલ્ત સુન્યે બુદ્દે ને મુઝસે ખુદ અકર કહા કે તુહી બેટા બેટી લે કુન્જી તાલા યાર. ઘર કા દર કા જર કા માલીક વ મુખ્તાર ફીર કયા થા બચ્ચા નાદીર બસ હો ગયા હુશીયાર નોકર ચાકર કા લો દમમે બન ગયા સરદાર આહાહાહા, આહાહાહા.

(બાંકે મીરજા ઔર ઉસ કી બીવી કા આના.)

ઔરત—લાઓ મંય તુમ સે અપની લડ઼કી ચાહતી હુ ?

બાંકેમીરજા—ઓર મંય તુઝ સે અપની ઇજ્જત ચાહતા હું.

આરત—તુમને મેરી લડકી ગંવા દી.

બાંકેમીરજા—હરામજાદી શેતાન કી દાદી ઉસને તો મેરી ઇજ્જત લુટા દી, મંયને કહા કે દો ચાર દીન ઠેરજા તેરા માં હજ કરકે વાપીસ આને વાલી હય ઉલ્લુ કી પઠીને દેખા કે મેદાન ખાલી હય બસ જેવર ગહના રૂપયે કા સન્દુકચા ઉઠા યાર કે હમરાહ ચલદી ઓર અભી ચલદે. યાર કે ઘર ચલ જાયેં નીડર બતલાદે ડગયો.

બસ ! આજ સે ઇસ કો બેટા બેટી સમઝ મંયને ઇસ કો અપના જાંનશીન બનાયા (નાદીર સે) અગર તુ મુઝસે પહલે કહ દેતા તો મંય તુઝે અપની લડકી ન બયાહ દેતા.

નાદીર—અબ તો આપકો યકીન હુઆ કે મંય રઇસ જાદા હુ ઔર બડે ઘરકા હું.

ઔરત—અગર તુ નવાબી ખાન્દાનસે હય તો મંય તુઝે અપના બેટા બનાના ફખ્ર સમઝતી હું હાં બેટા મંય તુઝે હંમેશા ફુલોં મે રખુંગી.

નાદીર—ઓર મંય ભી આપકો હમેશા ઝુલે મે ઝુલાઉંગા કહું અમાં જાન હય ના ઠીક ?

ઓરત—બડા હી દીવાના, ચલ બેટા આજ હમ જલસા દેખને જાવેંગે.

બાંકેમીરજા—નહીં મંય તુમ્હેં જલસેમેં નહીં જાને દુંગા.

ઓરત—ક્યું ?

બાંકેમીરજા—ક્યોં કે મંય બુઢા હું ઓર તુ જવાન હય અગર ખુદા ન ખવાસ્તા તુ ભી અપની બેટી કી તરફ કીસી ગબરૂ જવાન પર ઉલઝ ગઈ ફીર તો.

ઓરત—બસ ! બસ !! કયા કુચ્છ મંય અયસી વૈસી હું ?

બાંકેમીરજા—ક્યું નહીં જેસી માં વેસી બેટી. જેસા દરખ્ત વેસા ફલ.

ઓરત—બેટા તુહી બતા મેને કહા કે જલસે મેં જાઉંગી તો ઇન્હેં લાજીમ થા કહતે કે અચ્છા જા મંય ન જાતી.

નાદીર—બરાબર હય.

બાંકેમીરજા—અચ્છા બેટા મેરી સુન મેને કહા કે ન જા ઇસે લાજીમ થા કહતી કે ન જાઉંગી તો મંય કહતા જા.

નાદીર—યેહ ભી બરાબર હય.

ઓરત—મગર મંય તો જલસેમે જરૂર જાઉંગી.

બાંકેમીરજા—યેહ તો કભી ન હોગા.

ઓરત—દેખો મંય અભી કપડે બદલ કર ચલી જાતીહું.

બાંકેમીરજા—દેખો મંય અભી બાહર કે દરવાજે કા તાલા બંદ કીયે દેતા હું.

આરત—લો મંય ચલી.

બાંકેમીરજા—લો ઓર મંય ભી ચલા.

(ટેડહેમીરજા વ શગુફાકા આના).

ટેડહેમીરજા—મંય તુમ્હેં સલાહ દેતા હું કે તુમ દોનોં

ખડે રહો યહીં ખડે રહો.

બાંકેમીરજા—યાર તુમ બડે મોકેપે પર આયે મુઝે તુમસે કુચ્છ સલાહ લેની મંજુર હય.

ટેડ઼ેહેમીરજા—હાં, હાં, ફરમાઓ ફરમાઓ ક્યા ઇજહાર હય?

બાંકેમીરજા—યેહ ઔરત બડી બદકાર હય જણ દેખો મેરે હુકમકી ના ફરમાની જણ દેખો એક ન એક તોતા કહાની.

ટેડ઼ેહેમીરજા—હાં યેહ બાત હય તો મંય તુમ્હેં સલાહ દેતા હું કે અગાસી ઔરતકી મરંમત રણ હો બાર સરે તાક.

બાંકેમીરજા—યાની ?

ટેડ઼ેહે મીરજા—યાની દીન કો મીયાં બીવી બને રહો ઔર રાત કો એક દમ તલાક.

બાંકેમીરજા—હાં, બરા બસ યહી સલાહ ઠીક હય.

(બાંકેમીરજાકા જાના).

ઔરત—અરે સાહેબ ઇધરતો આઓ મુઝે ભી તો કુચ્છ સલાહ બતાઓ.

ટેડ઼ેહેમીરજા—હાં હાં ફરમાઓ ફરમાઓ.

ઔરત—આજ પચ્ચીસ બરસકા જમાના હુઆ મંય ઇસ મર્દકી સોહબત મે રહતી હું ખુદાહી જાનતા હય જો કુચ્છ દુખ સહતી હું શાદીમે ન જાઓ ઘરકી આબાદીમે ન જાઓ, જલસા ન દેખો, રાત દીન મેરા હી કલમા પઢતી રહો. ઘરમે પડી સડતી રહો યેહ જુલ્મ નહીં તો ઔર ક્યા હય.

ટેડ઼ેહેમીરજા—બેશક જુલ્મ બહોત બડા જુલ્મ, અચ્છા અબ મંય તુમ્હેં સલાહ દેતા હું કે મારદો ઐસે શોહર કો એકદમ ગોલી બન જાઓ બીલકુલ બોલી

દીનભર પડી રેહો ઘરમે ઓર રાત કો નજર આઓ શહરમે.

ઔરત—હાં એહે સલાહ ઠીક હય.

ટેડેહમીરજા—"શગુફા" "શગુફા" બેગમ ઇસકો અપને સાથ લે જાઓ.

ઔરત—એહે કોન હય?

ટેડેહમીરજા—એહે મેરી બીવી હય "હોનેવાલી".

ઔરત—વાહ વાહ જોડી તો ઇસકી ઓર આપકી મીલતી જુલતી હય.

ટેડેહમીરજા—એહે સુન કર મંય બહોત ખુશ હુઆ "શગુફા શગુફા." અરી ઓ છોકરી ઇધર આ મગર (ઓરતસે) હાં બેગમ એહે કોન હય?

ઔરત—એહે મેરા બેટા હય મુંહ બોલા.

ટેડેહમીરજા—બેટા ઓર મુંહ બોલા?

નાદીર—જી હાં મંય બીલ્કુલ ભોલા હું ભોલા.

ટેડેહમીરજા—અબે તુ તો બડાહી કોલા માલુમ હોતા હય હમારે યહાં એક નાદીર નામી વોહ બીલકુલ તેરે હી હમશકલ થા મગર બડાહી કુન્દે નાતરાશ થા.

ટેડેહમીરરજા—જી હાં મંય જાનતા હું વોહ બડા હી બદમાઅશ થા.

ટેડેહમીરજા—શાબાશ! શાબાશ!! હાં વહી, મગર તુતો બીલ્કુલ ભોલા ભાલા માલુમ હોતા હય,

નાદીર—જી હાં મંય બીલ્કુલ ભોલા ભાલા હું.

ટેડેહમીરજા—ઓર તેરી સુરતસે એહે માલુમ હોતા હય કે ઇશ્ક ક્યા શય હય વોહ બીલ્કુલ નહીં જાનતા.

નાદીર—વલ્લાહ એહે તો દીલકી કહી.

ટેડેહમીરજા—યાની, યાની?

નાદીર—યાની બીલ્કુલ સહી.

ટેડ'હમીરજા—તબ તો મંય તુઝે સલાહ દેતા હું કે તુ કીસી નવજવાન લડકી કે ઇશ્કમે સટક જા, જુલ્ફોં કી ગીરહ મે અટક જા, કાકુલકી રસ્સીમે લટક જા.

નાહીર—લટક જા ! કયસે લટક જાઓં ? કયા ફાંસી પર ચડજુ જાઓ યા રસ્સી દરખ્તમે ડાલ કર ગલે મે ડાલ લું ?

ટેડ'હમીરજા—અજે નહીં તું તો બડાહી કોદ્દુ હય દેખ મંય તુઝે બતાતા હું ગૌર સે સુન. દેખ કીસી જલસેમેં જાના ઔર વહાં કીસી કો આંખોં મેં સામ જાના ઔર દો જાનું બેઠ કર કહના કે પ્યારી મંય તુઝસે એક સવાલ કહના ચાહતા હું તો ફીર વોહ કહેગી કે કયા તો કહના કે પ્યારી મંય તેરી શમાએ સુરત કા પરવાના હો રહા હું તગતો વોહ ખામોશ હો જાયગી તુ ફીર ઉસકે દો બોસે લેના.

નાહીર—તો હજુર મંય ઇશ્ક કરના તો જાનતાહી નહીં.

ટેડ'હમીરજા—બીલકુલ ?

નાહીર—જી હાં બીલકુલ.

ટેડ'હમીરજા—અબે ગધે મય તુઝે સલાહ દેતા હું કે તુ મુઝસે સીખ, કોઇ પુરાની સાડી હો તો લે આ (જાના નાદીરકા) ઉલ્લુકા પઠ્ઠા બીલકુલ કમ્બખ્ત હય મગર ઔર અચ્છા હય.

નાહીર...લો યેહ સાડી.

ટેડ'હમીરજા—સાડી ઔર ઇતની ભારી પલ્લોં પર ગોટા કીનારી.

નાહીર—જી હાં ગોટા કીનારી.

ટેડ'હમી—દેખ મંય ઔરત બન ગયા, અબ તુ મુઝસે મહોબ્બત કર.

નાદીર—હંય ! હંય !! હજુર મંય આપસે મોહોબ્બત ક-
યસે કરૂં આપ તો અસલમે મર્દ હંય મુંહપર દાઢી
મુંછ ભી ભરપુર હય.

ટેડહેમીરજા—અબે ગધે મંય તો મર્દ હું મગર તુ
ફર્ઝ કરલે કે મંય ઔરત હું.

નાદીર—અચ્છા તો આપકા નામ ?

ટેડહેમી—(ખુન્સે) અબ નામ ક્યા બતાઓ, હાં શગુફા
શગુફા.

નાદીર—હંય હંય હુજુર યેહ તો આપકી હોનેવાલી બીવી
કા નામ હય.

ટેડહેમીરજા—અબે ઉલ્લુ તુઝે ઇસસે ક્યા વાસ્તા હય
જેસા મંયને તુઝે સીખાયા ઉસે પુરા પુરા અદા કર.

નાદીર—અચ્છા લીજીયે, પ્યારી મંય તુજસે એક સવાલ
કરના ચાહતા હું.

ટેડહે મીરજા—ક્યા ?

નાદીર—મંય તુમ્હારી શમાએ સુરતકા પરવાના હો રહાહું

ટેડહેમીરજા—અબે બોસા લે બોસા લે. હાં અબ કોઇ
દીલાવેજ ગાના ગાકર સુના.

નાદીર—કહ દો કહ દો દીલદાર મંજુર હય તેરા પ્યાર.

ટેડહે મીરજા—હાં યેહ ઠીક હય.

નાદીર—અચ્છા અબ હમ જાતે હંય ઔર ઇસકા સીખા-
યા હુવા અમલ શગુફા પર અજમાતે હંય (બાંકે
મીરજાકા આના   નાદીરકા જાના.

બાંકે મીરજા—મેરે હુકમકી યેહ નાફરમાની, અચ્છા આને
દો મંય ઉસે પુછુંગા કેતુ કીસકી સલાહસે ગઇ.

ટેડહેમીરજા—(ખુંસે) હંય સલાહ તો મંયને હી દીથી.
હંય યેહ કોન (નાદીર સજીલકા આના) શગુફા ઔર

ઉસકે સાથ મેરા પડ'હાયા હુઆ લડ'કા બગલમે હાથ ઔર સાથ સાથ અબ ઝુમ કર દેખું ફીર ઉનકી જુતોંસે ખબર લું.

નાદીરકા ગાના—કહદો કહદો દીલદાર મંજુર હય તેરા પ્યાર.
મંય તો બનું દુલ્હા દુલ્હન તુ બને પ્યારી.
હય લુતફે મજેદારી હય પરી શુન ભરી તો જવાન.
મંય જરી, મંય તેરા તુ મેરી સુન્દરી,
જગતમે નાહે સાની તેરી.
હય યહી બહેતરી મેરી, સુન લે જરી જરી
તનમનસે હું મય નીસાર.

જબાની—પ્યારી મંય તુમસે એક સવાલ કરના ચાહતા હું મંય તેરી મહોબ્બતમે દીવાના હો રહા હું તેરે દીલપર ભી મેરી મહોબ્બત કા કુચ્છ અસર હય કે નહીં.

દેડહેમીરજા—[સાઇડમેં] બીલકુલ નહીં

શગુફા—પ્યારે જબસે તુમ્હેં દેખા હય દીલમે એક હોલ સા હોતા હય.

દેડહેમીરજા—(સાઇડમે) લાહોલ વીલાકુવત "નફરત" "નફરત"

ગાના—બાંકી તીરછી નીગાહેં વોહ કીસકો હાં બોલે તો મુંહ સે, અદા વોહ કીસ કી હય શરમાના કેસા કરકે બહાના બહાના અરરર. શએર.
યાર પહલુમે હય ઔર તેગ અદા હાથમે હય.
મંય ભી સાથ મે હું ઔર મેરી કજા સાથમે હય
સુરત સીરત સે ઉલ્ફત અજબ ગજબકી છબ હુસન.

દેડહેમીરજા—અબ કયા કરૂં ? ખીચલું ઇન્તેકામ કા ભાલા બાંધલું જુનકા બાલા, કરદું એક આસમાનો જમીન

દીખાદું ખુને નાહક કા સીન, બન જાઓ અરજંગે
ચીન અલાવા અજી મયાદુ ઘર ભર મે તુફાને બનાદુ
બજમેફાનોકા કાબરીસ્તાન, બદમાઆશ હરામખોર.

બાંકેમીરજા—તુ ઘર સે બાહર કયોં ગઇ નાફરમાન ?

ઔરત—મેરી મરજી.

બાંકેમીરજા—અરા ઓ ખુદ ગર્જે, આજ ઇતની ઠડ'હતાઇ
સે જવાબ દેતી હુંય આજ તુઝે સલાહ કીસને દી?

ઔરત - તુમ્હારે [illegible]સ્તને.

બાંકે મીરજા—હુંય ! હુંય ! !

ઔરત—ઔર ઉસકે સાથ યેહ ભી કહા કે મારદો શોહર
કો એક દમ ગોલી.

બાંકે મીરજા—ઔર મુઝે ઇસ કમ્બખ્તને સલાહ દીથી કે
દેદો એસી ઔરત કો એકદમ તલાક.

ટેડ'હે મીરજા—બદમઆશ ! તુને મેરા બના બનાયા ઘર
બીગાડ' દીયા.

બાંકે મીરજા—તુઅચે બદમઆશ, મેરી ઔરત કે યેહ
સલાહ દી.

ઔરત—લોગોં કે ઘર બીગાડ'તે હો.

બાંકે મીરજા—આદમીયું કો શેતાન બનકર બહકાતે હો
નીકલ જાઓ એકદમ ચલે જાઓ ઘર સે બાહર.

ટેડ'હે મીરજા—હુંય હુંય મેરી યેહ તોહીન, યેહ બે ઇજ્જતી?
ઔર તુમ્હારે લડ'કેને જો મેરે સાથ યેહ સુલુક કીયા.

બાંકે મીરજા—કયા કીયા ?

નાદીર—કીયા કયા, જો ઇન્હોંને સીખાયા વોહ પુરા પુરા
અદા કીયા.

ટેડ'હે મીરજા—તો કયા મેને યેહ કહા થા કે શગુફા પર
આજમાયશ કર.

નાહીર—હાં તુમને સાફ લફજોં મે કહાથા કે મેરા નામ શગુફ્તા હય.

ટેડ'હે મીરજા—"નફરત" "નફરત".

આંકે મીરજા—ચલે જાઓ મેરે ઘર સે નીકલ જાઓ.

ટેડ'હે મીરજા—શગુફ્તા ચલ, ઉઠા અપના બંધના બોરીયા.

શગુફ્તા—નહીં જનાબ અબ મંય તુમ્હે સલાહ દેતી હું કે તુમ ફૌરન ચલે જાઓ ઔર મેરા સલામ લો.

ટેડ'હે મીરજા—હંય કયા તુ ભી હમ સે બદલ ગઇ ઇન સે મીલ ગઇ ?

શગુફ્તા—કયોં નહીં, આપ કભી કભી મુઝે સલાહ નહીં દેતે થે કે પચ્ચીસ બરસ કા લડ'કા ઔર ચાૈદહ (૧૪) બરસ કી લડ'કી કા જોડા ખુબ હોતા હય.

નાહીર—ઔર આપને મુઝે સલાહ દી થી કે જા કીસી ચવદહ બરસ કી લડ'કી કે ઇશ્ક મે સટક જા, કાકુલ કી ગીરહ મે અટક જા, જુલ્ફાં કી ગીરહ મે લટક જા સો મંય લટક ગયા.

ટેડ'હે મીરજા—"નફરત" "નફરત" બચ્ચા ટેડ'હે મીરજા અબ મંય તુઝે સલાહ દેતા હું કે અબ તુ બીલકુલ મરજા કયું કે તેરી સલાહ કા ઉલ્ટા અસર હો ગયા.

નાહીર—ઔર અબ મંય તુમ્હે સલાહ દેતા હું કે યેહ ટેડ'હા-પન છોડ' દો ઔર હો જાઓ એકદમ સીધે.

ટેડ'હે મીરજા—"નફરત" "નફરત".

આંકે મીરજા—ઔર મંય તુમ્હેં સલાહ દેતા હું કે મીલાદો ઇન કા હાથ મે હાથ, બન જાઓ રાજા ઇન્દર કહદો એકદમ પુકાર કર. **શએર.**

કે શાદી જલસએ ગુલફામ મુબારીક હોવે.
અયશો અશરત કા સર અંજામ મુબારીક હોવે.

૮૯ ેહે મીરજા—શાદી જલસએ શુલફામ મુબારીક હોવે.
અશ વ અશરત કા સર અંજામ મુબારીક હોવે.

ગાના સબ કા.

વાહ વાહ કયા ખુબ હુય યેહે શાદી ગાઓ,
મુબારીક બાદી અચ્છી મુઝે સલાહ દી,
મીરજા જી કાજી હુંય ઔર હમ ભી રાજી હુંય,
ફીર કયોં ન મંજુર હો મેરી દામાદી,
જોડે કો ટદી હુંય યેહ નર ઔર માદી —વાહ.

બાબ દુસરા.

પરદા આઠવાં. ડબલ ઇસ્ટેજ.

(મલકા વ બાદશાહ વ દીગર આદમીયોં કા આના)

ગાના.

પ્યારા મોરા દીલદાર જાઉં તોપે મંય નીસાર,
દમ સાજ યોર શાન દાર,
મહરબાન કદરદાન ગમ ગુસાર,
મેરી નજરોં મે હુય તુ શમાયલ,
ઝલક દેખા તોરી પલક માર.

નકલી બાદશાહ—રાત હો ચુકી પ્યારી મલકા અબ ચલ
કર બીસત્રે રાહત પર આરામ કરો.

મલકા—જાન સે જીયાદા અજીજ સુલતાન પહલે આપ
કયો નહીં આરામ ફરમાતે ?

બાદશાહ—પહલે મંય આપ કો આપ કી ખ્વાબ ગાહ
તક પહોંચા આઉં તો ફીર અપને લિયે ઇન્તીજામ

કરૂં. હંય ! આજ યેહે ખુત એ મામુલ યહાં કીસને ડાલા? અય બારહદરી મે બેખબર સોને વાલે બાદશાહ ઉઠ ઔર બેદાર હો. રૂબાઈ.

દુન્યાં હય ચલ ચલાઓ કા રસ્તા સંભલ કર ચલ,
સાએ સે બચકર અહલે ફરેબો દગલ કે ચલ.
અંધા ન બનકે બેઠ ન ગફલત કી નીંદ સો.
સોયા જો આજ શબ તો કયામત કી નીંદ સો.
હંય ! કયા મોત ? ઔર વોહ ભી મેરી મોત ગુજબ.
જુલ્મ અંધેર અરે કોઈ હય? જમાયદાર ?

જમાયદર—જો હુકમ સરકાર!

બાદશાહ—જાઓ ઈસી વકત હમારે ઔર ખવાહ વજીર કો હાજીર કરો ઔર સાથ હી ઉન કે ચાર સીપાહી ખવાબગાહ કે આસપાસ છુપા કર ખડે કરદો.

જમાયદર—જો હુકમ !

બાદશાહ—જોઓ હુવા કી તરફ જાઓ એ મેરે ઈકબાલ કયા ઈસ ખોફનાક કારરવાઈ સે મેરા ભાઈ બેખબર હોગા. ઓ દગા, સરાસર બેઈમાની.

(વજીર કા આના.)

વજીર—જીલ્લે સુભાની !

બાદશાહ—આબાહ તુમ આ ગયે જીનતે તાજે શહાની અચ્છા મંય હુકમ દેતા હું કે મેરે પલંગ પર આજ મેરી જગહ તુમ આરામ ફરમાઓ.

વજીર—હંય ! હંય! હજુર યેહે આપ કયા ફરમાતે હંય?

બાદશાહ—તુમ કયોં ઘબરાતે હો ? મેરે હુકમ કી તામીલ કરો જાઓ સો રહો, જમાદાર?

જમાદાર—મુસ્તેઈદ.

બાદશાહ—હુશીયાર.

(હાનઝલી સીપાહીઓં કા આના.)

નકલીસીપાહી—સત સીયાહ!

દુસરા—વકત સીયાહ!

પહેલા—તખ્ત સીયાહ.

દુસરા—બખ્ત સીયાહ.

પહેલા—અય ખંજરે આબદાર હુશીયાર હોજા.

દુસરા—મદદગાર જાંનીસાર તય્યાર હોજા.

પહેલા—ચુપ!

દુસરા—જબાન ચુપ!

પહેલા—મકીન ચુપ!

દુસરા—મકાન ચુપ!

પહેલા—શર્મ!

દુસરા—રહમ!

(દો શાહી ચોકીદારોં કા આના.)

દો ચોકીદાર—બસ ચુપ!

અસલી બાદશાહ—બસ તમાશા ખતમ કરો.

,, **મલકા**—કયોં હુજુર કો તમાશા પસંદ નહીં આયા?

બાદશાહ—યહે મેરા હી કીસ્સા હય મેરી સવાનહે ઉમ્મેદ સે મીલતા જુલતા હય, કયા તુમને નહીં સુના કે જીસને ખત કે જરીયે સે મેરી જાન બચાઇ.

મલકા—વોહ કોન?

બાદશાહ—ખેર અંદેશ પરહેજગાર.

મલકા—મંય ઉમ્મેદ કરતી હું કે ઉસ કો ઉસ કી કોશીશોં કા એવજ ભી ખુબ મીલા હોગા?

બાદશાહ—એવજ! એવજ! અફસોસ મંયને ઉસકે હક મે કુચ્છ ન કીયા, લાઅનત હય મુજ પર ઓર મેરે ખયાલ પર કે બાદશાહ હોકર એક ગરીબ કા અહસાન ન ઉતાર સકા.

શએર.

નામ કી શાહી રહી ઔર દબદબા ભી નામ કા.
ક્યા મેરી શાહી રહી ઔર મંય રહા કીસ કા કામ કા.
અરે કોઇ હાજીર હુય જાઓ ઔર ખેરઅંદેશ પ્રહે
જગાર કો જો શાહી દરવાજો પર બેઠા હુઆ હુય
ઉસ કો ઇજ્જત કે સાથી દરબાર મે લે આઓ.

વજીર—[ખુદ સે] હંય ખેરઅંદેશ બદકેશ ય્હાં કયું બુલાયા ગયા ?

(ખેરઅંદેશ કા આના)

બાદશાહ—આઓ મેરે ખેરખ્વાહ આઓ, મંય તુમ કો હુકમ દેતા હું કે આજ મેરી જગહ ઇસ તખ્ત પર તુમ બેઠો.

ખેરઅંદેશ—નહીં, નહીં હજુર વાલા.

બાદશાહ—બસ, બસ, છોડ દો ય્હે હોલા હવાલા.

ખેરઅંદેશ—મગર ય્હે ઇજ્જત અફ્જાઇ કા મતલબ મેરી સમઝ મે ન આયા.

બાશાહ—તુમને અપને બાદશાહ કી જાન બચાઇ ઉસ કા ય્હે મઆવજા હુય મેરા હુકમ માનો ઔર તખ્ત નશીન હો જાઓ.

[તખ્તપર બેટના.]

શએર.

દેખ કર તુઝ કો મેરે દીલ કો રાહત સબ હુઇ,
અબ હુઆ મંય શાદમાં સચ્ચી મુસર્રત અબ હુઇ.

ખેરઅંદેશ—આદીલ સુલતાન !

કહાં મેરી ફકીરી ઔર કહાં ય્હે ઠાઠ રહાના.
નજર કરતા હું જબ મંય હાલ પે અપને હું દીવાના.

મલકા—પ્યારે સુલતાન જીસને આપકી જાન બચાઇ ઉસ

કી તો યેહ ઇજ્જત અફ્જાઇ હુઇ મગર જો હજુર કી જાન કા દુશમન બન રહા થા ઉસને કુછ સજા ન પાઇ.

બાદશાહ—સજા તો ઉનકો કલ મીલ ચુકી. ક્યું મરરીખ ગુન્હેગાર તો વોહ "દોનોં ચોકીદાર"............

મરરીખ—જી સરકાર!

ખેરઅંદેશ—જી નહીં આલીજનાબ.

બાદશાહ—ફીર કોન ગુન્હેગાર?

ખેરઅંદેશ—યહી ખુની સીતમગાર.

વજીર—ક્યા મંય?

ખેરઅંદેશ—જી હાં તુમ.

વજીર—ઝુંટ! સરાસર ઝુંટ!!

મલકા—બહતર, મંય તેરે ઝુંટ કો સચ કર દીખાતી હું.

વજીર—આપ સચ્ચી હંય યા મંય ઝુંટા હું યેહ ખુદ બ-ખુદ જાહીર હો જાયેગા.

મલકા—તુ ખુદ જાનતા હય કે ચોર હમેશાહ શાહજોર હુઆ કરતે હંય.

વજીર—ઔર આપ જાનતી હંય કે ઝુંટે હમેશાહ મુંહ જોર હુઆ કરતે હંય.

મલકા—અબ ભી માનલે તેરે હકમે ભલાઇ હય.

વજીર—વાહ, વાહ, ક્યા સફાઇ હય ઇસ તરહ ભી કીસીને ફતેહ પાઇ હય?

બાદશાહ—મલકા, મલકા, તેરા એક એક લફ્જ મેરે દીલ પર જાદુ કા અસર કર રહા હય ક્યા તુમ્હારે પાસ કોઇ સુબુત હય?

મલકા—જી હાં.

બાદશાહ—ક્યા?

ખેરઅંદેશ—યેહ વસીયત નામા હય [વજીર સે] ક્યું જનાબ આલી આપ ઇસ વસીયત નામે કો ભી પહછાનતે હંય ?

વજીર—યેહે વસીયતનામા જાગ્લી હય ઓર તુ ફરેબી હય અબ આસ્માન ! તુ ઇન મક્કારોં પર ટુટ ક્યું નહીં પડંતા !!

ખેરઅંદેશ—ખેર મંય ઝુંટા હું મગર ઇસ પર દસ્તખત વ મોહર કીસ કી હય?

વજીર—યેહે ભી સબ તેરી કારરવાઇ હય.

ખેરઅંદેશ—તો ક્યા મંય તેરા દુશમન હું ?

વજીર—બેશક યહાં મેરા કોઇ દોસ્ત નહીં.

ખેરઅંદેશ—ફેર મંય તેરે દોસ્ત ગમખવાર કે જીન કી સલાહ વ મશવરત સે યેહે વસીયતનામા લીખા ગયા હય ઉન કો બુલાતા હું, અરે કોઇ હય જાઓ ટેડંહે મીરંજા ઔર બાંકે મીરજા કો બુલા લાઓ.

[એક સીપાહી કા જાકર બુલા લાના.]

વજીર—(ખુદ સે) હંય ! હંય !! ક્યા વોહ ભી ઇનમે શા મીલ હો ગયે !!!

મલકા—હાં લીજીયે વોહ આગયે.

બાદશાહ—(બાંકે ટેડંહેમીરજા સે) ક્યું તુમ ઇસ શખ્સ કો પહછાનતે હો ?

ટેડંહેમીરજા—જીલ્લે સુબ્હાની, વજીર સાહેબ કો કોન નહીં જાનતા હય.

બાદશાહ—તુમ ઇસકે દોસ્ત હો યા દુશમન ?

ટેડંહેમીરજા—હજુર હમતો હર હાલ મે ઇન કે સચ્ચે દોસ્ત હંય.

બાદશાહ—તુમ ઇસ કાગજ કો પહછાનતે હો ?

બાંકેમીરજા—(આપસમેં) હુંચ! એહ તો ચોકીદારોં કા "ઇકરારનામા"

ટેડહેમીરજા—યાર સચ કહું કે ઝુંટ?

બાંકેમીરજા—સુફેદ ઝુંટ!

શએર.

સદા એક હી રૂખ નહીં નાવ ચલતી,
ચલો તુમ ઉધર કો હવા હો જીધર કી.

ટેડહેમીરજા—હુજુર એહ તો ઇનકી નેકીયું કા અદના સમરા હય.

વજીર—અવ નમક હરામો! એહ ક્યા બકતે હો?

શએર.

આહ ખુબ કી એહ મેરી દીલગીમે દુશમની,
મુંહ પે ઝાહેર દોસ્તી ઔર જીમે રખી દુશમની.

ટેડહેમીરજા—જેસા તુને કીયા.

વજીર—ક્યા કીયા?

ટેડહેમીરજા—ભાઇ સે સુલુક "મુંહ પે ઝાહેર દોસ્તી ઔર દોસ્તી મે દુશમની".

બાંકેમીરજા—બેચારે ગરીબ ચોકીદારોં કો માલ વ જાગીર કા લાલચ દેકર ભાઇ કા ખુન કરને પર આમદા કીયા ઔર જબ વોહ ગીરીફતાર હો ગયે તો ઉનસે બદલ ગયા અન્જાન બન ગયા.

બાદશાહ—તો ક્યા મેરે ખુન કા પ્યાસા વ્હી નમકહરામ થા?

ટેડહેમીરજા—હુજુર મંય આપકો સલાહ દેતા હું કે વોહ વ્હી નેક નામ થા.

વજીર—અવ દગાબાજો મેરે સાથ એહ દગા.

ટેડહેમીરજા—દગા! દગા!! નફરત!!! દગાબાજ તો ખુદ

પહુચાને જાતે હંય હુજુર મંય આપ કો સલાહ દેતા હું કે આપ કી સુરત કો મુલાહેજા ફરમાઇયે ઔર હમકો ભી દેખીયે.

બાદશાહ—ઔર મેરા કયાફા કહતા હય કે તુમ ભી ઇસ કે શરીક હો.

વજીર—બેશક !

બાદશાહ—અવ દગાબાજ ઇસ કે પેશતર તો તુ કહતા થા કે એહ જાઅલી હય.

વજીર—અબ મંય સચ્ચે દીલ સે ઇકરાર કરતા હું કે મુઝ કો કતલ વ ખુન પર ઉભારને વાલે, ચોકીદારોં કો બહકાને વાલે યહી દોનોં મરદુદ થે.

બાંકેમીરજા—હંય ! એહ કેસા તુફાન ?

ટેડહેમીરજા—એહ કેસા બોહતાન ?

મલકા—અગર બોહતાન હય તો ચોકીદાર ખુદ ગવાહી દે સકતે હંય.

ટેડહેમીરજા—મલકા આલમ વોહ દોનોં બેચારે તો કબ કે મારે ગયે.

મલકા—કીસને ઉન કો મારા !

ટેડહેમીરજા—ઉનકા ભી કાતીલ એહી ખુની હય.

મલકા—કયા ઇસ ને ખુદ ઉનકા ખુન બહાયા?

બાંકેમીરજા—જી નહીં જલ્લાદોં કે હાથ સે કતલ કરાયા.

મલકા—વોહ દોનોં જલ્લાદ ઔર ચોકીદાર મેરી કેદ મેં હંય ચારોં કો હાજીર કરો.

(જલ્લાદ વ ચોકીદારોં કા આના.)

ટેડહેમીરજા—ખુદાયા ! એહ કયા ઇસરાર ?

બાંકેમીરજા—વહી જલ્લાદ ઔર વહી ચોકીદાર.

બેરહમદેશ—હુજુર ખુદ ચોકીદારોં સે દરયાફત કર સકતે

હુંય અગર ઇનમે કુચ્છ ભી ઇમાનદારી કી બુ હુય તો એહે બરાબર ગવાહી દે સકતે હુંય.

બાંકેમીરજા—હાં હાં દરયાફ્ત કીજીયે દરયાફ્ત કીજીયે.

ટેડ'હેમીરજા—ભાઇઓ, મંય તુમ્હેં સલાહ દેતા હું કે ઇમાન સે કહના કે કોન ગુન્હેગાર ઔર કોન બેગુનાહ હુય?

ચોકીદાર—એ ઇમાને, તુમ હમસે પુંછતે હો? હમ ઇમાન સે કહતે હુંય કે જાલ, ફરેબ, કતલ, વ ખુન, એહે સબ તુમ્હારી સલાહ વ મશાવરત કા નતીજા હુય.

ટેડ'હેમીરજા—"લાહોલ વોલા કુવ્વત" નફરત, નફરત, હુજુર મંય આપ કો સલાહ દેતા હું કે એહે બીલકુલ જુંટ હુય.

બાદશાહ—બસ ચુપ! બે ઇમાન જુબાન બંદ કર, લે જાઓ ઇન દોનોં કો તોપ કે મુંહ પર રખ કર ઉડાઓ ઔર ઇન બે રહમ જલ્લાદોં કો તાજીરત કેદ કી સજા દો ઔર ઇન ચોકીદારોં કો ઇસી આન.......

મલકા—રહમ! રહમ!!

બાદશાહ—રહમ! કીસકે લિયે? ઇન નમકહરામ ખુનીયોં કે લિયે.

શએર.

મુજીયોં પર નેક ખુ ઔર હરગીજ ન કર રહમ તુ,
જોંક મટીમેં ભી મિલતી હુય તો પીતી હુય લુહુ.

ખેર! અગર તેરી યહી મરજી હુય તો ભી ઇન કો શહર બદર કા હુકમ દેતા હું લે જાઓ ફોરન ઇન કો શહર બદર કરો (વજીર સે) અબ મુજી સરકશ નાબીકાર! ક્યા મેંને ઇસી દીન કે લિયે તુજે તાજે વીજારત પહનાયા થા કે તુ મેરે કતલ કા બીડા ઉઠાયે આજ મુજ કો મા-

ઘુમ હો ગયા કે જીસ હીરે કો મંય તાજ કી જીનત સ· મઝતા થા વોહ એક કાંચ કા ટુકડા થા. પીસદો ઇસ કો ખરલમે મીલાદો ઇસ કો ખાકમે.

આજુબા—ઔર મંય ભી જબતક ઇસ કે બદન સે ખુન કે ફુવ્વારે ઉઠંતે હુએ ન દેખુંગી કભી ચેન ન પાઓંગી યા તો ઇસ કા કીસ્સા પાક કર દુંગી યા અપની જીના હી હરામ કર દુંગી.

સાબીર—બતા, બતા, કહાં હય વોહ ખુની ન ઉઠાને વાલા જોશ સીને મે ઉછલ રહા હય.

વજીર—રહમ ! રહમ !!

બાદશાહ—રહમ ! કીસ પર ? તુઝપર ! કભી નહીં !!

આજુબા—(સાબીર સે) કયા દેખતા હુય ? ઉઠા યેહ ખુન મે ભરા હુઆ ખંજર ઔર લે અપની બીવી કા "ઇન્તેકામ"

વજીર—કયા કહા "ઇન્તેકામ" અવ નમક હરામ.

(આજુબા કા વજીર કો પીસ્તોલ સે માર દેના)

વજીર—હાય !

(મર જાતા હય.)

આજુબા. શએર.

હો ચુકા એક આન મે શહઝોર કા કીસ્સા તમામ.
અય જહાં વાલો ઇસે કહતે હંય સચ્ચા ઇન્તેકામ.

(ડ્રાપસીન.)

સાહેબાન-યેહ ડ્રામાં આપ કી ખીદમત મે પેશ કરતા હું અબ અગર જીંદગી હય તો જલ્દ "સુફેદ ખુન" લેકર હાજીર ખીદમત હુંગા.

આપ કા ખાદીમ.

ગુપ્તા સાહેબ આજીયાબાદી.

તા· ૨૦ મે ૧૯૧૦

ઉર્દુ જબાન ગુજરાતી હરફોંમાં છપાયલી ચોપડીઓની લીસ્ટ.

૧॥ દાસ્તાન અમીર હમજા	૦)= તરકીબુલસલાત
૦॥ કીસ્સાહાતમતાઇચીત્રવાલા	૦)- હુજજતુલ ઇસલામ
૦। ચહાર દુતેર ચીત્ર વાલા	૦॥ શાહાદતનામા
૦॥ કીસ્સા ગુલબકાવલી	૦॥= જંગનામા મહમદહનીફ મુંબઇ છાપ
૦ દુઆએ ગંજુલઅર્શી	૦।= ,, ,, અમદાબાદછાપ
૦)૦॥ કશફુલખલાસા	
૦)=॥ જવાજર હીન્દી	૦)= ગુલજારે હુસેની
૦)= રાંડો કી શાદી	૦)= ગુલજારે પંજતન
૦)= રાહે નીજાત	૦)-॥ સખાવત નામા બડા
૦।- હદીયુત મુસલમીન	૦)૦॥ ,, નાના
૦)= કયામતનામા	૦)૦॥ વફાતનામા બીબીફાતમા
૦)= સુબેહ કા સીતારા	૦)-॥ મહે નબી બાગે રસુલ
૦)- સકરાત નામા	૦)- કીસ્સા મીરાં દાતાર
૦)= કસસુલ અંબીયાજીલ્દવાલી	૦)-॥ શાદીનામા બીબીફાતમા
૦)= મજમુએ મહેદયાત	૦)- નુરનામા
૦)= મજમુએ નજમુઓીયા	૦। ગુલદસ્તે સમુમેગમ પ્રથમભાગ
૨॥ અલેફ લૈલા	૦)= ,, ,, ૨જા ભાગ
૦।= મલેક મહમદગીતીઅફરોજ	૦॥ યુસુફ ઝુલેખા
૦। ગુલબા સનોબર ચે કર્દ	૦॥ તોતા કહાની
૦। શાનેમહમદી નવા મોલુદ શરીફ (છપાયછે)	૦)= શાહેજહાં શાહપરી
	૦)-॥ તમીમ અંસારી
૦)= જંગનામા હજરતઅલી	૦)-॥ જેતુન મહમદ હનીફ
૦)-॥ કીસ્સા ઐારત ડહા	૦)=॥ રોશન મીયાં શમશુદદા
૦)- શાહેરૂમ કા કીસ્સા	૦)- કસ્સા દાઇ હલીમા
૦)- શાહે યમન કા કીસ્સા	૦)-॥ સીપાહી જાદા
૦)= હાજી મંગરોલી શાહ	૦)-। સીકંદર જુલ કરનેન
૦)-॥ શાહ જફ્રુમ કા કીસ્સા	૦)- નાજની પઠાન
૦)- છબીલી ભઠીયારી	૦)= કીસ્સા મીરજા હીમાકત બેગ

ગઝલસ્તાનવગેરે.

૦)– ગુલશને બેનજીર
૦)– બહારે ગુલશન
૦)=નોબહારે મદીના હીસ્સે અવ્વલ સે ૪ તક
૦)– જલવએ ખવાજા
૦)= અતરે સુખન
૦)– ગુલદસ્તે કવ્વાલી
૦)ના નવનીહાલે ગુલશન
૦)= ફુલોં કા હાર
૦)= ચું ચું કા મુરબ્બા
૦)ના ગુલીસ્તાને રાગ ૧-૨-૩
૦ાાા મુનતખબે નજીર
૦)– ફુરસદે બહાર
૦)– મુંબઇ કે અશેરાત.
૦)= મજમુએ કવ્વાલી
૦)= આશકોંકી જાન (ઉર્દુ માશુકોં કી પહછાન ઇસમે સવાલ જવાબ કવ્વાલી દાદરે શએરહર્જહુય
૦)ના બહારેબાસ્તાં
ા દીવાને સાદીક
૦ા દીવાને જામીન
૦)– ગુલજારે મુંબઇ
૦)૦ાા ચુરનકા લટકા (રોતેકો હંસાના ઇસીકા કામ હય)
૦)– ફીરદોસકા ગજરા
૦)– નવબહારે ગુલશન
૦)– મુંબઇ કે મજા

ગુજરાતી વારતાંઓ તથા નોવેલ વગેરે.

૦ા કુંવારી કન્યા
૦ાા– ખંભાતનો ખુની
૦)= સુંદર રસીક
૦)= મણી અને મેના
૦ા નરસી મેહતા
૦ા રાજા ભોજ કાલીદાસ
૦ા માનમુસાફરીની વારતા
૦ા= બીરબલ બાદશાહ ૧૨ભાગ
૦ા– જગદેવ પરમાર નાટક
૦)= વનરાજ નાટક
૦ા= ચંદર હાસ
૦)= સંગીત લીલાવતી
૦)= ગજરામારૂની વારતા મોટા
૦)૦ાા ,, ,, નાની
૦ા એક બાલકનો ખુન
૦)= કનકસેન ચંદ્રવતી
૦)= વૈતાલ પચીશીની વારતા
૦ાા સતીસીતા
૦)= નુરજહાં બેગમ
ા રાજા હરીચન્દ્ર નાટક
૦ા રાજા ગોપીચંદ નાટક
૦)= રાણક દેવી નાટક
૦)= હલામન જેઠવા નાટક
૦)ના ભજન ભક્ત શીરોમની

ઉર્દુ જબાન ગુજરાતી હરફોંમાં નવીન છીપાયલે નાટકો.

જહરીસાંપ—એહ પારસી કોં કા મશહુર ખેલ પં. નારાયણ-પ્રસાદજી "બેતાબ" કી કલમ સે લિખા ગયા હય ગાયન ભાશન પુરા અને કાબીલે દીદ હય. કીમત ૮ આના.

સયદેહવસ—એહ મુંબઈ નાટક કંપની કા મશહુર ખેલ મુન્શી "આગા અહમદ હશ્ર" કી કલમ કા લીખા હુઆ હય ગાયન જબાની પુરા હય. કીમત ૮ આના.

ભુલભુલઈયાં—એહ ન્યૌ અલફ્રેડ કો. કા ખેલ હય ગાયન જબાની પુરે હૈં તથા મુન્શી મહેદીહસન સાહેબ કા લિખા હુઆ હય. કીમત ૬ આના.

ખુનેનાહક—એહ અલફ્રેડ કો. કા મશહુર ખેલ હય તમામ પબલીક ઇસસે વાકીફ હય ઇસ લીયે કુછ લિખને કી જરૂરત નહીં ગાયન ભાશન પુરા. કીમત ૮ આના.

અસીરેહીર્સ—એહ ખેલ તો શયતાન કી તરહ મશહુર હય હિંદુસ્તાન કી તમામ કંપની ખેલતી હુંય. કી. ૬ આના.

ઇન્તેકામ—એહ અલેકઝેન્ડરા કો. કા મશહુર ખેલ મુન્શી સુલેમાન સાહેબ કી કલમ સે લીખા ગયા હય ગાયન જબાની કાબીલ દીદ. કીમત ૬ આના.

નાજનીન—એહ નાવેલ અમને અભી નયા છપવાયા હય બહોત ઉમદા ફારસ હય પઢતે હંસી આતી હય એક દફે જરૂર દેખીયે. કીમત બે આના.

ઇન કે સીવાએ દુસરી સબ કીસમ કી ઉર્દુ, ગુજરાતી, હીન્દુસ્તાની કી કીતાબેં હમારે યહાંસે મિલ સકતી હય. માલ વી. પી. યા નકદ કીમત આને પર રવાના કીયા જાવેગા

માલ મંગાને કા પતા.

શા. એચ. એસ. હરી એન્ડ કો.

બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.

ઠી. ૩૬૯ ફાકલેન્ડ રોડ, બોમ્બે થીએટર,

પોસ્ટ નં. ૪—મુંબઇ.

શા. એચ. એસ. હરી એન્ડ કો.
બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ.
ઠી. ૩૯૯ ફ્રાકલેન્ડ રોડ, બોમ્બે થાએટર, મુંબઈ

ઉર્દુ જબાન ગુજરાતી હરફોંમાં નવીન છપાયલે

જહરીસાંપ—આખો નાટક ગાયન બાશન સાથે. કી. ૮
સચદેહવસ— " " " કીમત ૬
આસીરેહીર્સ—ગાયન બાશન કાબીલ દીદ. કી. ૬
બુલબુલહયાં—ન્યુ અલ્ફ્રેડ કો. કા મશહુર ખેલ બાશન સાથે કીમત ૬ આના.
દીલ્તેદામ—અલેકઝેન્ડરા કો. કા મશહુર ખેલ કીમત ૬ આના.
ખુનેનાહક—અલફ્રેડ કો. કા જાણીતા ખેલ બાશન તથા ગાયન પુરા. કીમત ૮ આના.
નાઝનીન—જિસ્કો આમ પારસીઓ નાવેલ નાવેલ પુકારે હૈ ઇસ લિયે હમને યહ નાવેલ છપાકર તય્યાર કીયા હૈ યેહ નાવેલ પઢતે હુસી આતી હૈ ઔર પતા કીયે બગેર છોડનેકો દીલ નહીં ચાહતા. કી. ૨ આના.
જંગનામા "હજરતઅલી"—ઇસ કીતાબમેં હજરતઅલી કી બહાદુરી, હીમ્મત, ઇમાનદારી કા હુબહુ ફોટો ખીચા ગયા હૈ હરેક મુસલમાન કો જરૂર પઢના ચાહીએ. કીમત ચાર આના.
જલવએઅવાજ—ઇસમેં અવાજ આલમ કી શાન મેં કવ્વાલી કસીદે દર્જ હૈ. કી. [illegible]—૦
તસ્વીરેમદીના—ઇસકે ક્યા કહને હૈ હરકીસ્મ કે રાગ રાગણી બજત હમરી કવ્વાલી કસીદે વ નાટક કે ગાયન વગેરા દર્જ હૈ. કી. ૦—૨—૦
આશકોંકીજાન—ઇસ કા હાલ ઇસકા નામસે હી જાહેર હૈ ઇસ મેં આશીક ઔર માશુક કે સવાલ જવાબ દર્જ હૈં કીતાબ ક્યા હૈ આશકોંકી જાનકે લિયે નીયામત હૈ. કી. ૨ આના.

નોટ—ઇનકે સિવાકે હરકીસ્મ કી કીતાબેં હમારે યહાં સે મિલેંગી. બાહર ગાંવ કે ગ્રાહકોંકો માલ વી. પી. પાર્સલ સે ભેજા જાયગા. વેચનાર.

એચ. એસ. હરી એન્ડ કો. મુંબઈ—૪